

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA**

Irma Čekanauskienė

**PROFESINĖS MOKYKLOS IR SPECIALIOSIOS PROFESINĖS MOKYKLOS
PEDAGOGŲ POŽIŪRIS Į SPECIALIOJO UGDYMO FUNKCIJAS IR METODUS AR
BENDRASIS PROFESINIS UGDYMAS GALI TAPTI SPECIALIUOJU**

Magistro darbas

Magistro darbo vadovas – dr. Ingrida Baranauskienė

Šiauliai, 2005

SANTRAUKA.....	3
ĮVADAS.....	6
I NEĮGALIŲ ASMENŲ PROFESINĖS INTEGRACIJOS LIETUVOJE PRIELAIIDOS.....	11
I.1. Neįgalių asmenų integruoto profesinio rengimo samprata ir apibrėžtis.....	11
I.1.1. Neįgalių asmenų profesinio rengimo svarba dabartinėje visuomenėje.....	11
I.1.2. Lietuvos švietimo reforma ir neįgalių asmenų integracija.....	14
I.1.3. Integruoto profesinio mokymo teorinės prielaidos.....	17
I.2. Pedagogų vaidmuo neįgalių asmenų integracijos į profesines mokyklas procese....	22
I.2.1. Socialinės nuostatos kaip integracijos procesą lemiantis veiksnys.....	22
I.2.2. Specialiojo profesinio ugdymo funkcijos ir metodai.....	27
I.2.3. Reikalavimai profesijos pedagogų kvalifikacija.....	31
II. PROFESINĖS MOKYKLOS IR SPECIALIOSIOS PROFESINĖS MOKYKLOS PEDAGOGŲ POŽIŪRIO Į SPECIALIOJO UGDYMO FUNKCIJAS IR METODUS TYRIMO DUOMENYS.....	37
II. 1. Profesinės mokyklos ir specialiosios profesinės mokyklos pedagogų požiūrio į specialiojo ugdymo funkcijas ir metodus tyrimo metodika.....	37
II. 2. Profesinės mokyklos ir specialiosios profesinės mokyklos pedagogų požiūrio į specialiojo ugdymo funkcijas ir metodus tyrimo rezultatai.....	41
II. 2. 1. Lietuvoje vykdomos švietimo politikos vertinimas.....	41
II. 2. 2. Socialinės politikos kokybės vertinimas.....	44
II. 2. 3. Respondentų nuostatų į profesinį rengimą vertinimas.....	45
II. 2. 4. Apklauso dalyvių nuomonės apie darbinę integraciją vertinimas.....	47
II. 2. 5. Pedagogų kompetencijos vertinimas.....	49
II. 2. 6. Neįgalių vaikų profesinio ugdymo integruotose mokyklose vertinimas.....	54
II. 3. Ar bendrasis profesinis ugdymas gali tapti specialiuoju?.....	64
IŠVADOS.....	65
REKOMENDACIJOS.....	67
NAUDOTA LITERATŪRA.....	68
PRIEDAI.....	71
1 priedas Bendrieji ir sąlyginai specifiniai darbo rinkos keliami iššūkiai profesiniam rengimui.....	71
2 priedas Integruotos mokyklos struktūra.....	73
3 priedas Specialiojo ugdymo teikiamų paslaugų variantų pavyzdžiai.....	74
4 priedas Užsienyje naudojamos individualios ugdymo programos.....	76
5 priedas Užsienyje naudojamos adaptuotos programos.....	78
6 priedas Specialiosios profesinės mokyklos pedagogų apklausa.....	84
7 priedas Profesinės mokyklos pedagogų apklausa.....	99
8 priedas Pedagogų nuomonių lentelė apie bendruosius klausimus, A grupė.....	115
9 priedas Pedagogų nuomonių lentelė apie bendruosius klausimus, B grupė.....	118

SANTRAUKA

Magistro darbe nagrinėjamos profesinės mokyklos ir specialiosios profesinės mokyklos pedagogų nuomonės apie šiuo metu Lietuvoje egzistuojantį neįgaliųjų profesinį rengimą, specialiąją pagalbą integruotoje mokykloje ir įstatyminės bazės palankumą, bandoma išsiaiškinti kokia yra pedagogų nuostata į šiuos klausimus: ar profesinės mokyklos specialybės pedagogai yra pasirengę dirbti su tokiais mokiniais ir kokias sąlygas reiktų išpildyti, kad jie sutiktų tapti integruotos profesinės mokyklos pedagogais; ką mano specialiosios profesinės mokyklos specialybės pedagogai apie integruotas profesines mokyklas, kokias sąlygas būtina išpildyti, kad bendroji profesinė mokykla taptų integruota.

Darbo tyrimo objektas yra profesinės mokyklos ir specialiosios profesinės mokyklos pedagogų požiūris į neįgalių asmenų integruoto profesinio rengimo procesą į bendrąsias profesines mokyklas. Tyrimo dalykas - specialiosios pagalbos galimybės, pedagogų nuomone, integruotose profesinio rengimo mokyklose. Tyrimo tikslas yra išsiaiškinti ar skiriasi požiūris į specialią pagalbą tarp pedagogų dirbančių profesinėse mokyklose ir specializuotose profesinėse mokyklose. Atlikta mokslinės literatūros analizė, tyrimo objekto, dalyko ir tikslo formuluotės leido iškelti tokias hipotezes:

1. Ir profesinėje mokykloje ir specialioje profesinėje mokykloje dirbantys pedagogai nėra pakankamai pasirengę darbui su neįgaliais jaunuoliais.

2. Tarp specialiosios mokyklos pedagogų sklando nuomonė jog, integruotoje profesinėje mokykloje kokybiškas specialiosios pagalbos suteikimas yra neįmanomas.

3. Specialioje profesinėje mokykloje dirbantys pedagogai tiki: integruotos mokyklos nėra geras sumanymas ir nevertas papildomo finansavimo. Integruota mokykla tampama tik dėl papildomo „finansavimo“ iš Europos Sąjungos fondų.

Buvo atlikta mokslinės literatūros analizė, ugdymo metodų ir funkcijų nagrinėjimas, taip pat kiekybinis tyrimas. Tam tikslui pasitelkta standartizuota padalomoji anketa. Tyrimas atliktas 2004 gruodžio 28 - 2005 kovo 01. Atliekant tyrimą buvo pateikta 150 anketų profesinės mokyklos pedagogams ir 150 specialiosios profesinės mokyklos pedagogams. Tačiau anketų grįžtamumas buvo 75 %. Gautiems duomenims apdoroti naudotos programos: SPSS, Word 2004, Microsoft Excel 2003. Tyrimo rezultatai (N - 225) buvo apdorojami taikant Levene's testą, t-testą, procentus.

- ✓ Atlikus tyrimą ir išanalizavus gautus duomenis, buvo pateikti tokie rezultatai:
- ✓ Specialiosios mokyklos pedagogai mano, kad integruotos mokyklos yra reikalingos, ir kad integruota mokykla tampama ne tik dėl papildomo finansavimo. Gautų duomenų dėka, galime teigti jog abiejų mokyklų pedagogai integruotas mokyklas vertina teigiamai.
- ✓ Neįgaliųjų mokymas integruotoje profesinėje mokykloje, yra galimas. Kaip reikalingiausios priemonės, tokiam ugdymui, buvo pažymėtos: praktiškai naudojami instrumentai, specialistai ir ugdymo programos. Profesinės mokyklos pedagogai pasirinko analogiškai, jeigu nekreipti dėmesio į tai, kad į pirmą vietą iškėlė: didesnę atlyginimą, ribotą

skaičių mokinių klasėje ir pan. Specialiosios medicininės pagalbos suteikimas neįgaliesiems mokiniams buvo paliktas paskutinėje vietoje, kaip nelabai reikalingas ir sunkiai įdiegiamas tokiose institucijose.

✓ Nustatyta, kad profesinės mokyklos pedagogai galėtų tapti integruotos mokyklos pedagogais. Abiejų grupių pedagogų nuostatos į mokytojų pareigas, į neįgaliuosius, darbo sąlygas buvo įvertintos panašiai. Bet abiejų mokyklų pedagogai nėra pasiruošę dirbti su neįgaliais mokiniais. Pedagogų bendrasis pasirengimas vertinamas gerai, tačiau galime teigti, kad jiems trūksta kvalifikacinio pasirengimo.

Profesinis neįgaliųjų regimas mūsų šalyje yra pageidaujamas, reikalingas ir teigiamai vertinamas profesinės mokyklos ir specialiosios profesinės mokyklos pedagogų. Svarbiausia yra tai, kad profesines mokyklas galima perorganizuoti į integruotas profesines mokyklas. Tačiau yra svarbu ką pasirinkt vyriausybė: ar ir toliau skatins neįgaliųjų neveiklumą, mokėdama įvairias pašalpas, ar valstybės lėšas investuos į neįgaliųjų profesinį rengimą.

SUMMARY

Attitude of the teachers of vocational schools and special vocational schools to the functions and methods of special training: can general vocational training become special vocational training?

Master's thesis analyzes vocational school and special vocational school teacher's opinions about current training of the disabled in Lithuania, special help in the integrated school and the favour of the legal basis. It also tries to find out teachers' attitudes to the following questions: are vocational school teachers prepared for work with such pupils and what requirements have to be fulfilled so that they would agree to become teachers of integrated vocational schools; what teachers of special vocational schools think about integrated vocational schools, what requirements have to be fulfilled so that general vocational schools could be turned into integrated ones.

The object of the research is the attitude of vocational school and special vocational school teachers' towards the process of integrating vocational training of the disabled into general vocational schools. The matter of the research is teachers' opinion about possibilities of special help in integrated vocational schools. The aim of the research is to find out if the attitude of teachers towards special help is different in vocational schools and specialized vocational schools. The analysis of reference literature, the object, the subject and the aim of the research has lead to the following hypotheses:

Teachers working in both vocational schools and special vocational schools are not prepared for work with disabled young people.

Among teachers of special schools there is an opinion that qualitative special help is impossible in integrated vocational schools.

Special vocational school teachers think that integrated school is not a good idea and it is not worth additional financing. General vocational schools are turned into integrated schools only because of “financing” from the European Union funds.

There was also carried out the analysis of reference literature, training methods and functions. The survey was done between 28 December and 01 March in 2005. During the survey 150 questionnaires were given to teachers of vocational schools and teachers of special vocational schools were also approached with the same number number of questionnaires. The return of the questionnaires was 75%. The data was processed with the help of the following programs: SPSS, Word 2004, Microsoft Excel 2003. The results of the survey (N – 225) were processed applying Levene’s test, t-test and percentage.

After the research and the analysis of the data the following results were provided:

- ✓ Teachers of special schools think that integrated schools are necessary, and the reason is not only additional financing. According to the data received we can assert that teachers of both schools have a positive attitude towards integrated schools.
- ✓ Teaching the disabled in integrated vocational schools is possible. The following measures were mentioned as the most necessary for such training: instruments of practical usage, specialists and training programs. Teachers of vocational schools made analogical choices but the things they mentioned first were bigger salaries, a limited number of pupils in a group, etc.. Special medical help for disabled pupils was left in the last place as not indespesable and difficult to provide in such institutions.
- ✓ It was found out that teachers of vocational schools could become teachers of integrated schools. Attitudes towards the disabled, teachers’ responsibilities, conditions of work were assessed as similar in both types of schools. However, teachers in both of these schools are not prepared for work with the disabled. Teachers’ general preparation for work can be assessed as good, but they lack qualificatory training.

Vocational training of the disabled in our country is desirable, necessary and is evaluated positively by both vocational training and special vocational training teachers. The most important thing is that vocational schools can be reorganized into integrated vocational schools. However, it is important what the government will choose: will it continue fostering inactivity of the disabled by paying various benefits or will they invest the means of the state into vocational training of the disabled.

IVADAS

Socialinis - praktinis tyrimo aktualumas. Pastaruoju dešimtmečiu Lietuvoje susidarė iš esmės naujos kultūrinės, socialinės, ekonominės ir politinės sąlygos, todėl neįgaliųjų integravimasis į visuomenę tapo realybe. Orientavimasis į specialiojo ugdymo sistemą, nevyriausybių neįgaliųjų organizacijų socialinė ir politinė veikla, palankios neįgaliesiems įstatymų bazės kūrimas rodo svarbius teigiamus pokyčius įgyvendinant pagrindinius demokratijos ir lygių galimybių principus Lietuvoje. Vis labiau siekiama neįgaliuosius integruoti į visuomenę.

Per nepriklausomybės laikotarpį pasikeitė neįgalių vaikų ugdymas specialiojo mokymo įstaigose - jose sumažėjo mokyklinio amžiaus vaikų. Dalis jų sėkmingai mokosi bendrojo lavinimo mokyklose. Tačiau neįgaliųjų integracija į bendrojo lavinimo mokyklas ir kitas ugdymosi institucijas - gana sudėtingas ir ilgai trunkantis procesas (Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas, 2001). Socialinę integraciją rekomenduojama skatinti kuo anksčiau, jau ikimokykliniame amžiuje: specialiųjų poreikių vaikams reikia išmokyti adaptyvaus elgesio, ugdyti socialinius įgūdžius. Normaliai besivystantiems bendraamžiams irgi reikia išmokyti bendrauti su neįgaliaisiais be išankstinės neigiamos nuostatos, jautriau suvokti jų, specialiuosius ir bendruosius poreikius bei galimybes. Kaip pažymi Ambrukaitis, iš tokio bendravimo visi turės akivaizdžią naudą - ir tie, kurie nebebus atstumti ir izoliuoti, ir tie, kurie nebeatstums kitų (V. Gudonis, A. Valentinas, L. Strimaitienė, 2003). Tačiau yra begalo svarbu, kad neįgalūs jaunuoliai galėtų toliau tobulėti – įgyti profesiją ir kelti kvalifikaciją, nes neįgalus žmogus, įgijęs profesiją ir vėliau dalyvaudamas profesinėje veikloje, gali ne tik pragyventi iš savo darbo, bet tik taip susiformuoja pasitikėjimo savimi jausmas, įsitikinimas, kad esi reikalingas visuomenei (I. Baranauskienė, 2002).

2001 metais Lietuvoje buvo apie 300 tūkstančių neįgalių žmonių ir veikė apie keturiasdešimt specialiųjų mokyklų. Nors valstybės politika ugdymo srityje ir siekia garantuoti, kad neįgalių vaikų ugdymas būtų neatskiriama švietimo ir kultūros sistemos dalis. Neįgalių vaikų integracija į bendrojo mokymo įstaigas apėmė visą Lietuvą tačiau pasak Ruškaus (2002) dažnai rūpinimasis neįgaliaisiais tėra deklaratyvus ir akivaizdu, kad nepaisant gerų iniciatyvų integruoti neįgaliuosius, egzistuoja tam tikros psichosocialinės kliūtys, dėl kurių neįgaliųjų įsiliejimas į visuomenę vis dar yra problematiškas.

Prasidėjusi Švietimo reforma Lietuvoje palietė visas ugdymo sritis, neaplenkdama ir profesinio rengimo. 1993 metais pradėtas nežymiai sutrikusio intelekto jaunuolių profesinis rengimas kai, remiant Vokietijos vyriausybei, buvo įkurtas Lietuvos reabilitacinis profesinio rengimo centras. Anksčiau profesinis rengimas buvo vykdomas specializuotose internatinėse mokyklose, tačiau įvykdžius neįgalių vaikų integraciją į bendrojo lavinimo mokyklas atėjo eilė ir integracijai į profesines mokyklas.

Stengiamasi, kad neįgaliųjų profesinio rengimo sistema atitiktų Europos socialinę politiką. Specialiųjų profesinio rengimo centrų įkūrimas, neįgalių jaunuolių integravimas į profesines

mokyklas, profesionalios patirties perėmimas iš Vakarų Europos valstybių - šie ir kiti veiksniai lėmė, kad Lietuvoje neįgaliųjų profesinio rengimo sistema įgavo kitą kokybę, tačiau teigti, kad Lietuvos visuomenė priėmė Europos socialinės politikos nuostatas, būtų problemiška. Neįgaliųjų (tarp jų ir nežymiai sutrikusio intelekto asmenų) profesinio rengimo ir profesinės adaptacijos sąveika ir jos įtaka tiek neįgaliųjų gyvenimo kokybei, tiek visuotinei gerovei Lietuvoje nepakankamai išnagrinėti (I. Baranauskienė, 2003).

Mokslinis tyrimo aktualumas. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, labai pasikeitė ir rūpinimasis neįgaliaisiais: pradėta pritaikyti aplinką, organizuoti medicinos, socialinę ir edukacinę reabilitaciją, kurti lanksčią švietimo sistemą. Pasak J. Ruškaus (2002) vertinant neįgalių žmonių integracijos į visuomenę eigą Lietuvoje, neįmanoma nepastebėti, kad neįgaliųjų socialinės padėties ir ugdymo kokybės problema nebegali apsiriboti tik specialiosios edukacinės ir socialinės pagalbos teikimu. Neįgaliųjų problemų sprendimas pedagogams, socialiniams darbuotojams, mokslininkams, politikams šiandien atveria naujas perspektyvas. Greitų socialinių ir ideologinių pokyčių kontekste negalė ir neįgalieji nebegali būti vertinami vienos mokslinės teorijos ar ideologijos aspektu. Negalės daugiamatės sampratos atskleidimas tampa vienu iš esminių socialinės integracijos poreikių ir uždavinių.

Įvairiose šalyse skirtingai rūpinamasi neįgaliais žmonėmis. Tai lemia konkreti socialinė, ekonominė padėtis, susiformavęs požiūris į neįgaliuosius. Požiūris į neįgaliuosius suaugusiuosius bei specialiųjų poreikių vaikus pradėtas kiek išsamiau nagrinėti tik devintojo amžiaus dešimtmetyje. Daugelis mokslininkų savo straipsniuose ir monografijose tyrinėjo požiūrį į neįgaliuosius istorijos raidoje, šiuolaikinį požiūrį į šiuos žmones, tėvų, pedagogų požiūrį į specialiųjų poreikių vaikus, religijos, publicistikos, grožinės literatūros, nežymiai sutrikusio intelekto asmenų profesinio rengimo ir profesinės adaptacijos klausimus. Neįgaliųjų vaikų ugdymą ir galimybes tyrė Daniel P. Hallahan, James M. Kaffman (2003), Merlino D. H., Hadjilogiou J. ir Wu D. M. (1990), Shenberger P. (1996), Amy Koeneman (2001); specialiųjų poreikių vaikų integraciją nagrinėjo Daniels R., Stafford K. (2000), Kunc N. ir Emma Van der Klift (2004), Cetro N. ir Hardini N. (1983).

Lietuvoje buvo tyrinėjamos nuostatos į neįgaliuosius bendrai, į neįgaliuosius kaip specialiųjų klasių mokinius, šiuose darbuose pasižymėjo Gudonis V., Valentinas A., Strimaitienė L. (2003), Ruškus J. (2000, 2001, 2002); bendruosius neįgalių vaikų gebėjimus tyrinėjo Baranauskienė I. (2000); neįgaliųjų profesinio rengimo ir profesinės integracijos problemas nagrinėjo Baranauskienė I. (2000, 2001, 2002 - 2), Elijošius E., Pumputis J. (2001), Karvelis (2000), Murina J. (2001), Juodraitis A. (2001); Baranauskienė I. ir Ruškus J. (2004);

apie neįgaliųjų profesinę integraciją rašė Baranauskienė I. (2001, 2003), Juodraitis A.(2001), Baranauskienė I. ir Ruškus J. (2004), Elijošius E., Pumputis J. (2001). Neįgaliųjų integracijai į bendrąsias mokyklas ir darbo rinką daug padėjo Lietuvos Respublikos specialusis ugdymo įstatymas (1999), Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2003), Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas (1999), Baltoji knyga. Profesinis rengimas (1999). Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą atsiradus papildomam finansavimui atsirado ir naujos galimybės. Pradėjo steigtis profesinio rengimo centrai, pradėta plačiau kalbėti apie neįgaliųjų integraciją, tačiau atsirado ir naujų plotų tyrimams.

Darbe, *profesinės mokyklos ir specialiosios profesinės mokyklos pedagogų požiūris į specialiojo ugdymo funkcijas ir metodus*, nagrinėjamos profesinės mokyklos ir specialiosios profesinės mokyklos pedagogų nuomonės apie šiuo metu Lietuvoje egzistuojantį neįgaliųjų profesinį rengimą, specialiąją pagalbą integruotoje mokykloje ir įstatyminės bazės palankumą. Dalyje, *ar bendrasis profesinis ugdymas gali tapti specialiuoju*, bandoma išsiaiškinti kokia yra pedagogų nuostata į šiuos klausimus: ar profesinės mokyklos specialybės pedagogai yra pasirengę dirbti su tokiais mokiniais ir kokias sąlygas reiktų išpildyti, kad jie sutiktų tapti integruotos profesinės mokyklos pedagogais; ką mano specialiosios profesinės mokyklos specialybės pedagogai apie integruotas profesines mokyklas, kokias sąlygas būtina išpildyti, kad bendroji profesinė mokykla taptų integruota. Darbe, žodis „neįgalieji“ apima visas neįgalumo grupes: regėjimo, judėjimo, klausos sutrikimų ir psichinę negalią turinčius jaunuolius.

Nagrinėjant susidariusią situaciją automatiškai iškyla **probleminiai klausimai**: kokią vietą, pedagogų nuomone, mūsų visuomenėje, užima profesinis neįgaliųjų rengimas? Kokios galimos integruoto profesinio mokymo prielaidos Lietuvoje? Kaip pedagogų nuostatos gali stabdyti arba skatinti neįgaliųjų integraciją į profesines mokyklas? Kokį profesinio ugdymo modelį būtų lengviausia įgyvendinti Lietuvoje?

Tyrimo objektas yra profesinės mokyklos ir specialiosios profesinės mokyklos pedagogų požiūris į neįgaliųjų asmenų integruoto profesinio rengimo procesą į bendrąsias profesines mokyklas.

Tyrimo dalykas - specialiosios pagalbos galimybės, pedagogų nuomone, integruotose profesinio rengimo mokyklose.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti ar skiriasi požiūris į specialią pagalbą tarp pedagogų dirbančių profesinėse mokyklose ir specializuotose profesinėse mokyklose. Tam pasiekti užsibrėžti **tyrimo uždaviniai**:

1. Atlikti mokslinės literatūros analizę.
2. Pagal nustatytus tyrimo blokus parengti tyrimo instrumentus – standartizuotus klausimynus.
3. Atlikti su tyrimu susijusių pedagogų apklausą.
4. Išsiaiškinti kokiomis sąlygomis profesinės mokyklos pedagogai sutiktų mokyti neįgalų asmenį.
5. Išsiaiškinti, pedagogų nuomonę, kokiomis sąlygomis įmanomas neįgalių asmenų ugdymas.
6. Statistiškai apdoroti duomenis.
7. Nustatyti ir įvertinti gautus rezultatus.
8. Juos išnagrinėjus pateikti išvadas ir rekomendacijas.

Tyrimo objekto, dalyko ir tikslo formuluotės leido iškelti tokias **hipotezes**:

1. Ir profesinėje mokykloje ir specialioje profesinėje mokykloje dirbantys pedagogai nėra pakankamai pasirengę darbui su neįgaliais jaunuoliais.
2. tarp specialiosios mokyklos pedagogų sklendo nuomonė jog, integruotoje profesinėje mokykloje kokybiškas specialiosios pagalbos suteikimas yra neįmanomas.
3. Specialioje profesinėje mokykloje dirbantys pedagogai tiki: integruotos mokyklos nėra geras sumanymas ir nevertas papildomo finansavimo. Integruota mokykla tampama tik dėl papildomo „finansavimo“ iš Europos Sąjungos fondų.

Duomenų rinkimo metodai. Buvo atlikta mokslinės literatūros analizė, ugdymo metodų ir funkcijų nagrinėjimas ir kiekybinis tyrimas. Tam tikslui pasitelkta standartizuota padalomoji anketa. Anketos nebuvo analogiškos. Pagrindinę anketos dalį sudarė tokios grupės: socialinė demografinė, švietimo politika, socialinė politika, profesinis rengimas, darbinė integracija. Paskutinė anketos grupės dalis – neįgaliųjų vaikų profesinis ugdymas integruotoje mokykloje - skyrėsi klausimais atitinkamai pagal apklausiamųjų darbo įstaigą. Anketose buvo naudojamos ranginės, nominalinės, Likerto skalės. Statistinėms tendencijoms ir ryšiams nustatyti taikyti

analizės metodai - vidurkiai, procentai, standartinis nuokrypis, hipotezių tikrinimas, skalių patikimumas, koreliacija.

Tyrimo imtis. Tyrimas atliktas 2004 gruodžio 28 – 2005 kovo 01. Atliekant profesinės mokyklos ir specialiosios profesinės mokyklos pedagogų požiūrio tyrimą buvo apklausta 150 profesinės mokyklos pedagogų ir 150 specialiosios profesinės mokyklos pedagogų. Anketos respondentams pateiktos per mokyklos vadovybę. Buvo apklausta Alytaus mieste esančio profesinio rengimo centro, Simno profesinės mokyklos, Balbieriškio žemės ūkio mokyklos, Kauno statybininkų mokyklos, Kauno maisto pramonės mokyklos, Lietuvos reabilitacinio profesinio rengimo centro Radviliškyje pedagogai.

Gautiems **duomenims apdoroti** naudotos programos: SPSS, Word 2004, Microsoft Excel 2003. Tyrimo rezultatai (N – 225) buvo apdorojami taikant Levene's testą, t-testą, procentus.

Tyrimo mokslinis naujumas. Nors ir nemažai tyrimų yra atlikta neįgaliųjų integracijos klausimais, tačiau tai dar yra gan nauja mokslo terpė kuri mūsų šalyje pakankamai greitai keičiasi, todėl nėra gerai išnagrinėta, tuo labiau šiame darbe nagrinėjamas negalią turinčių jaunuolių integracija į profesines mokyklas, o šis klausimas dar nebuvo gvildentas. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą atsiveria naujos galimybės, o Švietimo sektoriui kaip ir daugeliui valstybinių institucijų Lietuvoje jaučiamas finansavimo stygius. Tai nurodo prizmę per kurią bus bandoma pažvelgti į šią problemą.

Mokslinį tyrimo reikšmingumą pabrėžia šie aspektai: Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą atsirado naujos galimybės ir neįgaliųjų mokymui. Nebuvo atlikta tyrimų profesinių mokyklų virsmo integruotomis tema, o kuriantis profesinio rengimo centrams atsiranda naujos galimybės neįgaliesiems. Išnagrinėtos galimybės ir poreikiai profesinėms mokykloms persiorganizuojant į integruotas.

I NEĮGALIŲ ASMENŲ INTEGRACIJOS LIETUVOJE PRIELAIIDOS

I.1. Neįgalių asmenų integruoto profesinio rengimo samprata ir apibrėžtis

I.1.1. Neįgalių asmenų profesinio rengimo svarba dabartinėje visuomenėje

Asmenybės socializacijos procese ypatingą svarbą turi darbinė - profesinė veikla, kurios sėkmingas įvaldymas ir atlikimas užtikrina ne tik ekonominį individo savarankiškumą, bet ir galimybę realizuoti savo gebėjimų potencialą, ugdyti savivertės jausmą ir užimti adekvačių vietų sociumo struktūroje. Socializacija yra vienas iš sudėtingiausių procesų, nes, pasak Broom „... tai visą gyvenimą besitęsiantis individo tapsmas socialine būtybe, galinčia adaptuotis prie naujų situacijų įvairiais gyvenimo periodais“. Vertinant šį tapsmą psichologiniu aspektu, kad tai yra "istoriškai sąlygotas socialinės patirties vertinimas ir aktyvus atgaminimas individo veiklos ir bendravimo procese“, akivaizdi jo įtaka kiekvieno asmens, ypač turinčio kokią psichofizinės raidos negalę, socializacijos spartai ir efektyvumui (A. Juodraitis, 2001).

Paklausią profesiją įgijęs neįgalus jaunuolis turi daugiau galimybių susirasti darbą, tapti visaverčiu visuomenės nariu, nei tas, kuris neturi jokios kvalifikacijos. Siekiant tokias galimybes suteikti kuo didesniai neįgalių jaunuolių skaičiui, prieš dešimt metų Švietimo ir mokslo ministerijos iniciatyva specialiosiose internatinėse mokyklose buvo pradėti kurti profesinio rengimo skyriai, atsirado pirmieji reabilitaciniai profesinio rengimo centrai. Dabar šiose profesinio mokymo įstaigose mokosi daugiau kaip tūkstantis jaunuolių, siekiančių įgyti profesiją pagal 18 mokymo programų. Tačiau Lietuvoje neegzistuoja specifinis neįgaliųjų asmenų profesinės adaptacijos modelis, todėl galima teigti, kad nežymiai sutrikusio intelekto asmenų profesinės adaptacijos procesas Lietuvos darbo rinkoje nėra išskirtinis ir čia egzistuoja ta pati tvarka kaip ir visiems bedarbiams (I. Baranauskienė, 2000).

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, valstybės socialinė politika orientavosi į paramą ir socialinę apsaugą, o ne į aktyvios užimtumo politikos kūrimą. Nors buvo deklaruojami prioritetai nedarbo prevencijai, užimtumo rėmimui, darbo rinkos profesinio mobilumo didinimui, tačiau darbo rinkos politika buvo labiau įgyvendinama pasyviomis priemonėmis - bedarbio pašalpa (Socialinis pranešimas, 1998). Švietimo ir mokslo ministerijos specialistai teigia, kad apie 80% profesines mokyklas baigusių moksleivių gauna darbą, o Lietuvos darbo biržos darbo pasiūlos ir paklausos specialistai informuoja, kad šiuo metu 47% visų registruotų bedarbių yra baigę profesines mokyklas, tik neaišku kiek iš jų yra neįgalūs asmenys (I.Baranauskienė, 2004).

Neįgaliųjų profesinis rengimas – tai tik pirmasis etapas, siekiant integruoti juos į visuomenę, užtikrinant jų užimtumą. Jau mokymo procese jaunuoliai turi įžengti į darbo rinką, pratintis prie jos (tam reikia keisti požiūrį į jo atliekamą praktiką, ilginti šių praktikų trukmę ir pan.). Tyrimai parodė, jog jeigu jaunuoliams nepavyksta įsidarbinti tik baigus mokyklą, pratiškai jie papildo bedarbių gretas. Pasak R. Pusvaškio, pagrindinis neįgaliųjų profesinio

rengimo institucijų credo turėtų būti ne orientacija į patį mokymo procesą, o į jo rezultata – kad neįgalūs jaunuoliai galėtų įsidarbinti, jaustų psichologinį pasitenkinimą. Daug lėšų investuojama į neįgaliųjų mokymą, tačiau įgyta specialybe ne visada pajėgiama pasinaudoti, reikia pagalvoti apie įdarbinimo vadybininkus, kurie ne tik padėtų surasti tokiam jaunuoliui darbą, bet ir adaptuotis jame. Integruotame profesiniame mokyme yra susiduriama su profesinio baigtumo, nepakankamos švietimo ir darbo rinkos politikos sąveikos ir nepalankios psichosocialinės aplinkos keliamomis problemomis. Pagal tai kaip Lietuvoje organizuojama specialiojo ugdymo sistema, galima išskirti neįgaliųjų profesinį apsisprendimą lemiančius etapus, profesinio orientavimo sistemos sudedamąsias dalis (1 lentelė).

1 lentelė

Neįgaliųjų profesinio orientavimosi etapai, atsižvelgiant į realų specialiojo ugdymo Lietuvoje vyksmą (Elijošius, Karvelis, 2000)

Profesinio orientavimo etapai	Profesinio apsisprendimo ir jo sėkmingumo patikrinimo nuoseklumas
Profesinio rengimo propedeutika	bendras darbinis rengimasis (1 - 4 klasės); darbinių interesų identifikavimas
	pirminis profesinės informacijos rinkimas
	darbinis profesinis apsisprendimas (pirminis profiliavimas nuo 5 klasės)
	darbai, buities kultūra, sauga (5 - 10 klasės)
	profesinis apsisprendimas pagal profesijos grupes (8 - 10 klasės)
Profesinio tinkamumo nustatymas	specialybinis apsisprendimas (9 - 10 klasės)
	profesinio ugdymo įstaigos pasirinkimas pagal 1-osios pakopos programą
	pažintis su priėmimo į profesinio ugdymo įstaigas sąlygomis (9 - 10 klasės)
	dalyvavimas profesinio tinkamumo nustatymo veikloje
Darbinės-profesinės realybės pažinimas	darbinės profesinės bei specialybinis realybės pažinimas (profesinio ugdymo grupėse)
	savęs išbandymas darbu; mokymosi motyvacijos kontrolė
	profesinis, specialybinis, teorinis bei praktinis rengimasis; profesinis turinys taikomuosiuose bendrakultūrinuose dalykuose
	profesini apsisprendimo patikimumo kontrolė
	pažintis su darbo aplinka, artima gamybinei
	asmeninės socializacijos sėkmės prognostinis vertinimas
	įsidarbinimo nuoseklumo išsiaiškinimas
	pasitenkinimo specialybe įvertinimas (profesinio rengimo antrieji - tretieji metai)
	informacijos rinkimas apie kvalifikacijos kėlimo bei persikvalifikavimo galimybes

(Elijošius, Karvelis. 2000)

Vakarų Europos politikai suprato, kad neįgalių asmenų profesinis rengimas ir profesinė adaptacija yra ne tik esminė jaunų žmonių socializacijos prielaida, bet ir nedarbo, deviacijų ir kitų panašių problemų sprendimo būdas. Lietuvoje daugelyje priemonių numatyta pagalba tik invalidams, tačiau paramos reikia ne tik invalidams, bet ir kitokių negalių turintiems asmenims, pvz., nežymiai sutrikusio intelekto, turintiems specifinių pažinimo sunkumų. Daugelis tų asmenų neturi invalidumo, todėl nesulaukia realios paramos ieškodami darbo. Lietuvos užimtumo programoje numatyta tik viena priemonė - darbo rinkos profesinio mokymo programų pritaikymas atskiroms neįgaliųjų grupėms. Labai svarbu ne tik paimti piniginę paramą, bet ir teisingai įsisavinti užsienio teikiamas žinias ir patirtį.

I.1.2. Lietuvos švietimo reforma ir neįgalių asmenų integracija

Lietuvoje pamažu yra pastebimi švietimo politikos požymiai neįgaliųjų profesinio rengimo sistemoje. Specialiojo ugdymo įstatyme (1998) ir profesinio rengimo Baltojoje knygoje (1998) aiškiai išsakytos nuostatos į neįgaliųjų profesinį rengimą. Šiuo metu nežymiai sutrikusio intelekto jaunuoliai profesijos gali mokytis Žemaičių Naumiesčio politechnikos, Kauno statybininkų mokyklose, Gelgaudiškio specialiojoje intencinėje mokykloje, Šiaulių "Gyvenimo kelio" mokykloje, daugumoje šalies politechnikos mokyklų pirmoje pakopoje. Teigiamai esamą profesinio rengimo situaciją vertina ir ekspertai, tačiau išryškėjo ir neįgaliųjų profesinio rengimo įtampos laukai: per mažas dėmesys ikiprofesiniam rengimui, profesiniam orientavimui, nepakankamas neįgaliųjų profesinio rengimo finansavimas, suabejota mokytojų rengimo sistemos efektyvumu. Jų nuomone, per mažai remiamasi užsienio patirtimi, nepakankamai atsižvelgiama į asmens ir rinkos interesus organizuojant neįgaliųjų profesinį rengimą. Pagalba įsidarbinant remiasi asmenine socialinių darbuotojų, buvusių specialiųjų mokyklų mokytojų iniciatyva. Darbo biržoje nežymiai sutrikusio intelekto absolventams išskirtinė pagalba įdarbinant nenumatyta. Jaunuolių integracijai į darbo rinką trukdo ir jų pačių asmeninės savybės: nesavarankiškumas, nesugebėjimas bendrauti, menki įsidarbinimo ir bendravimo įgūdžiai, ir pan. Todėl reiktų atkreipti dėmesį ir į jaunuolių bendrųjų gebėjimų ugdymą.

Iš atliktų tyrimų matome, kad dabartinė Lietuvos švietimo, ekonominė ir socialinė politika nepakankamai tenkina profesinės veiklos sistemos dalyvių lūkesčius. Siekiant optimalios švietimo, ekonominės ir socialinės politikos sąveikos, svarbus valstybinis požiūris. Tony Blair teigia, kad: "Geriausia priemonė nuo socialinio išskyrimo (ekskliuzijos) - darbo gavimas, o geriausias būdas rasti darbą - geras išsilavinimas ir geras pasirengimas bei patirtis. Suteikdami šią teisę, gauname dvigubą pelną. Sukuriamas geresnis gyvenimas patiems jaunuoliams, apsaugant juos nuo neturinčių perspektyvos darbų, nedarbo, skurdo, ligų bei kitokios ekskliuzijos. Nepadėjusi jaunuoliams pereinamuoju laikotarpiu tapti nepriklausomiems visuomenė priversta brangiai mokėti didelėmis pašalpomis bei nusikalstamumu" (I. Baranauskienė, 2003).

Kaimyninėse šalyse, profesinis konsultavimas yra ne vienodo lygio: Vokietijoje ar Anglijoje jis trunka nuo vienerių iki dviejų metų. Pagalba įsidarbinant ir parama darbo vietose labiausiai pažengusi Anglijoje ir Vokietijoje, o Lietuvoje ir Latvijoje pagalba įsidarbinant daugiausia remiasi asmenine iniciatyva, o parama darbo vietose visai nesuteikiama. Todėl reiktų ieškoti ir kurti pagalbos įsidarbinant ir paramos darbo vietose sistemą. Tačiau kartais neužtenka ir to. Edgerton tyrimais pažymima, kad neįgaliųjų nekompetencijos pasireiškimas yra svarbesnis nei protiškai atsilikusio etiketė. Būtina pažymėti, kad, atlikus itin gausius sutrikusio intelekto asmenų veiklos ypatumų tyrimus, buvo konstatuojami „visoms protiškai atsilikusių veiklos rūšims būdingi tokie trūkumai:

1. Kryptingumo sutrikimai, kurie iš esmės paaiškinami menka orientacija užduoties sąlygoje, nemokėjimu įveikti sutiktus sunkumus, veiklos rezultatų reikšmingumo nesupratimu.

2. Turimo patyrimo perkėlimo į naujas sąlygas sunkumai.

3. Motyvacijos siaurumas, lemiamas žemų motyvų ir veiklos tikslų įsisąmoninimo lygio, motyvų nepastovumas, skurdumas, situaciškumas, momentiškumas, taip pat savo veiklos planavimo ir jos rezultatų numatymo nemokėjimas.

4. Nepakankamas žodinės instrukcijos supratimas, žemas dėmesio sutelkimas, visos instrukcijos turinio visumos nesugebėjimas suvokti ir kt. (A. Juodraitis, 2001).

Apibendrinus kai kurių tyrimų rezultatus galima išskirti pagrindines priežastis dėl kurių įstoję mokyti jaunuoliai neišsityja specialybės:

- Netinkamas profesijos pasirinkimas.
- Savarankiškumo trūkumas įvairiose gyvenimo sferose.
- Psichologinės ir fiziologinės asmenybės galimybės.
- Nevienoda moksleivių adaptacija.
- Nepakankamos pedagogų žinios apie specialiųjų poreikių vaikus.

Integruojantis į darbo rinką laukia sunkumai kuriuos būtų galima įvardinti kaip bendruosius iššūkius ir sąlyginai specifinius (1 priedas). Tačiau pastarieji yra būdingi tik Lietuvai. Norint gauti bent kokį nors rezultatą būtina į tai atsižvelgti.

"Baltojoje knygoje" nusakyti Lietuvos profesinio rengimo sistemos uždaviniai, kurie tiesiogiai siejasi su nagrinėtais iššūkiais:

(...) turi užtikrinti gerą jaunimo išsilavinimą, platų pasirengimą, nuostatą mokytis visą gyvenimą, kad jų kvalifikacija visą laiką atitiktų darbo rinkos poreikius.

(...) sukurta efektyvi tikslinio mokymo sistema, sudaranti dirbantiems galimybę nuolat tobulinti, o reikalui esant ir pakeisti turimą kvalifikaciją.

(...) įgalinti į ūkinę veiklą integruoti socialiai pažeidžiamas visuomenės grupes, tokias kaip neįgalieji, ilgalaikiai bedarbiai.

Profesinio rengimo sistemos veiklos principai turi būti suderinti su Europos Sąjungoje nusistovėjusiomis nuostatomis ("Baltoji knyga").

Europos Sąjungos valstybės jau nuo 1997 metų savo socialinę politiką kuria pagal tam tikrus principus, padedančius neįgaliam žmogui integruotis į visuomenę:

- Neįgaliesiems garantuojamos sąlygos įsigyti kvalifikuotą profesinį išsilavinimą.
- Numatoma priemonių įvairovė ir pasiūla kvalifikuotam profesiniam išsilavinimui įsigyti.
- Siektina kryptis - bendras, koordinuotas ES šalių darbas rengiant neįgalius asmenis profesinei veiklai.
- Kompetentinga profesinė konsultacija: nuo konsultavimo centrų steigimo kiekvienoje ES šalių iki Europos profesinių konsultavimo centrų neįgaliesiems. Profesinio konsultavimo ribos išplečiamos pagalba pasirenkant profesiją ir susirandant darbą, parama pirmaisiais darbo mėnesiais, esant reikalui - priežiūra per visą profesinę karjerą.

- Profesinės kvalifikacijos pripažinimas visose Europos valstybėse.
- Parama ir pagalba Europos šalių kandidačių profesiniam rengimui (I. Baranauskienė, 2004).

Pagal Jungtinių Tautų vystymo programą gerinant neįgaliųjų teisių apsaugos padėti Lietuvoje, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2003 metais išipareigojo iki 2005 m. parengti ir patvirtinti: "Bendrųjų programų individualizavimo mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymo(si) poreikių, modelis", "Specialiųjų poreikių moksleivių profesinio rengimo programos", "Kompensacinės namų mokymo įrangos teikimo specialiųjų poreikių asmenims tvarka", "Mokytojo padėjėjo, skaitovo, palydovo, gestų kalbos vertėjo paslaugų teikimo specialiųjų poreikių asmenims švietimo ir mokslo įstaigose tvarka" (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2003). Tačiau Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatai parodė, kad Lietuvos profesinės reabilitacijos psichosocialinė aplinka nėra palanki iš Vakarų ateinančioms inovacijoms. Lietuvoje nepakankamai suvokta ir įsisavinta iš Vakarų ateinančių modernių neįgaliųjų profesinio rengimo modelių esmė: profesinis rengimas turėtų būti tiesiogiai siejamas su socialine adaptacija. Nesant palankioms sistemos dalyvių nuostatoms, negalime tikėtis gerų rezultatų - sėkmingos neįgaliųjų profesinės adaptacijos.

I.1.3. Integruoto profesinio mokymo teorinės prielaidos

Prasidėjus švietimo reformai Lietuvoje atsivėrė naujos socialinės, kultūrinės, ekonominės bei politinės raidos perspektyvos. Perėjimas iš planinės į rinkos ekonomiką padiktavo staigius ir ženklus pasikeitimus ūkinio, socialinio bei dvasinio gyvenimo srityse ir profesijų struktūros kaitoje. Šie pokyčiai Lietuvoje sukėlė daug problemų darbo rinkoje. Ypač skaudžiai tai pajuto sutrikusio intelekto ar fizinę negalę turintys jaunuoliai (J. Murina, 2001). Nereikia ypatingai gilių psichologijos žinių, kad suprastume, jog darbas žmogui yra šis tas daugiau nei pragyvenimo šaltinis. Tai saviraiškos, bendravimo galimybė, poreikis būti pripažintam, įvertintam. Neįgaliajam dažniausiai lieka tik du pasirinkimai: dirbti ir turėti langą į pasaulį arba nedirbti ir leisti dienas namuose, tarp keturių sienų (A. Valenta, 2003). Todėl profesinis neįgaliųjų rengimas yra labai svarbus, ir dar geriau jeigu jis galėtų vykti integruotose mokyklose. Lietuvai apsisprendus eiti demokratinės valstybės keliu, visuomenės nuostatas grįsti humanistinėmis idėjomis, logiškas specialiosios pedagogikos pertvarkos tikslas - siekti, kad moksleiviai, turintys ribotų galimybių veikti, kiek galima labiau įsiliėtų į lavinimo institucijas - integruotis (A. Galkienė, 2003).

Terminas "integracija" (lot. atstatymas, atsinaujinimas, kurių nors dalių sujungimas į visumą) suprantamas kaip neįgalių žmonių įsiliejimas į visuomenę. Vartodami šį terminą, išreiškiame nuomonę, kad neįgalieji yra už visuomenės ribų ir kad jie, įveikdami psichologines, materialines, socialines ir kitas kliūtis, turi tapti pilnaverčiais pripažintais visuomenės (J. Ruškus, 1997) o integruotas vaikų ugdymas apibrėžiamas kaip *skirtingų veiklos galimybių ir gebėjimų turinčių asmenų susitikimas sistemingai pedagoginei veiklai, partneriškais pagrindais sprendžiant individualiais poreikiais grindžiamus ugdymo ir ugdymosi tikslus*. Integruoto ugdymo apibrėžimuose akcentuojama vieta, kurioje moksleivis ugdomas. Įvertinus palankios ugdomosios aplinkos ypatumus vaikams, turintiems ribotų galimybių veikti, formuluojami apibrėžimai: *dalinė integracija* - specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymas jiems palankioje aplinkoje (bendrojo lavinimo institucijose bendrojoje ar specialiojoje klasėje, specialiojoje mokykloje), suteikiant reikiamą specialiąją pagalbą ir sudarant sąlygas, nuolatiniam bendravimui ir bendradarbiavimui su normaliai besivystančiais ugdytiniais; *visiška integracija* - specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymas bendrojo lavinimo įstaigos bendrojoje klasėje ar grupėje pagal bendrojo lavinimo programas, sudarius sąlygas visaverčiam dalyvavimui ugdomajame procese, teikiant minimalią specialiąją pagalbą arba jos visai neteikiant. Šio reiškinio samprata pateikiama Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatyme (1999).

Tai, kas turėtų mokyti neįgaliuosius mokinius ir kur jie turėtų būti ugdomi nulemia keli veiksniai:

1. Kuo ir kaip labai jaunuolis skiriasi nuo vidutinio moksleivio.
2. Nuo mokyklos ir bendruomenės turimų išteklių.

Pagal tai 3 - tame priede pateikiami specialiojo ugdymo teikiamų paslaugų variantų pavyzdžiai.

Gerai būtų jei mokymas atitiktų neįgaliojo mokinio poreikius. Tam gali prireikti įvairių specialių mokymo priemonių, mokymo technikų / metodų arba įrangos, (pvz., vaikams su regos sutrikimais reikia stambiu ar Brailio raštu atspausdintų skaitymo priemonių, moksleiviams su pažeista klausa - klausos aparatų ir (arba) mokymo gestų kalba, vaikams su fizinėmis negaliomis gali prireikti specialios įrangos, vaikams, turintiems elgesio sutrikimų - mažesnių ir geriau struktūruotų klasių (Daniel P. Hallahan, James M. Kaffman. 2003)), kartais net patalpų, bendradarbiavimo su dirbančiais profesionalais, taip pat gali prireikti papildomų paslaugų - specialiojo transporto, psichologinio įvertinimo, kineziterapijos ir užimtumo terapijos, medicininio gydymo bei konsultacijų, ugdymo tikslų iškėlimo bei mokymo planų sudarymo. Keletas ugdymo planų yra pateikiami priede (Priedas Nr. 4 - Nr. 5). Remiantis šiais modeliais, ugdymo planai sudaromi ir Lietuvoje.

Vienas didžiausių integracijos uždavinių - išmokyti neįgaliosius ir juos supančius žmones didžiausią dėmesį skirti gebėjimams, tam ką moka ir ką sugeba. Integruoto ugdymo principai:

- ✓ ugdamosios bendruomenės narių lygiateisiškumas, vienodas vertingumas ir teisė į savo prigimtį;
- ✓ lanksti diferencijuoto ugdymo sistema;
- ✓ kiekvieno moksleivio poreikiams pritaikyta ugdomoji aplinka;
- ✓ orientacija į kiekvieno asmens gebėjimus;
- ✓ individualių moksleivio poreikių ir išsilavinimo standartų derinimas pasirenkant tinkamą ugdymo strategiją.

Integruotas ugdymas mūsų šalies visuomenei mažai žinomas reiškinys, todėl Lietuvoje gyvenančių tėvų nuomonė lyginama su užsienio šalių specialistų, dirbančių šioje srityje, pastabomis, grindžiamomis jų darbo praktika. JAV, Graikijos, Belgijos, Ispanijos, Italijos vienas labiausiai respondentus kankinančių klausimų yra jų vaikų savarankiško gyvenimo vizija, kai tėvai nebegalės jais rūpintis (A. Galkienė, 2003).

Veiksnių, lemiančių saugią ateitį neįgalumo situacijoje esančiam asmeniui, vertinimas (pagal A. Galkienę, 2003)

Eil. Nr.	Veiksniai	Tėvai, auginantys vaikus, turinčius fizinį sutrikimą (proc.)	Tėvai, auginantys vaikus, turinčius intelekto sutrikimą (proc.)	Užsienio ekspertai (proc.)
1.	Visuomenė, pažįstanti ir mokanti gyventi drauge su neįgalumo situacijoje esančiais žmonėmis	46	36	73
2.	Neįgalumo situacijoje esantys asmenys, mokantys siekti savo teisių	31	12	19
3.	Politikai gerai pažįstantys neįgalumo situacijoje esančius asmenis	6	0	11
4.	Gerai išplėtotą socialinės apsaugos sistema	28	24	5
5.	Finansiškai turtinga valstybė	13	5	3
6.	Labai aukštas medicinos išsivystymo lygis	12	5	0

Iš daugelio galimybių garantuoti saugią ateitį žmogui, esančiam neįgalumo situacijoje, respondentai kaip svarbiausią sąlygą nurodė visuomenę, kuri pažįsta asmenis, turinčius specialiųjų poreikių, ir moka drauge su jais gyventi.

Skirtingų galimybių turinčių moksleivių veiklai atvirą erdvę lemia:

Pozityvaus požiūrio pagrindu susiformavę tarpusavio santykiai, ugdymo strategijos, pritaikyta aplinka. Tai mažina asmens neįgalumą socialiniu lygmeniu ir išplečia jo veiklos erdvę, kurioje bręsta pasitikėjimas savimi bei tarpasmeninis pasitikėjimas, išryškėja ypatinga kompetencija, praturtinanti visos bendruomenės socialinę pedagoginę patirtį.

Pasitikėjimas asmenimis, turinčiais ribotų galimybių veikti. Jį skatina skirtingų gebėjimų turinčių moksleivių susitikimas ugdymo realybėje; moksleiviai, vertindami savo bendraamžių savybes, priskiria daug daugiau teigiamų asmenybės bruožų specialiųjų poreikių turintiems vaikams negu jų neturintiems.

Palankiausia ugdymo aplinka moksleiviams, turintiems ribotų galimybių veikti, ta, kurioje išsaugomas artimas ryšys su normaliai besivystančiais vaikais.

Atskirų moksleivių veiklos kokybinis ir kiekybinis diferencijavimas specialiųjų ugdymo si poreikių pagrindu (diferencijuojantis veiksnys) ir *specialių ugdymo strategijų dermė*

(integruojantis veiksnys); šių veiksmų derinimas reikalauja lankstaus ugdymo organizavimo, pedagoginės minties mobilumo aprėpiant visų ugdytinių poreikius.

Moksleivių bendravimo motyvų kryptingumas. Kai orientuojamasi į normaliai besivystanti moksleivių ar jų grupę, svarbiausias bendravimo motyvas yra bendri interesai; kai bendraujantys partneriai orientuoti į neįgalumą turintį vaiką, dominuoja pagalbos motyvas, t. y. socialinė orientacija į kitą žmogų (A. Galkienė, 2003).

Pedagogai turėtų būti skatinami dirbti su šeimomis, kad stiprėtų įsitikinimas jog:

- nepaisant gebėjimų, vaikai yra labiau panašūs negu skirtingi;
- vaikai yra šeimos ir bendruomenės dalis;
- patirtį vaikai geriausiai kaupia mokydami vienas iš kito įprastoje bene grupėje;
- vaikams geriau sekasi tokioje aplinkoje, kur atsižvelgiama į jų reikmes ir taikant individualus jų tenkinimo būdas.

Integravimas duoda daug naudos ir vaikams, ir šeimoms, ir bendruomenei. Tai suteikia galimybę šiems vaikams stebėti, mėgdžioti, bendrauti ir kartu veikti su įprastai besivystančiais vaikais. Neįgalūs vaikai gali išsiugdyti bendravimo ir kitus socialinius įgūdžius tokiu pat būdu kaip ir kiti - praktinėje veikloje. Integruojant neįgalius vaikus į įprastas grupes, naudą patiria visi - ir įprastai besivystantys vaikai, jų šeimos, auklėtojai, ir bendruomenė.

Nauda vaikams. Ir neįgalūs, ir įprastai besivystantys vaikai patiria integruoto ugdymo naudą. Artimesnis bendravimas padeda vaikams užmegzti draugystę ir teigiamus tarpusavio santykius, o svarbiausia - išmoko paremti vienas kitą. Nauda pažinimui tuo, kad vaikas pasidaro dėmesingasis, pagerėja motyvacija ir mokymosi efektyvumas. Bendras natūralus buvimas su kitais neįgaliesiems sukuria tolesnio gebėjimo integruotis į visuomenę pagrindus. Įprastai besivystančius vaikus integruotas ugdymas taip pat praturtina. Jie pradeda suprasti, su koku gyvenimo iššūkiu susiduria jų neįgalūs draugai, todėl tampa jautresni kitų reikmėms ir ima geriau suvokti bei reaguoti į skirtingumus.

Nauda šeimoms. Neįgalaus vaiko auginimas kelia šeimai itin didelius reikalavimus. Kai sūnus arba duktė lanko neįgaliesiems vaikams atvirą vietinį darželį, šeima jaučiasi mažiau izoliuota. Neįgalių vaikų tėvai pamato, koks naudingas ugdymo planavimas kartu su pedagogais. Kai tėvai, auklėtojos ir specialistai bendradarbiauja, kiekvieno komandos nario indėlis padidina grupės veiklos efektyvumą ir padeda vaikui sėkmingai vystytis. Neįgaliesiems vaikams atviros grupės tikrai teikia naudos ir toms šeimoms, kurių vaikai vystosi įprastai. Tokios šeimos dažnai užmezga naujus prasmingus santykius. Daug tėvų, kurių vaikai vystosi įprastai, įsitraukia į bendruomeninę veiklą, kad padėtų šeimoms, auginančioms neįgalius vaikus. Kuo daugiau bendruomenės narių susipažįsta su sunkumais, išskylančiais auginant neįgalius vaikus, tuo geriau pavyksta organizuoti pagalbą.

Nauda bendruomenei. Ugdant neįgalius vaikus toje pačioje aplinkoje, kaip ir įprastai besivystančius jų bendraamžius, yra daug pigiau negu kurti ir finansuoti alternatyvias ugdymo įstaigas. Bendruomenė sutaupo švietimui skirtas išlaidas nebekurdama atskirų, specializuotų mokyklų. Be to, kuo anksčiau neįgalūs vaikai tinkamai ugdomi, tuo mažiau specializuotų

paslaugų reikės (o kartais ir visai nereikės) jiems pradėjus lankyti mokyklą ir vėliau gyvenime (E. R. Daniels, K. Stafford, 2000).

Profesinė socialinė integracija turėtų tapti vienu iš pagrindinių darbo rinkos politikos tikslų; tada svarbūs taptų ir pasiūlos, paklausos santykiai ir darbuotojų, darbdavių interesai, ir edukacinė, profesinė, socialinė pagalba neįgaliam žmogui.

I.2. Pedagogų vaidmuo neįgalių asmenų integracijos į profesines mokyklas procese

I.2.1. Socialinės nuostatos kaip integracijos procesą lemiantis veiksnys

Socialinėje psichologijoje nuostatos konceptas (lot. aptitudo, angl. ir pranc. attitude) vartojamas apibrėžiant individo psichinės būsenos parengtį veiksmui, situacijoje dalyvaujant realiam ar simboliniam nuostatos objektui.. "Socialinė nuostata yra daugiau ar mažiau kristalizuota veikėjo (individualaus ar kolektyvinio) pozicija veikėjo (asmuo, grupė, situacija, vertybė) atžvilgiu; ji daugiau ar mažiau atvirai pasireiškia įvairiais simptomais ar rodikliais (žodžiai, tonas, gestai, veiksmai arba jų nebuvimas); jos funkcija yra vienu metu kognityvinė, enagentinė ir reguliuojanti veiksmus <... > Būtent per nuostatas žmogus užsiima poziciją kitų žmonių ar įvykių atžvilgiu, priklausomai nuo nuostatų žmogus jaučia, vertina, pasirenka vienu ar kitu būdu" (V. Gudonis, A. Valentinas, L. Strimaitienė, 2003). Iš atliktų tyrinėjimų galima matyti, kad kiekviena epocha ir kiekviena kultūra turi savo specifinį „kitokio“, „svetimo“ žmogaus vaizdinį, savaip įvardija nukrypimą nuo socialinės normos.

Nuostatos turinys yra susijęs ne tiek su socialiniais faktoriais, kiek su elementarių fiziologinių funkcijų realizavimu, sąmonės veikla. M. J. Rosenberg ir C. I. Hovland išskyrė tris nuostatos komponentus: *emocijų, kognityvinį ir elgesio*.

Emocinis yra sudarytas iš traukos ar atstūmimo, kuriuos individas jaučia objektui. *Kognityvinį* – sudaro vaizdinys. Juo gali būti stereotipas - tam tikra jau suformuota kultūrinių veiksmų lemiamą klišė.

Elgesiui priklauso intencijos arba sprendimai, susiję su elgesiu. (J. Ruškus, 2000).

Pedagogų kompetencija ir normalios raidos moksleivių tėvų požiūriai ir nuostatos į ugdymo galimybes gali būti vaiko sėkmės ar nesėkmės mokykloje reikšminga priežastis. Užsienio tyrimuose mėginta vertinti tėvų nuomonę apie pedagogų pasirengimą priimti jų vaikus į savo klases: *kokia galėtų būti arba dažniausiai būna pirmoji pedagogų reakcija sužinojus, kad į jų klasę ateis ribotų galimybių veikti turintis vaikas*. Rezultatai pateikiami 4 lentelėje.

Galimos pedagogų reakcijos sužinojus, jog jų klasėje mokysis ribotų galimybių veikti turintis vaikas, vertinimas (pagal A. Galkienę, 2003)

Eil. Nr.	Galimos pedagogų reakcijos	Tėvai, auginantys vaikus, turinčius fizinį sutrikimą (proc.)	Tėvai, auginantys vaikus, turinčius intelekto sutrikimą (proc.)	Užsienio ekspertai (proc.)
1.	Susidomėjimas	19	31	24
2.	Noras mokyti savo klasėje neįgalimą turintį vaiką	0	2	13
3.	Žinią priimtą kaip natūralų reiškinį	27	28	40
4.	Abejingumas	19	14	13
5.	Pastangos jo išvengti	35	40	24
6.	Protestas	10	9	3

Kitas labai svarbus veiksnys, lemiantis vaiko sėkmę mokykloje, santykiai su bendraamžiais. Neretai pirmųjų susitikimų išpūdis gali rodyti reikšmingą įtaką tolesnių moksleivių santykių raidai, savęs vaizdo formavimuisi: *kokia galėtų būti arba kokia dažniausiai būna pirmoji normaliai besivystančių vaikų reakcija į klasę integravus ribotų galimybių veikti turintį vaiką* (5 lentelė).

Galimos pirmosios bendraamžių reakcijos, į klasę integravus ribotų galimybių veikti turintį vaiką, vertinimas (pagal A. Galkienę, 2003)

Eil. Nr.	Galimos pedagogų reakcijos	Tėvai, auginantys vaikus, turinčius fizinį sutrikimą (proc.)	Tėvai, auginantys vaikus, turinčius intelekto sutrikimą (proc.)	Užsienio ekspertai (proc.)
1.	Užuojauta	17	12	5
2.	Susidomėjimas	52	69	65
3.	Abejingumas	15	19	3
4.	Priėmimas į savo tarpą	31	21	43
5.	Užgauliojimas, patyčios	39	50	8

Mokslinėje literatūroje galima rasti įvairių struktūrinių nuostatų į neįgaliuosius modelių. Keletą iš jų pateikiame lentelėse:

6 lentelė

Nespecialistų nuostatų į neįgaliuosius struktūrinis modelis (pagal Siller, 1967)

Nespecialistų nuostatos į negalią struktūrinis modelis
<ol style="list-style-type: none">1. <i>Vidinė įtampa sąveikos metu.</i> Bendraujant su neįgaliu, atsiranda tam tikra vidinė įtampa, nežinomybė, netikrumas, nežinojimas kaip elgtis.2. <i>Artimumo atmetimas.</i> Atsisakymas asmeninių, šeimyninių santykių su neįgaliuoju.3. <i>Bendras atmetimas.</i> Bendra neigiama orientacija ir argumentacija už neįgaliųjų segregaciją bei socialinį apribojimą.4. <i>Autoritarinis paslaugumas.</i> Po išoriškai teigiama nuostata slypintis noras neįgaliesiems taikyti specifines korekcines priemones.5. <i>Emocinių savybių priskyrimas.</i> Neigiami neįgaliųjų poelgiai suvokiami kaip negalės pasekmė.6. <i>Kančios identifikacija.</i> Neįgalieji sukelia sveikųjų neigiamas asmenines reakcijas į negalę.7. <i>Priskirti funkciniai ribotumai.</i> Neįgaliųjų sugebėjimo prisitaikyti savo aplinkoje nuvertinimas.

Specialistų dirbančių specialiosiose ugdymo ir profesinio rengimo įstaigose, socialinių nuostatų tyrimo duomenys atskleidžia tam tikras tendencijas, būdingas tarp mokančių sutrikusio intelekto jaunuolius profesinio rengimo pedagogų:

Specialistai, dirbantys su sutrikusio intelekto moksleiviais profesinio rengimo srityje, neišvengia bendrų specialiesiems pedagogams būdingų požymių: klinikinio (autoritarinio) bei socialinio (humanistinio). Specialistų skaidymasis pagal dviejų komponentų neįgaliųjų ugdymo modelį yra natūralus reiškinys visuomenėje, kurioje iš esmės keičiasi specialiojo ugdymo vizija.

Labiau apibrėžtas profesinis identitetas ryškesnis tarp vyrų nei moterų.

Didelėje profesinio identiteto krizėje yra jauni, iki 30 metų pedagogai.

Lyginant su kitais specialiaisiais pedagogais, išryškėjo paradoksas - nors neįgaliųjų rengimas profesijai yra savita specialiojo ugdymo seka, tačiau sutrikusio intelekto jaunuolių profesijos pedagogai pasižymi mažiau apibrėžtu profesiniu identitetu nei kitų specialiojo ugdymo institucijų pedagogai. Žema darbo motyvacija bei profesinis pasitenkinimas gali reikšti tai, kad:

1) arba dauguma neįgaliųjų profesinio rengimo pedagogų yra atsitiktinai patekę į tokią ugdymo aplinką;

2) arba pedagogai tiesiog neįžvelgia savo darbo tikslingumo, kadangi nelabai tiki jų ugdytinių profesiniu pajėgumu ir įsidarbinimo galimybėmis (J. Ruškus, 2001).

7 lentelė

Specialistų nuostatų į neįgaliuosius struktūrinis modelis (pagal Alexander, Strain, 1978; Efron, 1974; Cohen, Struening, 1967.)

Specialistų nuostatos į neįgaliuosius struktūrinis modelis
<i>profesinis rengimas</i> <i>bendravimo patyrimas</i> <i>žinių apie negalią trūkumas</i> <i>instrukcija kaip segregacijos priemonė</i> <i>kultūriniai apribojimai</i> <i>nediskriminuojančių žodžių vartojimas</i> <i>asmeninis atmetimas</i> <i>autoritarizmas</i> <i>vilties nebuvimas</i> <i>paternalizmas</i> <i>modernioji ideologija</i> <i>socialinis apribojimas</i> <i>tarpasmeninė etiologija</i>

(J. Ruškus, 2000)

Iš I. Baranauskienės ir J. Ruškaus (2004) atliktų tyrimų galima pamatyti jog specialiųjų pedagogų socialinės nuostatos susideda iš trijų komponentų:

Profesinė motyvacija. Profesinę motyvaciją atspindi tokie teiginiai, kuriais specialusis pedagogas išreiškia subjektyvų požiūrį į savo profesiją. Remiantis statistiniais rodikliais, profesinė motyvacija yra ryškiausias specialiojo pedagogo nuostatos struktūros komponentas.

Pedagoginė sąveika. Pedagoginę sąveiką atspindi teiginiai, išreiškiantys pedagogo sąveikos su sutrikusio intelekto mokiniais stilių. Paprastai autoritarinis mokytojas mokinius vadina "nedėkingaisiais mokiniais", kurie nereiškia jokio dėkingumo "griežtam ir teisingam" mokytojui. Šis komponentas buvo įvardytas kaip specialiojo pedagogo pedagoginis autoritarizmas.

Negalės socialinis vaizdinys. Šį komponentą atspindi teiginiai, reiškiantys, kokį sutrikusio intelekto vaiko vaizdinį savo sąmonėje turi susiformavęs specialusis pedagogas.

Šių komponentų atskleidimas ir duomenų analizė parodo, kad pedagogus, dirbančius su neįgaliais vaikais, galima skirstyti į dvi grupes:

1. Pedagogai pasižymintys autoritariniu pedagoginės veiklos stiliumi, pesimistiniu požiūriu į intelekto sutrikimų turintį mokinį.

2. Pedagogai pasižymintys vidine, profesine motyvacija, humanistiniu pedagoginės veiklos stiliumi, optimistiniu požiūriu į neįgalų vaiką (I. Baranauskienė, J. Ruškus, 2004).

Nuostatos į neįgaliuosius paaiškina neįgaliųjų integracijos į visuomenę kliūtis, atsirandančias dėl žmonių nuomonių apie neįgaliuosius specifiškumo. Jos išreiškia požiūrį į negalę kaip į socialinį nesugebėjimą, ribotumą.

I.2.2. Specialiojo profesinio ugdymo funkcijos ir metodai

Remiantis S. Šalkauskio nuomone „ugdyti - tai daryti, kad kas nors augtų, ūgėtų eitų aukštyr“ (S. Šalkauskis, 1991). Svarbiausias ugdymo tikslas - asmenybės pokyčiai: pažinimo tobulėjimas, vertybių orientacijų raida, prasmingo gyvenimo ieškojimas. *Profesinis ugdymas* - sudėtinė asmenybės ir visuomenės dalis. Kiekvienas asmuo perima geriausią patirtį, nuolat mokosi, formuoja savo žinias, keičia savo vertybių sistemą, tampa kompetentingu. Reikšmingiausia profesiniame ugdyme - mokinio individualios pastangos, perimant tam tikros profesinės veiklos srities sukaupią patirtį, ir profesijos pedagogo pastangos, padedant jam tai daryti. Profesinis ugdymas gali būti suprantamas kaip įvairi profesinio ugdymo sistemos dalyvių sąveika jų gyvenimo aplinkoje, kurioje žmonės gali įgyti tam tikrą specialybę, persikvalifikuoti arba tobulinti savo profesinę kompetenciją ir kvalifikaciją, konsultuotis bei planuoti profesinę karjerą, siekdami tenkinti individualius ir visuomeninius poreikius (Daukilas, 2001). Profesijos pedagogų tikslas - sukurti pedagogines prielaidas ir realių poveikių galimybes mokinio kompetentingos profesinės raiškos gebėjimams atsirasti.

Svarbiausia profesinio ugdymo funkcija - profesinis mokymas, *profesinis mokymas* - tai kryptingas ir metodiškas profesijos pedagogo vadovavimas mokinio mokymuisi bei išmokimui, siekiant įgyti tam tikros profesijos teorinių bei praktinių žinių, mokėjimų ir įgūdžių. Apie mokymo kryptingumą pirmiausia sprendžiama iš bendro mokymo plano, mokomųjų dalykų sekos ir eiliškumo. Mokymo metodika dažniausiai būna grindžiama kognityviniu išmokimu. Mokymo ir žinių įgijimo procese pirmiausia reiktų ugdyti asmenybės gebėjimą tikslingai veikti, racionaliai mąstyti ir efektyviai bendrauti su aplinka. Įgytas profesines žinias mokymo metu mokiniai pradeda taikyti praktiškai, bando savarankiškai jas plėtoti ir tobulinti.

Profesinio lavinimo metu siekiama plėtoti profesionalui būdingą mąstymo būdą, visapusiai vertinti savo profesinę veiklą. Profesinėse mokyklose yra palankios sąlygos techninei mokinių kūrybai organizuoti: lavinti mokinių gebėjimus profesionaliai valdyti techniką prižiūrėti, tinkamai eksploatuoti. Profesijos pedagogų ugdymo klaidos gali suformuoti neigiamas mokinio saviraiškos priemones, profesionalo auklėjimas grindžiamas tiesos, grožio, gėrio ieškojimo skatinimu, kultūra ir mokslu pagrįstomis vertybėmis. Auklėjant mokinių siekiama išugdyti visuomenei "vertingą asmenybę" (Šalkauskis, 1991).

Labai svarbi profesinio ugdymo funkcija - *globojimas*. Globodamas mokinių profesijos pedagogas stengiasi apsaugoti jį nuo žalos darymo sau ir aplinkai, moko laikytis biologinių ir socialinių normų. Tinkamas mokinių globojimas juos auklėja, o profesijos pedagogai tokiais atvejais jiems tampa autoritetais.

Profesiniame ugdyme, kuris grindžiamas individo saviraiškos skatinimu, labai svarbi *veikdinimo* funkcija. Veikdinimo metu profesijos pedagogas stengiasi sukurti tiek išorines, tiek vidines prielaidas, skatinančias žmogaus aktyvumą, veiklumą plėtojančias kūrybiškumą, padedančias įveikti nepasitikėjimą, fizinį ir dvasinį silpnumą. Todėl profesinio ugdymo metu mokinio veikdinimas reiškia jo skatinimą profesiniam aktyvumui, veiklumui, atliekamo darbo

kūrybiškumui, veiksnių, turinčių įtakos mokinių nepasitikėjimui savimi, slopinimui. Veikdinimas padeda įveikti įvairias darbo nesėkmes, abejones pasirenkant vertybes, nepasitikėjimą. Tai yra esminė profesinio ugdymo funkcija.

Profesinių žinių ir mokėjimų *formavimo* metu išryškėja naujos profesinių gebėjimų savybės, jų kombinacijų integruotumo bruožai, kuriems būdinga individualumas. Naujų profesionalo savybių formavimas yra tikslingas procesas, ir dažniausiai pasiekiamas gilinantis į mokslo žinias, plėtojant savo profesinius gebėjimus, pažiūras, keičiant nuostatas.

Auklėjimo metu profesionalo auklėjimas grindžiamas tiesos, grožio, gėrio ieškojimo skatinimu, kultūra ir mokslu pagrįstomis vertybėmis. Mokinio auklėjimo procesui didžiausią įtaką turi artimosios aplinkos dalyviai: profesijos pedagogai, šeimos nariai, draugai. Mokymo procese mokinį auklėja tiek mokomosios medžiagos turinys, tiek profesinio mokymo organizavimas, tiek profesijos mokytojo asmenybė, jo asmeninis pavyzdys (R. Adomaitienė, S. Daukila, B. Krikščiūnas ir kt., 2004).

Specialiojo profesinio ugdymo metodai ir mokymo modeliai parengti pagal I. Baranauskienę ir J. Ruškų:

Socialinės profesinės inkliuzijos (arba - rinkos liberaliojo) modelio tikslas - profesinė ir socialinė adaptacija, konsultacija. Profesinė ir socialinė adaptacija čia suvokiama ne tik kaip ir profesinė veikla, bet ir kaip neįgaliųjų bei sveikų asmenų tarpusavio bendradarbiavimas. Socialinė inkliuzija siekia pašalinti visus barjerus ir kliūtis, su kuriomis visuomenėje susiduria neįgalieji, siekiantys lygybės. To siekiama per visuomeninės tarpininkavimo (įdarbinimo) agentūras, būsimas darbo vietas, šalinti su įsidarbinimu susijusias kliūtis. Agentūros yra remiamos tiek valstybės, tiek darbdavių. Modelio esmė - mokymas realiomis sąlygomis būsimoje darbo vietoje, kur mokymo turinys pritaikytas prie gamybos proceso, rinkos poreikių. Šio modelio sėkmės principas - tinkamas žmogus tinkamoje vietoje. Būsimasis darbininkas mokomas darbo vietoje pagal penkių žingsnių metodą:

- 1) Darbininko psichologinis parengimas;
- 2) Demonstravimas (nuosekliai atskiromis fazėmis rodoma darbo eiga, atkreipiant dėmesį į svarbiausius dalykus);
- 3) Praktinis proceso išbandymas (darbininkas savarankiškai atlieka veiksmą, keliami klausimai, aiškinamasi);
- 4) Įgūdžių įtvirtinimas (leidžiama darbininkui stebimam mokytojo, dirbti savarankiškai);
- 5) Mokymo pabaiga (darbininkas dirba savarankiškai, jam paskiriamas asmuo, į kurį, kilus neaiškumams, gali kreiptis. Iš pradžių dažniau kontroliuojama ir padedama, vėliau, situacijai klostantis sėkmingai, mokymas baigiamas).

Profesinis neįgaliųjų rengimas priklauso nuo negalės pobūdžio ir nuo pasirinktos profesijos. Jis orientuotas į asmenį, o rengti profesijai padedama tik įvertinus asmens poreikius ir įgūdžius. Profesinio rengimo planai yra individualūs. Tačiau nepakankamas dėmesys

skiriamas profesiniam pasirengimui, apsiribojama siaura profesine kvalifikacija. Taip parengtas asmuo be socialinės paramos nesugeba konkuruoti darbo rinkoje.

Šiame procese ne mažiau svarbūs ir darbdavių lūkesčiai. Neįgalus asmuo turi atlikti jam paskirtą darbą ir užsidirbti algą. Išskirtinės sąlygos sudaromos tik darbo vietas, įkūrimui ar papildomam "vadovavimui". Panaudojus visas mokymo ir specialios paramos priemones ir nepasiekus pažangos, ieškoma kito, tinkamesnio darbo.

Profesinio konkurencingumo arba dualinio. Modelį galima vertinti kaip labiausiai baigtą: profesinis konsultavimas vyksta sistemingai ir pagal moksliskai pagrįstą metodiką. Siekiant užtikrinti mokymo prieinamumą sukurtos profesinio rengimo įmonės tiems neįgaliesiems asmenims, kurie nenori ar nėra pajėgūs mokytis su visais. Yra įsteigiamos įmonės, kur neįgalūs jaunuoliai ne tik mokomi profesijos, bet ir gauna specialiąją pagalbą. Neįgaliesiems sudaromos išskirtinės sąlygos kvalifikuotam, valstybės pripažintam profesiniam išsilavinimui įsigyti. Siekiama, kad įmonės siūlomos specialybės būtų paklausios ir reikalingos darbo rinkoje, kad būtų prieinamos neįgaliam asmeniui. Daugiau dėmesio skiriama individualiam mokymui. Šešiams neįgaliesiems mokiniams skiriamas vienas profesijos mokytojas, jiems specialiai pritaikoma mokomoji medžiaga. Specialybės ugdytiniai mokomi įmonės dirbtuvėse, kur mokymo sąlygos priartintos prie realių.

Pagrindinę profesinio mokymo dalį sudaro gamybinis mokymas, kuris papildomas pamokomis profesinėje mokykloje. Taigi mokomasi dviejose vietose - įmonėje ir profesinėje mokykloje. Dauguma mokinių įgyja valstybės pripažintą kvalifikaciją. Profesinio rengimo įmonė aprūpinta modernia įranga. Mokymas derinamas su užsakymų vykdymu, produkcijos gaminiu. Laikomasi tikros įmonės darbo tvarkos ir režimo. Mokinys mokomas prisistatyti būsimam darbdaviui, parengti reikalingus dokumentus, spręsti keblias ir konfliktines situacijas. Tiek mokydami, tiek pabaigę profesinio rengimo įmonę neįgalūs asmenys gauna realią psichologinę, socialinę, medicininę ir finansinę pagalbą. Jaunuolių įdarbinimu rūpinasi darbo biržos, socialinės tarnybos, mokykla. Siekiama, kad absolventai per keturių savaitių nemokamą praktiką asmeniškai susipažintų su darbdaviu, o darbdavys apsispręstų ar neįgalusis gali užimti darbo vietą. Čia siekiama ne tik išmokyti profesijos, bet ir parengti jaunuolį savarankiškam darbui ir gyvenimui. Jis taip pat sulaukia realios paramos įsidarbindamas, padedama spręsti adaptacines problemas. Pats mokymas yra priartintas prie realių darbo sąlygų. Mokinys gauna orientuotą mokyklinį išsilavinimą, socialinės - psichologinės tarnybos paramą viso mokymosi laikotarpiu. Parama darbo vietoje vertinama, kaip siekiamybė. Praktikoje realizuotas modelis duoda teigiamų rezultatų. Juos lemia ne tik modelio ypatumai, bet ir suderintas valstybinis požiūris - valstybės parama neįgaliųjų profesiniam rengimui ir adaptacijai.

Profesinės segregacijos (nuo darbo imitacijos iki ypač siauros specializacijos) modelis pripažįstamas daugelyje Europos valstybių. Tačiau jis nesudaro prielaidų profesiniam konsultavimui, profesinį rengimą riboja įmonės gamyba. Neįgaliesiems specialiai kuriamos "saugaus darbo" įmonės (socialinės įmonės) ar "saugaus darbo" skyriai, kur numatytas saugus darbo organizavimas, profesinė, socialinė, medicininė priežiūra, sudarytos sąlygos tobulėti ir,

jeigu įmanoma, pereiti į darbą konkurencijos sąlygomis. Kai kuriose šalyse neįgalieji į šias įmones daugiausia ateina įgiję tam tikrą profesiją, bet nepritapę darbo rinkoje, kitose šalyse, neįgalūs asmenys čia išmoksta profesijos ar, įgyja profesinių įgūdžių. Leidžiama neįgaliam žmogui priprasti prie profesinės veiklos sistemos reikalavimų, o nesugebantiems įgyti reikiamą kvalifikaciją darbui suteikiama galimybė dirbti ir pragyventi iš savo darbo. Profesiniu požiūriu sutvirtėjęs neįgalus asmuo turi tiek teorinių, tiek praktinių galimybių pereiti dirbti į konkurencinę darbo rinką. Tačiau realiai įsidarbinti sunku dėl kelių priežasčių: daugelis neįgaliųjų, įsisavinę darbinę operaciją pripratę prie aplinkos, bijo daryti kokius nors pokyčius, antra priežastis - įmonės, parengusios darbininką nenori jo atsisakyti, nes naujo darbininko parengimas vėl pareikalaus papildomų laiko ir finansinių sąnaudų. Neįgalūs asmenys būtent šiose įmonėse pradeda mokinio, o vėliau ir darbininko karjerą. Iš esmės mokoma nesudėtingų darbinių operacijų, todėl profesiniu rengimu šio proceso pavadinti negalima. Socialinėje įmonėje neįgaliems asmenims ne tik padedama darbo vietose, bet ir rūpinamasi jų socialine gerove. Pagalbos intensyvumas priklauso nuo negalės pobūdžio ir neįgalaus asmens socialinių ryšių. Galima teigti, kad taikant šį modelį garantuojama įvairiapusė parama. Silpnosios šio modelio savybės - siauras profesijų pasirinkimas, žemas profesinio pasirengimo lygis.

Mokyklinis modelis populiariausias posovietinėse šalyse. Jis iš esmės neužtikrina profesinio konsultavimo. Mokymo bazės yra nepakankamai modernios ir neatitinka laikmečio reikalavimų. Mokymo planuose nepakankamas dėmesys skiriamas profesinio konkurencingumo ugdymui. Profesijos mokoma mokykloje: perteikiamos ne tik profesinės žinios, įgūdžiai ir gebėjimai, bet ir mokoma bendrųjų dalykų. Profesinis rengimas iš esmės vyksta mokyklos dirbtuvėse. Nepakankamas dėmesys skiriamas gamybinei praktikai, į ją žiūrima kaip į tolesnio įsidarbinimo galimybę. Tradiciškai daug dėmesio teikiama specialybės teoriniam mokymui, mokymo sąlygos dažnai būna nutolusios nuo realios gamybos. Kaip šio modelio privalumus galima įvardyti platų ugdymo turinį, didelis dėmesys skiriamas popamokinei veiklai, sukurta profesinio rengimo standartų sistema, išspręsti profesinio rengimo institucijų steigimo ir atsiskaitomybės klausimai. Tačiau ryškūs ir šio modelio trūkumai - mokymo sąlygos, paprastai nutolusios nuo realių rinkos sąlygų. Nepalaikomi reikiami ryšiai su potencialiais darbdaviais, tarpininkais (darbo biržos specialistais), mokiniams nesuteikiama reali pagalba ieškant darbo, mokymo turinys moksliskai nepagrįstas, nepakankamai ugdomi mokinių bendrieji gebėjimai (tarp jų ir įsidarbinimo). Lietuvos darbo biržos įdarbinimo sistemoje nežymiai sutrikusio intelekto absolventams išskirtinė pagalba nenumatyta. Mokiniams įsidarbinti padeda socialiniai darbuotojai, buvę specialiųjų mokyklų mokytojai arba paliekama asmeninei iniciatyvai.

Šiandieninė darbo rinka kelia aukštus reikalavimus darbininkų profesinei kvalifikacijai, todėl minimalių žinių, įgytų specialioje mokykloje nepakanka. Šiuo metu nežymiai sutrikusio intelekto asmenys turi galimybę profesiniai kvalifikacijai įsigyti:

1. Darbo rinkos profesinio mokymo sistemoje (pirmo ir antro lygio programos). Čia yra tam tikrų apribojimų, pvz., pagal darbo rinkos profesinio ugdymo antro lygio programas gali

mokytis asmenys tik nuo 18 metų. O kaip žinome nežymiai sutrikusio intelekto jaunuolių socialinė branda būna sulėtėjusi. Mokslas profesinio mokymo sistemoje gali būti tiek mokamas tiek nemokamas. Siauros ir tik į profesinį pasirengimą orientuotos darbo rinkos profesinio mokymo programos neįgaliam jaunuoliui nepadedą įsitvirtinti darbo rinkoje.

2. Profesinių mokyklų pirmoje pakopoje, skirtoje profesinei kvalifikacijai (specializacijai) įsigyti. Čia priimami asmenys, neturintys pagrindinio išsilavinimo. Mokymosi trukmė - dveji metai. Sėkmingai baigusiems mokyklas išduodamas kvalifikacijos pažymėjimas. Kitose pakopose nežymiai sutrikusio intelekto jaunuoliai dėl savo negalės mokytis negali.

3. Profesinėse mokyklose, kurios specializuojasi neįgaliųjų profesinio rengimo srityje. Šiuo metu Lietuvoje yra trys profesinės mokyklos, kur priimami mokytis nežymiai sutrikusio intelekto jaunuoliai. Mokslas trunka trejus metus. Atsižvelgiant į jaunuolių negalės specifiką skiriami papildomi metai, kada galima siekti profesinių žinių. Šiose ugdymo institucijose mokiniai ne tik įgyja profesinę kvalifikaciją, bet ir rengiami savarankiškam gyvenimui, jiems suteikiama psichologinė, socialinė parama. Su ugdytiniais dirba ne vien profesijos mokytojai, bet ir specialieji, socialiniai pedagogai. Minėtose mokyklose mokosi ne tik neįgalūs jaunuoliai.

4. Specialiųjų internatinių mokyklų profesinio rengimo skyriuose. Kai kurios specialiosios internatinės mokyklos, yra įkūrusios profesinio rengimo skyrius. Neįgalūs jaunuoliai čia mokomi pagal profesinių mokyklų pirmos pakopos programas, mokslas trunka trejus metus.

5. Profesinių mokyklų specializuotose grupėse neįgaliesiems (I. Baranauskienė, 2004).

I.2.3. Reikalavimai profesijos pedagogų kvalifikacijai

Iki 1997 m., Lietuvoje vietoje profesijų standartų buvo naudojamos kvalifikacinės charakteristikos, todėl profesijų standartų kūrimas ir jų naudojimas rengiant specialistus nereiškia, kad gali būti standartizuotas darbuotojo kompetentingumas. Profesijų standartai sąlyginai apibrėžia darbuotojo kompetencijos apimtį ir ribas, kurias turi pasiekti būsimasis specialistas tenkindamas darbdavio poreikius. Profesinio ugdymo institucijose įgytos žinios, mokėjimai, įgūdžiai ir pan. yra apibrėžiami atitinkama profesine kvalifikacija. Kvalifikacija yra fiksuota kategorija, išreikšta tam tikru dokumentu liudijančiu išmoktų studijų programą. (Informacinis leidinys, 2000). Čia atsispindi darbuotojo tam tikros profesijos specialybės įvaldymo lygis, profesinių žinių ir darbo įgūdžių visuma, kurią įgijęs žmogus gali kokybiškai dirbti tam tikrą darbą. Kvalifikacija fiksuojama profesinio ugdymo institucijos išduodamu diplomu.

Šiuolaikinio darbuotojo gebėjimai reiškiasi per jo dalykinių, gebėjimų susipynimą su socialiniais bei asmens gebėjimais. Siekiant ugdyti šiuos gebėjimus ir padedant neįgaliesiems įsigyti specialybę, būtina atnaujinti profesinio rengimo turinį. Ne visos profesinės mokyklos yra pasiruošusios negalios ištiktiems vaikams sudaryti galimybę mokytis bei ugdyti profesinius gebėjimus, atsižvelgiant į jų negalę, poreikius, interesus, asmenybės ypatumus (J. Murina, 2001).

Kalbant apie pedagogo funkcijos profesinio ugdymo procese, galima įvardinti tris pagrindines funkcijas:

- 1) vadovavimas,
- 2) sąveika,
- 3) organizavimas.

1. Vadovavimas reiškiamas planavimu. Planuojama:

- ✓ *ugdymo procesas* (laikas ir erdvė, informacijos ir informacinių technologijų parinkimas, aplinkos kūrimas),
- ✓ *įtakos ar poveikiai* (motyvacijai, išmokimui, ugdytinių vertybinių nuostatų kūrimuisi).

Keliant ugdymo tikslus, ugdytojas turi įvertinti ugdymo turinio dinamiką. Tikslas lemia norimą rezultatą. Neaiškūs ugdymo tikslai klaidina ugdytinius dėl vėliau visuomenės keliamų tikslų įgyvendinimo.

2. Sąveika reiškiamas:

- ✓ *dėstymu* - informacijos teikimu;
- ✓ *mokymu*, orientuotu į ugdytinio abstraktaus mąstymo raidą ir jo naujos raiškos atsiradimo galimybę;
- ✓ *auklėjimu*, kuris, yra tarpinis procesas, ir jam gali turėti įtakos pedagogo autoritetas.

Auklėjimas visų pirmiausia tampa ugdytinio *emociniu vertinimu* - formuojant nuostatas į tam tikrus reiškinius. Paskui formuojasi *dorovinis įprotis, vertybės*. Vertybių deriniai sudaro asmenybės *vertybines nuostatas; bendradarbiavimu*, nes ugdydamas pedagogo kuria socialinę sistemą, kuriai turėtų būti būdingos demokratinės procedūros ir moksliniai procesai. Profesiniame ugdytyme, turi būti sprendžiamos nedidelės problemos, išskylančios iš gyvenimiškų dalykų.

3. Organizacinės funkcijos reiškiamos darbo su ugdytiniais ir kolegomis pobūdžiu, dalyvavimu socialinėje aplinkoje, darbu su administracija, su ugdytinių tėvais.

- Mokykloje *kaip organizacijoje* dirbantis profesijos pedagogas turi suprasti:
 - *vadovavimo* esmę - poveikio galimybes, vadovo valdžią, valdžios formas;
 - *lyderio* reikšmę, vietą ir funkcijas;
 - *statuso* esmę - savęs vertinimas, savigarba, gebėjimų santykis, statusų hierarchiją ir hierarchinę priklausomybę;
 - *vaidmenų* problemą. Vaidmens struktūra: akseptacija, interpretacija, adekvatus atlikimas, vaidmenų strategija, vaidmenų konfliktai.
- Mokykloje *kaip socialinėje sistemoje* dirbantis profesijos pedagogas turi išmanyti grupėse vykstančius dinامينius procesus:
 - egzistuoja savitarpio priklausomybė, nors narių poreikiai, tikslai gali būti visai skirtingi;
 - kiekvieno grupės nario elgesys kreipiamas situacijai pakeisti, norint patenkinti savo poreikius, šalinti įtampą ir pasiekti vidini komfortą;
 - kai tikslas nepasiekiamas, situacijos pakeisti negalima, atsiranda frustruota situacija, kuri skatina kitokią nario veiklą;
 - kito žmogaus pakeisti negalima, jis keičiasi tiek, kiek pats to nori. Galima keisti situaciją, save arba pačiam pasitraukti iš situacijos.
- Mokykloje *kaip tyrimų institucijoje* dirbantis profesijos pedagogas turi mokėti išnaudoti:
 - kelti ir spręsti problemas;
 - mokslinio tyrimo metodikas;
 - projektinius metodus;
 - ugdytymo proceso tobulinimo galimybes.

Sėkmingai atlikti išvardytas pagrindines funkcijas profesiniame ugdytyme pedagogui padeda tam tikros jo asmenybės savybės ir bruožai. Pagal Cattell, Gostautas ir kt. tyrimus pateikiame profesijos pedagogo asmenybės profilį, iš kur matyti profesijos mokytojų dominuojančios asmenybės savybės ir bruožai, kurie padeda sėkmingai atlikti profesinę pedagoginę veiklą (8 lentelė).

Profesijos pedagogo asmenybės profilis (pagal Cattell, 1968)

	Žemi rezultatai				Vidutiniai		Aukšti rezultatai				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Uždarumas									√		Bendravimas
Konkretus mąstymas								√			Abstraktus mąstymas
Emocinis nepastovumas										√	Emocinis stabilumas
Nuolankumas					√						Dominavimas
Susirūpinimas							√				Nerūpestingumas
Įsipareigojimų vengimas									√		Atkaklus tikslo siekimas
Drovumas										√	Drąsa
Griežtumas				√							Jautrumas
Pasitikėjimas							√				Įtarumas
Praktiškumas			√								Nepraktiškumas
Tiesumas					√						Diplomatija
Ramumas		√									Nerimastingumas
Konservatyvumas									√		Radikalumas
Konformizmas								√			Savarankiškumas
Žema savikontrolė										√	Drausmingumas
Atsipalaidavimas				√							Įtampa

Buvo nustatytos ir dažniausiai pasitaikančios asmenybės savybės: bendraujantis, nesivaržantis, greitai užmezgantis ir palaikantis gerus santykius, nekonfliktuojantis, geros nuotaikos; ir dominuojantys charakterio bruožai: veiklus, ryžtingas, jautrus, švelnus, atsakingas, išklausančias, skatinantis. Pedagogas išmanantis profesiją taip pat turėtų išmanyti ir psichologiją bei pedagogiką. Taip pat labai svarbu yra ir pedagogų saviugda. Saviugda, kaip ir bet kuri kita veikla yra polimotyvuota - žadinama visu motyvų kompleksu. Viena iš motyvų grupė yra pasiekimų ir kūrybinių ieškojimų:

- individualumo siekimas;
- pasitenkinimas asmeniniu augimu;
- nuostata išsiugdyti naujas profesijai reikšmingas savybes;
- savianalizės ir savęs vertinimo poreikis.

Saviugdą procese svarbiausia emocinis ir moralinis pasitenkinimas, kad galėtų lengvai realizuoti savo pastangas siekdamas profesinės karjeros. Kai yra šie veiksniai pedagogui

nereikia didelių valios pastangų ir išorinio poveikio savo asmenybei tobulinti, o pas procesas tampa būtinybe.

Kita motyvų grupė - motyvai, kurie susieti su veiklos rezultatyvumu:

- susidomėjimas savo profesija;
- troškimas tapti aukštos kvalifikacijos specialistu;
- poreikis veikti laikantis socialinių normų;
- siekimas būti autoritetu;
- ketinimas geriau išmokti savo specialybę;
- siekimas gauti įvertinimą ir apdovanojimą.

Pagal tai kas profesijos pedagogui yra svarbiau ar pats saviugdos procesas ar galutinis rezultatas - diplomai, apdovanojimai, skatinimas, pripažinimas ir pan., galima skirti dar vieną grupę, kuri padeda išvengti nemalonumų:

- vadovų reiklumas;
- visuomeninės nuomonės ir neformalių lyderių įtaka;
- kontrolės ir vertinimų neišvengiamumo suvokimas;
- administravimo ir ekonominių mechanizmų poveikis;
- orientavimasis į norimus rezultatus.

Su tokia orientacija dirbantis pedagogas neturi profesinės veiklos apibrėžtų tikslų.

Formuojant saviugdą motyvaciją yra svarbu turėti teisingus rodiklius ir kriterijus, kuriais būtų galima įvertinti motyvacijos lygį. Vienas iš kriterijų galėtų būti saviugdą proceso optimizavimas, o rodikliai:

- aktyvumas, iniciatyvumas, kūryba, įgijant profesinę kompetenciją;
- saviugdą, konkrečios veiklos ir gyvenimo strategijos harmonija;
- savikūros proceso santykis su sėkmėmis ir nesėkmėmis.

Dar vienas kriterijus galėtų būti aukštos kompetencijos siekimas su rodikliais:

- Aš - profesinio idealaus ir realaus identiškumas realybei;
- pasirenkamų uždavinių sudėtingumo lygis;
- kontrolės subjektyvumas;
- profesinės saviugdą rezultatai;
- pasitenkinimas savo profesija.

Nesant saviugdą raidos, savikontrolės ir savikorekcijos, profesijos pedagogo tobulėjimas sustos. Taip pat svarbu būtų pažymėti ir tai, kas mažina profesinę motyvaciją:

- asmenybės neadekvatus savęs vertinimas;
- atsiradę prieštaravimai tarp saviugdą motyvų.

Didėjant darbo stažui, atsiranda stereotipiškumo tendencija. Pagal tyrimus galime matyti, kad bendras mokytojo pedagoginio meistriškumo lygis turi įtakos jo pedagoginiam bendravimui: ugdomųjų sąveikų kiekis mažėja, o jų repertuaro įvairumas padidėja: vyrauja organizacinės sąveikos, teigiami vertinimai, tiesioginiai poveikio būdai tampa šalutiniais.

Yra svarbu mokytojo pozicija sąveikos su mokiniais metu, kadangi būtent ji lemia tarpusavio santykių su mokiniais stilių. Du iš jų ryškiausi yra demokratinis ir autoritarinis.

9 lentelė

Mokytojo pedagoginės sąveikos stiliai (pagal Шевандрин, 1995; Леонтьев, 1976)

Demokratinis	Autoritarinis
<p>Dirba su klase kaip visuma. Atsižvelgia į mokinių asmenines savybes, poreikius. Būdingas individualus bendravimas. Neturi arba nereiškia negatyvių nuostatų. Vertindamas ir elgdamasis nesivadovauja nuostatomis. Nesirenka kontaktų ir vertinimas nesubjektyvus.</p>	<p>Su mokiniais dirba atskirai. Dirba remdamasis vidutinio mokinio vaizdiniu, abstrakčiais reikalavimais, neatsižvelgia į individualius poreikius. Situacinis ir funkcinis- dalykinis bendravimas. Ryškiai išreikštos nuostatos. Stereotipiškas vertinimas ir elgesys. Pasirenka kontaktus, yra subjektyvus.</p>

(J. Ruškus, 2000).

Ruošiant moksleivius darbinei veiklai bei tolesniam gyvenimui, iškyla opi problema - vaikinių ir merginų menkas savarankiškumas. Profesijos atvyksta mokyti jaunuoliai, jau turintys daugiau ar mažiau gyvenimo patirties. Mokyklos profesijos ir bendrakultūrinių dalykų mokytojai gerai žino, kad svarbiausieji jų uždaviniai yra šie:

- ✓ išmokyti mokinius specialybės;
- ✓ maksimaliai parengti savarankiškam gyvenimui;
- ✓ kurti jiems saugią aplinką;
- ✓ įvairiais būdais ugdyti jų fizines ir protines galias (J. Murina, 2001).

Tačiau tai padaryti yra be galo sunku kai pedagogams trūksta medicininių, psichologinių žinių, metodinės literatūros, informacijos spaudoje, mokytojų pasidalijimo patirtimi ir visa tai atsiremia į blogą mokyklų finansavimą.

II. PROFESINĖS MOKYKLOS IR SPECIALIOSIOS PROFESINĖS MOKYKLOS PEDAGOGŲ POŽIŪRIO Į SPECIALIOJO UGDYMO FUNKCIJAS IR METODUS TYRIMO DUOMENYS

II. 1. Profesinės mokyklos ir specialiosios profesinės mokyklos pedagogų požiūrio į specialiojo ugdymo funkcijas ir metodus tyrimo metodika

Pripažinus sociologiją kaip mokslą, iškilo būtinumas kurti savo aiškius mokslo principus, vadovautis mokslinės metodikos normomis, įgalinančiomis ne tik atlikti įvairius tyrimus, tačiau ir patikrinti bei patobulinti jų procedūrą. Pasak P. Bergerio, būtent dėl šių priežasčių būtina ir pagrįsta sociologijos dalis yra metodologija. Metodologija - (gr. "methods" - tyrimo kelias, parodymas ir "logos" žodis, sąvoka, mokslas) - mokslas apie mokslinio tyrinėjimo metodą, tyrinėjime naudojamų metodų visumą o metodika - tyrimo taktika. Prie metodinių instrumentų skiriami būdai (metodai) pirminiams duomenims rinkti, atranka, socialinių rodiklių nustatymo būdai ir kitos specializuotos sociologinių tyrimų procedūros, o taip pat kiekybinės analizės metodai (Luobikienė I., Guščinskienė J., Palidaukaitė J, Vaitkier R, 1997).

Sociologinį tyrimą galima apibūdinti kaip sistemą logiškai nuoseklių metodologinių, metodinių ir organizacinių - techninių procedūrų, susietų tarpusavyje vieno tikslo - gauti patikimus duomenis apie tiriamą reiškinį ar procesą. Buvo pasirinkta padalomoji apklausa. Apklausa - tai tokia duomenų rinkimo technika, kai respondentai atsakinėja į raštu (anketoje) ar žodžiu (interviuerio) pateiktus klausimus. Šios apklausos metu numatomas asmeninis apklausėjo ir respondento kontaktas tuo metu, kada apklausiamasis gauna anketą iš anketuotojo. Šis būdas pasirinktas, kad yra tirama problema nepakankamai išanalizuota ir aprašyta įvairiuose dokumentuose, tyrimo dalyko neįmanoma pažinti bei ištirti stebėjimo metu, dalykas yra pedagogų sąmonės elementai: poreikiai, interesai, motyvacija, nuomonės, įsitikinimai ir kt. (Luobikienė I., Guščinskienė J., Palidaukaitė J, Vaitkier R, 1997).

Duomenims surinkti buvo pasirinkta uždaro tipo padalomoji anketa. Anketa - klausimų, kuriuos apjungia tyrėjo siekimas ištirti kokį nors socialinį reiškinį ar procesą, visuma. Anketinės apklausa pasirinkta dėl savo privalumų - žtikrina pakankamą atrankos dydį, 100 - procentinis arba artimas jam anketų gražinimo lygis. Anketos buvo išdalijamos individualiai kiekvienam respondentui darbo vietoje, iš anksto aptarus gražinimo datą ir būdą. Pasirinkta netikimybinė - kvotinė respondentų atranka, pagal profesiją, darbo vietą, skirta specialiosios profesinės ir profesinės mokyklos pedagogams.

Tyrimo imtis. Apklausoje turėjo dalyvauti 300 respondentų, iš jų 150 profesinės mokyklos pedagogai ir 150 specialiosios profesinės mokyklos pedagogai. Tačiau anketų grįžtamumas buvo 75 %. Norint sužinoti socialinius ir demografinius apklausiamųjų duomenis buvo pateikta keletas pavadinimų skalių. Pavadinimų skalėje pagal kintamojo reikšmes, imties objektus galima tik, klasifikuoti, t. y. priskirti vienai ar kitai grupei. Pavadinimu matavimas (kategorijų, nominalinis) susijęs su objektu klasifikacija Gautus duomenis suskirstėme apie respondentus pagal grupes.

1 lentelė
Respondentų pasiskirstymas pagal metus
kada pradėjo dirbti dabartinėje darbo įstaigoje

	A grupė %	B grupė %
iki Lietuvos nepriklausomybės	46,9	48,1
nepriklausomybė metais	53,1	51,9

3 lentelė

Respondentų pasiskirstymas
pagal turimas specialybes

2 lentelė
Respondentų pasiskirstymas
pagal amžių grupes

Metai	A grupė %	B grupė %
iki 40 m.	52,1	29,2
40-50 m.	29,2	50,9
virš 50 m.	18,8	19,8

4 lentelė

Specialybė	A grupė %	B grupė %
pedagogas	25,0	2,9
automechanikas	5,9	1,5
socialinis pedagogas	4,4	1,5
maisto ruošimo technologas	19,1	17,6
viešbučio darbuotoja	4,4	
profesinis pedagogas	1,5	
stalius	2,9	1,5
buhalterinė apskaita		1,5
siuvėjas	7,4	22,4
edukologijos mokslo magistras	1,5	
specialusis pedagogas	2,9	
technologas	10,3	
konditerius	10,3	1,5
inžinierius mechanikas	1,5	7,5
pynimas iš vytelių	1,5	
vadybininkas	1,5	
kompiuteristas		1,5
technikos technologas		3,4
statybos technikas		1,5
agronomas		6
suvirintojas		4,4
bendrosios praktikos slaugytoja		5,4
ekonomistė		2,9
reklamos komersantas		1,5
elektrikas		1,5

Respondentų pasiskirstymas pagal įgytą išsilavinimą

Išsilavinimas	A grupė %	B grupė %
pedagoginis	40,6	27,6
nepedagoginis	59,4	72,4
aukštosios studijos	8,5	7,9
aukštasis	70,2	38,6
aukštesnysis	12,8	49,1
specialus vidurinis	8,5	4,4

5 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal darbo patirtį su neįgaliaisiais

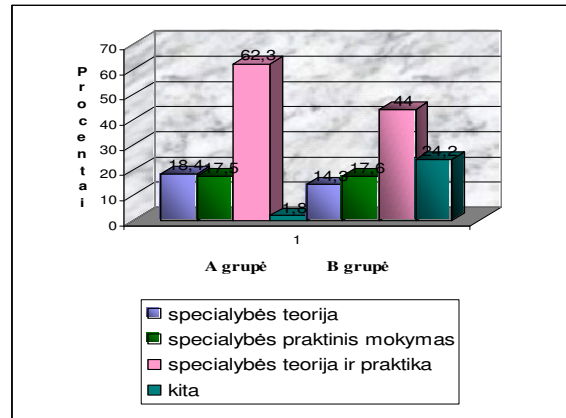
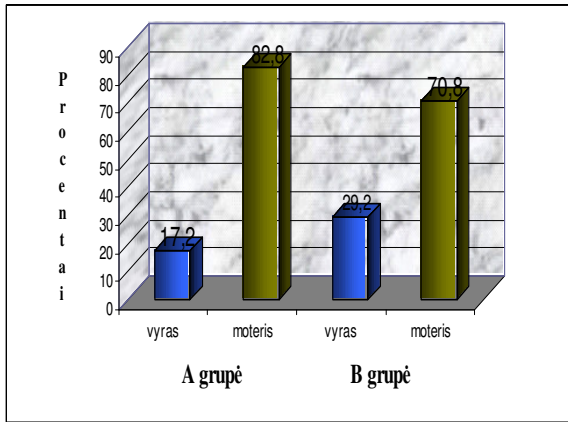
Metai	A grupė %	B grupė %
iki 5 m.	53,1	23,1
5-10 m.	22,9	38,5
ilgiau nei 10 m.	24,0	38,5

1 paveikslas

2 paveikslas

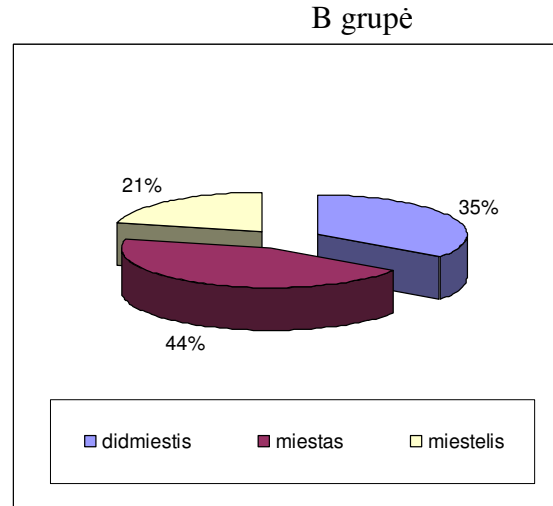
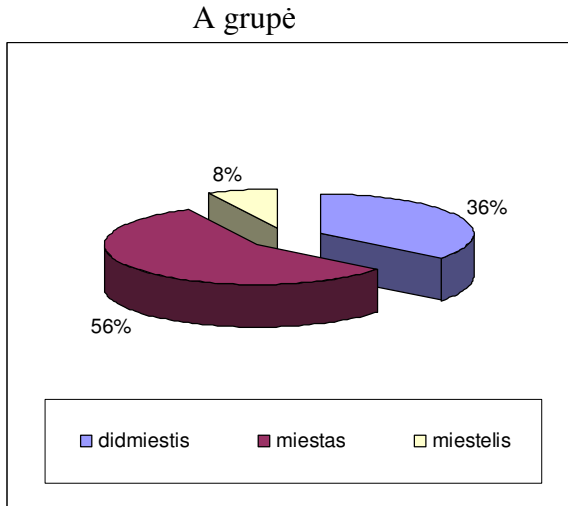
Respondentai pagal lyčių pasiskirstymą grupėse pagal dėstomą dalyką

Respon

3 paveikslas

Respondentų pasiskirstymas pagal darbo vietos geografinę padėtį

Abiems tiriamųjų grupėms pateiktos anketos nebuvo visiškai analogiškos. Anketą sudarė šešios semantinės grupės: švietimo politika, socialinė politika, profesinis rengimas, darbinė integracija, profesijos pedagogo kompetencija, neįgaliųjų vaikų profesinis ugdymas integruotoje mokykloje. Norint išsiaiškinti apklausiamųjų nuomonę apie Lietuvoje vykdomą švietimo politiką buvo pateikti šie klausimai: ar reikalingas neįgalių asmenų profesinis rengimas? (Ranginė skalė nuo 1 iki 5). Ranginė skalė naudojama tada, kai galima nustatyti objektų tiriamo požymio skirtumus ir pagal tai objektus išrikiuoti į eilę, ji nusako tam tikrą kategoriją.

Kokios sudarytos sąlygos neįgaliam jaunuoliui įsigyti profesiją Lietuvoje? (Ranginė skalė nuo 1 iki 5). Ar pakankamai naudojama užsienio patirtimi ir praktika? (Ranginė skalė nuo 1 iki 5). Kaip Lietuvoje vykdomas ikiprofesinis rengimas? (Ranginė skalė nuo 1 iki 5). Kaip paruošiami mokytojai darbui su neįgaliais asmenimis? (Ranginė skalė nuo 1 iki 5). Ar reikia neįgaliesiems sudaryti išskirtines profesinio rengimo sąlygas? (Ranginė skalė nuo 1 iki 5). Ar

pakankamai valstybė skiria lėšų neįgalių mokinių profesinio rengimo gerinimui? (Ranginė skalė nuo 1 iki 5).

Norint sužinoti nuostatas į socialinę politiką buvo užduoti tokie klausimai: Kas šiuo metu sprendžia neįgaliųjų profesinės adaptacijos klausimus? (Pavadinimų skalė nuo 1 iki 7). Kas turėtų spręsti neįgaliųjų profesinės adaptacijos klausimus? (Pavadinimų skalė nuo 1 iki 7). Kokia suteikiama socialinė pagalba, neįgaliam jaunuoliui, baigusiam profesinio rengimo mokyklą? (Pavadinimų skalė nuo 1 iki 5). Koks tinkamiausias neįgalaus jaunuolio, baigusio profesinio rengimo mokyklą, rėmimo būdas? (Pavadinimų skalė nuo 1 iki 7). Norint išsiaiškinti tinkamiausią profesinio ugdymo modelį, buvo pateikti keturi variantai: rinkos liberalusis, dualinis, profesinės segregacijos, mokyklinis modelis (Likert'o skalė nuo 1 iki 4). Likert skalė tiria grupes, kurios nusako tam tikrą rodiklį.

Nagrinėjant neįgaliųjų darbinės integracijos situaciją bandėme sužinoti respondentų nuomonę apie tai kodėl neįgaliesiems asmenims sunku integruotis į darbo rinką? (Likert'o skalė nuo 1 iki 4).

Klausimai Kaip vertinate tokias pedagogų savybes, kurios iš jų pasireiškia dažniausiai? (Likert'o skalė nuo 1 iki 5). Kaip įvertintūte pedagogų saviugdą? (Likert'o skalė nuo 1 iki 5). Padėjo išsiaiškinti tiriamųjų nuostatas į pedagogų kompetenciją.

Respondentų nuostatas apie neįgaliųjų vaikų profesinį rengimą integruotoje mokykloje sužinojome uždavę tokius klausimus: Prie kokių sąlygų profesinės mokyklos pedagogas sutiktų dirbti integruotoje mokykloje? (Likert'o skalė nuo 1 iki 5). Kokie ugdymo variantai mažiausiai varžytų moksleivių integraciją? (Likert'o skalė nuo 1 iki 5). Kaip įvertintūte šias pedagogų pareigas? (Likert'o skalė nuo 1 iki 5). Taip pat buvo pateikti atskiri klausimai kurie buvo sugrupuoti į tris dalis: Ką manote apie darbą spec. mokykloje? Ką manote apie integruotas mokyklas? ir Ką manote apie neįgalius mokinius? (Likert'o skalė nuo 1 iki 5) (V. Čekanavičius, G. Murauskas, 2000). Respondentams išdalintų anketų pavyzdžiai yra pateikti 6 - 7 prieduose. Rezultatai yra pateikiami procentais (%); vidurkiu (M), vertinimo skalės svyravimai nuo 1 - maža raiška, iki 5 – didelė raiška; standartiniu nuokrypiu (SD), kuris parodo vidutinę duomenų sklaidą apie vidurkį, pedagogų vertinimo homogeniškumas, iki 1 - vertinama pavašiai virš 1 - nuomonės išsiskyre; yra pateikiami skalių patikimumai, kurie parodo jų vientisumą, stabilumą ir koreliacinės matricos, kurios naudojamos tarpusavio santykių, ryšių nustatymams.

Analizuojant gautus duomenis, specialiosios profesinės mokyklos pedagogai buvo priskirti A grupei o profesinės mokyklos pedagogai B grupei.

II. 2. PROFESINĖS MOKYKLOS IR SPECIALIOSIOS PROFESINĖS MOKYKLOS PEDAGOGŲ POŽIŪRIO Į SPECIALIOJO UGDYMO FUNKCIJAS IR METODUS TYRIMO REZULTATAI

II. 2. 1. Lietuvoje vykdomos švietimo politikos vertinimas

Atliekant šios dalies nuomonių apklausą buvo leista nurodyti tik vienas tinkamas atsakymo variantas. Šiuo metu šalyje daug kalbama apie neįgaliųjų integraciją į visuomenę ir darbo rinką, todėl stengėmės sužinoti ar yra reikalingas neįgaliųjų profesinis rengimas. 65,6%, iš A grupės apklaustųjų, teigia, kad jis yra reikalingas, o 33,3 % mano jog neįgaliųjų profesinis rengimas labai reikalingas ir tik 1 % nežino ką galėtų pasakyti šiuo klausimu. Analogiškai mano ir kitos grupės pedagogai - labai reikalingas 39,8 reikalingas 60,2%.

Grupėje A į klausimą: „Kokios sudarytos sąlygos neigiamam jaunuoliui įsigyti profesiją Lietuvoje?“, 70 % respondentų atsakė - geros, 13,5 %, kad blogos, ir tik 1 % mano, kad sudarytos sąlygos yra labai geros. O štai B grupės respondentai mano, kad jaunuoliams norintiems įsigyti profesiją sąlygos yra blogos 40,2 %, o 46,7 % nežino kokia situacija Lietuvoje, ir tik 11,5 % teigia jog geros.

Daugumoje valstybinių įstaigų jaučiamas finansavimo stygius bandėme išsiaiškinti kaip valstybė remia neįgalių mokinių profesinį rengimą. Dauguma A grupės respondentų (41,9%) mano, kad valstybė per mažai skiria lėšų neįgalių mokinių profesinio rengimo gerinimui, o 17,2% respondentų - kad pakankamai. Tačiau verta pastebėti, kad vyrų ir moterų nuomonės šiuo klausimu išsiskiria:

1 lentelė

Valstybės, neįgalių mokinių profesinio rengimo, rėmimo lygis, lyties atžvilgiu, A grupėje

		Ar pakankamai valstybė skiria lėšų neįgalių mokinių profesinio rengimo gerinimui?			
		pakankamai	nežinau	mažai	permažai
Lytis	vyras	37,5%	18,8%	25,0%	18,8%
	moteris	13,0%	11,7%	45,5%	29,9%

Profesinių mokyklų pedagogai 43,1 % mano, kad finansinis rėmimas yra mažas, o 34,1% nesusipažinę su šia situacija.

Dažnai vykdomi darbai būna tik deklaratyvūs - kokybė neatitinka realybės. Vertinant Lietuvoje vykdomą ikiprofesinį rengimą 67,7 % specialiosios profesinės mokyklos ir 52,8 % profesinės mokyklos apklaustųjų, mano jog tai atliekama patenkinamai, analogiškai 7 %, 15,4 % - blogai ir 13 % A grupėje visiškai neturi nuomonės o B grupėje 16,3 % teigia, kad gerai.

Norint gauti gerus ugdymo rezultatus reikalinga ne tik pakankamas finansavimas, palankių sąlygų sudarymas, bet ir pedagogų kvalifikacija. A grupės pedagogai mokytojų pasiruošimą darbui su neįgaliais asmenimis vertina gerai (42,1 %) arba patenkinamai (38,9%). B grupėje respondentai 32,5 % mano, kad gerai arba labai gerai, 27,5 % neturi nuomonės. Jeigu gautus rezultatus nagrinėti darbo patirties su neįgaliais pamatysime, kad pedagogai dirbantys su neįgaliais mokiniais daugiau nei 10 metų mano, kad mokytojai ruošiami gerai, o 14,0 % mokytojų dirbančių mažiau nei 5 metus dar neturi nuomonės.

2 lentelė

Mokytojų kompetencijos darbui su neįgaliais vertinimas, darbo patirties atžvilgiu, A grupėje

		Kaip paruošiami mokytojai darbui su neįgaliais asmenimis?				
		labai gerai	gerai	Patenkinamai	blogai	nežinau
Kiek metų dirbate su neįgaliais vaikais?	iki 5 m.		36,0%	40,0%	10,0%	14,0%
	5-10 m.	4,5%	36,4%	45,5%	9,1%	4,5%
	ilgiau nei 10 m.		60,9%	30,4%		8,7%

Jeigu vertinti mokytojų pasiruošimą darbui su neįgaliais išsilavinimo atžvilgiu pamatysime, kad išsiskiria dvi grupės: pedagogai turintys aukštąjį ar spec. vidurinį išsilavinimą (atitinkamai 43,1 % ir 50,0 %) mano, kad pedagogai yra paruošti patenkinamai o turintys aukštesniųjų studijų ir aukštesniojo mokslo diplomą (50,0 %) - vertina gerai.

3 lentelė

Mokytojų kompetencijos darbui su neįgaliais vertinimas, išsilavinimo atžvilgiu, A grupėje

		Kaip paruošiami mokytojai darbui su neįgaliais asmenimis?				
		labai gerai	gerai	patenkinamai	blogai	nežinau
Jūsų išsilavinimas	aukštosios studijos		50,0%	25,0%	12,5%	12,5%
	aukštasis	1,5%	40,0%	43,1%	6,2%	9,2%
	aukštesnysis		50,0%	25,0%	16,7%	8,3%
	specialus vidurinis		25,0%	50,0%		25,0%

Į klausimą ar reikia neigaliesiems sudaryti išskirtines profesinio rengimo sąlygas dauguma pedagogų abejojose grupėse atsakė teigiamai - 75,8 % , 60,2 % - reikia, 16,8 %, 39,8 % labai reikia o 4 % A grupėje mano, kad profesinis neigaliųjų rengimas yra nereikalingas. Jei nagrinėsime šį klausimą, atsižvelgiant į tai ar respondentų išsilavinimas yra pedagoginis ar ne, pamatysime, kad tai turi įtakos, nors ir nedidelės.

4 lentelė

Neigalių asmenų profesinio rengimo reikalingumas pedagoginio išsilavinimo atžvilgiu, B grupėje

		labai reikalingas	reikalingas
Jūsų išsilavinimas	ne pedagoginis	36,0%	64,0%
	pedagoginis	50,0%	50,0%

Gilinantis į mums dar nežinomus dalykus svarbu atsižvelgti į kitų patirtį. Ar pakankamai naudojama užsienio patirtimi ir praktika norint išvengti klaidų sudarant šalies įstatymus, neigaliųjų integracijos klausimu? Yra gauti du pagrindiniai atsakymų variantai: protingai atsižvelgiant į situaciją Lietuvoje 41,1% ir naudojama tik materialine parama 27,4 % iš A grupės apklaustųjų. Iš B grupės apklaustųjų 31,4 % nežino situacijos, 30,6 % teigia, kad naudojama tik materialine parama, 18,2 % teigia, kad viskas kopijuojama aklaui.

Nagrinėjant klausimus kitu aspektu pamatysime, kad užsienio patirtimi naudojama protingai, atsižvelgiant į situaciją Lietuvoje mano 54,0 % pedagogų kurie su neigaliaisiais dirba iki 5 metų, tie, kurie dirba virš 10 metų (39,1 %) mano jog yra naudojama tik materialine patirtimi, o tie kurie yra dirbę nuo 5 iki 10 metų (36,4 %) nuomonės šiuo klausimu neturi.

5 lentelė

Užsienio patirties panaudojimo variantų vertinimas, darbo su neigaliaisiais patirties atžvilgiu, A grupėje

		Ar pakankamai naudojama užsienio patirtimi ir praktika?				
		protingai atsižvelgiant į situaciją Lietuvoje	Viskas kopijuojama aklaui	Visai nesinaudojama	Naudojama tik materialine parama	Nežinau
Kiek metų dirbate su neigaliais vaikais?	iki 5 m.	54,0%	10,0%		28,0%	8,0%
	5-10 m.	31,8%	13,6%	4,5%	13,6%	36,4%
	ilgiau nei 10 m.	21,7%	26,1%	4,3%	39,1%	8,7%

II. 2. 2. Socialinės politikos kokybės vertinimas

Šioje dalyje atsakinėjant į anketos klausimus buvo galima pasirinkti kelis tinkamus atsakymo variantus. Sprendžiant neįgaliųjų integracijos problemas nepakanka vien tik išmokyti jaunuolius profesijos, tačiau jiems dar yra reikalinga parama ir pagalba ieškant darbo. Mėginome išsiaiškinti kas sprendžia neįgaliųjų profesinės adaptacijos klausimus.

1 lentelė

Neįgaliųjų profesinė adaptacija sprendžiama

	Šiuo metu (A grupė) %	Turėtų spręsti (A grupė) %	Šiuo metu (B grupė) %	Turėtų spręsti (B grupė) %
Neįgalaus jaunuolio artimųjų	58,9	21,7	63,4	21,1
Pats neįgalus jaunuolio	21,1	18,5	33,3	8,9
Mokyklos	61,1	27,2	14,6	14,6
Visuomenės neįgaliųjų organizacijų	10,0	13,0	25,2	28,5
Socialinės rūpybos skyrių	13,3	43,5	14,6	24,4
Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos	3,3	44,6	17,9	51,2
Darbdavių organizacijų	5,6	17,4	13,8	17,1

Parama neįgaliesiems. Dauguma žmonių tai supranta įvairiai: vieniems didžiausia parama gali atrodyti piniginės pašalpos suteikimas, kitiems gyvenamojo ploto suteikimas. Todėl mėginome išsiaiškinti respondentų nuomonę - koks būtų tinkamiausias paramos būdas neįgaliesiems.

2 lentelė

Paramos būdų neįgaliesiems tinkamumo vertinimas

Rėmimo būdas	(A grupės) %	(B grupės) %
Piniginė pašalpa	4,4	9,8
Pagalba įsidarbinant	85,7	91,9
Pagalba darbo vietoje	30,8	34,1
Suteikiant gyvenamą plotą	35,2	17,9
Suteikiant psichologinę pagalbą	15,4	15,4
Paskiriant socialinį pedagogą	22,0	13,0

Kad ir koks paramos būdas dabar yra šalyje, bet ar jis yra pakankamas: 71,9 % respondentų atsakė, kad nepakankamas, 18,8 % - neapgalvotas.

II. 2. 3. Respondentų nuostatų į profesinį rengimą vertinimas

Stengiamasi, kad neįgaliųjų profesinio rengimo sistema atitiktų Europos socialinę politiką, todėl remiantis įvairių šalių patirtimi mėginame išsiaiškinti, apklausoje dalyvavusių pedagogų nuomonę, kuris iš keturių ugdymo modelių yra tinkamiausias: socialinės profesinės inkluzijos - kai mokymas vyksta realiomis sąlygomis, priklausomai nuo specialybės ir negalios pobūdžio; profesinio konkurencingumo - kai teorinis mokymas vyksta mokyklose o praktinis - įmonėse; profesinės segregacijos - kai sukuriamos „saugaus darbo“ įmonėse, kur dirba neįgalieji; mokyklinis, kuris daugiausia dėmesio skiria teoriniam mokymui o praktinis yra atitolęs nuo realybės.

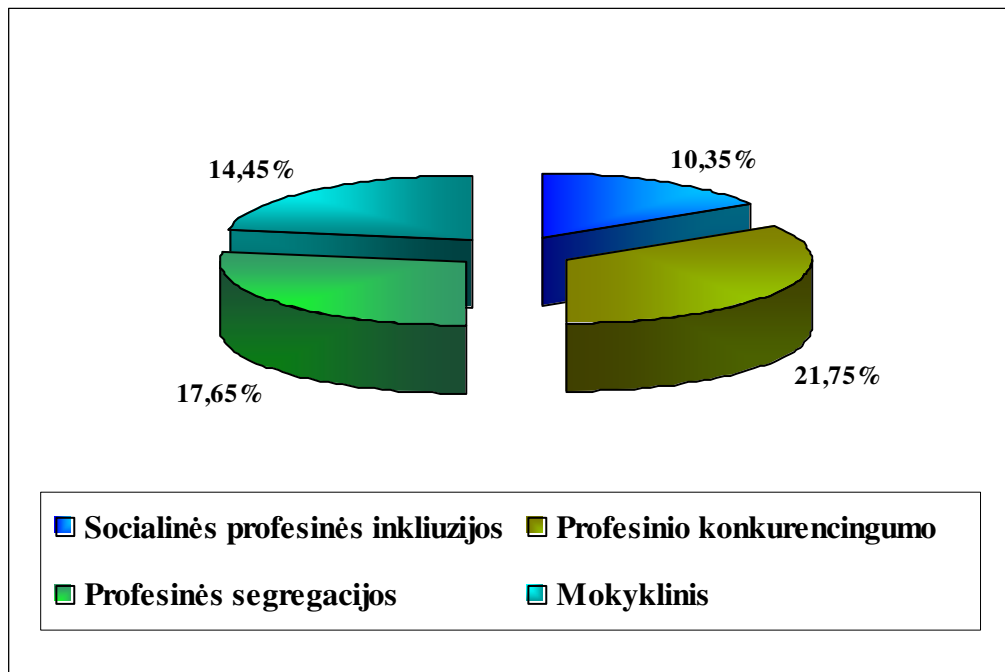
1 lentelė

Ugdymo modelių tinkamumo variantų vertinimas

Atsakymo variantai	Socialinės profesinės inkluzijos		Profesinio konkurencingumo		Profesinės segregacijos		Mokyklinis	
	A grupė %	B grupė %	A grupė %	B grupė %	A grupė %	B grupė %	A grupė %	B grupė %
ne	6,6	2,4	6,4	5,7	13,0	13,0	25,8	35,8
lyg ir ne	16,5	22,0	26,6	18,7	34,8	43,1	30,1	20,3
lyg ir taip	69,2	62,6	47,9	51,2	31,5	29,3	29,0	30,1
taip	7,7	13,0	19,1	24,4	20,7	14,6	15,1	13,8

Specialiosios profesinės 69,2 % ir profesinės mokyklos 62,6 % pedagogų mano, kad socialinės inkluzijos modelis lyg ir galėtų būti pritaikytas Lietuvoje (lyg ir taip). O į atsakymą „taip“ A grupė (20,7 %) pasirinko profesinės segregacijos modelį, o B grupė (24,4 %) - profesinio konkurencingumo modelį. Kaip netinkamas modelis, abeiose grupėse, pasirinktas - mokyklinis. Susumavus visus „taip“, „ne“, „lyg ir ...“ , galime teigti, kad tinkamiausias yra profesinio konkurencingumo modelis, ką matome 1 paveikslėlyje.

Ugdymo modelių variantų pasiskirstymas tarp pedagogų, abejose grupėse

II. 2. 4. Apklauso dalyvių nuomonės apie darbinę integraciją vertinimas

Esant šalyje aukštam nedarbingumo lygiui, net ir sveikam, turinčiam gerą išsilavinimą žmogui yra nelengva rasti darbą, o ką kalbėti apie neįgaliuosius. Todėl klausimyno darbinės integracijos dalyje bandysime panagrinėti priežastis, dėl kurių neįgalūs asmenys negali įsidarbinti. Dauguma A grupės (69,8 %) atsakiusių mano, kad ekonominė ir geografinė situacija (nepakankamai apgalvota vyriausybės politika, padidėjusi konkurencija darbo rinkoje, geografinės aplinkos sąlygojimas, nepalanki šalies ekonominė situacija, nepalanki teisinė situacija) nedaro jokio poveikio neįgaliųjų įsidarbinimo galimybėms. Gali būti (49 %), kad dėl įvairių nuo neįgalaus nepriklausančių priežasčių poveikio (menko darbdavių ir potencialių bendradarbių suinteresuotumo, nepakankamo darbdavių informavimo, nepakankamos paramos įsidarbinimo procese, stigmos baimės, neigiamo įvaizdžio, visuomeninių organizacijų paramos stokos, negalės pobūdžio). Tačiau 47,9 % respondentų mano, kad tai neturi jokios įtakos. Ar gali būti, kad neįgalusis yra pats kaltas (socialiai nepriimtinas elgesys, nepakankamas pasirengimas savarankiškam gyvenimui, nepakankamas profesinis pasirengimas ir kvalifikacijos trūkumas, neįgalaus asmens motyvacija, neįgalaus mokinio aktyvumo stoka, neįgalaus jaunuolio nepakankami bendravimo įgūdžiai, neįgalaus asmens nepakankami socialiniai įgūdžiai), kad negali rasti darbo? - Taip, mano 79,2 % apklaustųjų. B grupės respondentai (80,5 %) taip pat mano, kad ekonominė ir geografinė situacija neturi įtakos neįgaliųjų nedarbiui. Jų nuomone tam turi įtakos nuo neįgalaus nepriklausančios priežastys - 68,3 % ir neįgaliojo asmenybinė kompetencija 50,4 %. Tačiau reikia pabrėžti, kad atsakant į pastaruosius klausimus, kaip atsakymo variantas buvo pasirinktas „gal taip“. Išnagrinėję šias priežastis pagal tai kada tiriamieji pradėjo dirbti dabartinėje darbo įstaigoje ir lyties atžvilgiu, gavome rezultatus kurie pateikiami žemiau esančiose lentelėse.

1 lentelė

Neįgaliojo asmenybinės kompetencijos vertinimas, (B grupė)

Pagal lytį	aukšta	vidutinė	žema
vyras	3,0 %	30,3 %	66,7 %
moteris	1,3 %	55,0 %	43,8 %
Pagal metus, kuriais pradėjo dirbti dabartinėje įstaigoje			
iki Lietuvos nepriklausomybės		52,0 %	48,0 %
nepriklausomybės metais	3,7 %	42,6 %	53,7 %

Iš kur matome, kad vyrų 66,7 % nuomone neįgalus asmuo yra pats kaltas, negalėdamas rasti darbo. Taip pat mano ir tie kurie įsidarbino nepriklausomybės metais, 53,7 %. Pateikiame šios dalies koreliacijos matricą. Labai stiprūs ryšiai pasireiškia tik tarp tų pačių skalių. A grupėje

tarp darbinė integracijos ir profesijos pedagogo kompetencijos bei mokinių integracijos būdų vertinimo statistinio ryšio nėra. Tarp darbinė integracijos ir darbo spec. mokyklose yra vidutinio stiprumo ryšys, o tarp likusiųjų skalių - silpnas. B grupėje koreliacinio ryšio arba nėra (darbinė integracija ir profesijos pedagogo kompetencija, mokinių integracijos būdų vertinimas bei integruotų mokyklų vertinimas), arba jis yra silpnas (Darbinė integracija ir pedagogų motyvacija, darbo priemonių pakankamumas, darbas spec. mokyklose bei neįgalių mokinių vertinimas).

2 lentelė

Darbinės integracijos koreliacinė matrica

Darbinė integracija		Darbinė integracija	Profesijos pedagogo kompetencija	Pedagogų motyvacija	Darbo priemonių pakankamumas	Mokinių integracijos būdų vertinimas	Darbas spec. mokyklose	Integruotų mokyklų vertinimas	Neįgalių mokinių vertinimas
A grupė	koreliacijos koef.	1	,024	,222(*)	,285(**)	,160	,460(**)	,294(**)	,270(**)
	N	96	94	96	96	96	96	96	96
B grupė	koreliacijos koef.	1	-,035	,297(**)	,336(**)	-,103	,239(**)	,150	,255(**)
	N	123	122	123	123	123	123	123	123
* Statistinio reikšmingumo lygmuo $p < 0.05$									
** Statistinio reikšmingumo lygmuo $p < 0.01$									

II. 2. 5. Pedagogų kompetencijos vertinimas

Pedagogų kompetencijos dalyje vertinamos mokytojo savybės. Sėkmingai atlikti pagrindines funkcijas profesiniame ugdyme pedagogui padeda tam tikros jo asmenybės savybės ir bruožai. Bandysime išsiaiškinti profesijos mokytojų dominuojančias asmenybės savybes ir bruožus, kurie padeda sėkmingai atlikti profesinę pedagoginę veiklą. A grupės respondentai kaip dažniausiai pasireiškiančias pabrėžė emocines savybes, - ryškios (veiklus, ryžtingas, jautrus, švelnus, atsakingas, išklausančias, skatinantis) - 40,5 % antroje vietoje - profesinis - kvalifikacinis lygis, - vidutinis (konkretus mąstymas, praktiškas) - 47,9 %, ir asmenybės savybes, - pasireiškia silpnai (bendraujantis, nesivaržantis, greitai užmezgantis ir palaikantis gerus santykius, nekonfliktuojantis, geros nuotaikos;) - 64,9 % (1 paveikslas). O štai B grupėje manoma kad ryškiausiai pasireiškia profesinis - kvalifikacinis lygis - 44,6 %, antroje vietoje - emocinės savybės 64,2 %, o silpniausiai pasireiškia asmenybės savybės 53,3 % (2 paveikslas). Skalės patikimumas $\alpha = 0,8980$, tai parodo aukštą skalės vientisumą. Pateikiame rezultatų apdorojimą lyties atžvilgiu:

1 lentelė

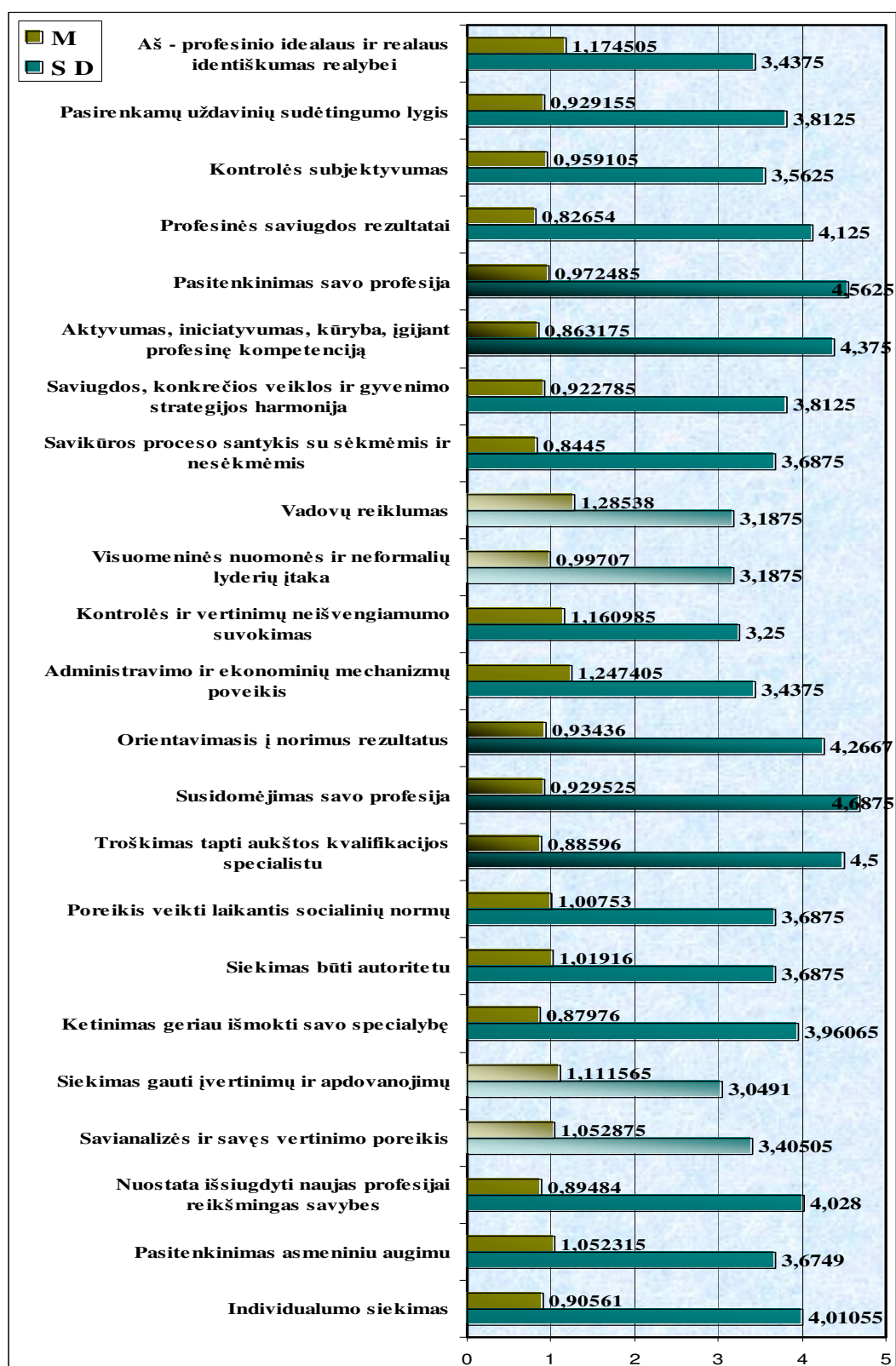
Profesinio - kvalifikacinio pedagogų lygio vertinimas, B grupė

Pagal lytį	aukštas	vidutinis	žemas
vyras	56,3 %	34,4 %	9,4 %
moteris	41,8 %	44,3 %	13,9 %

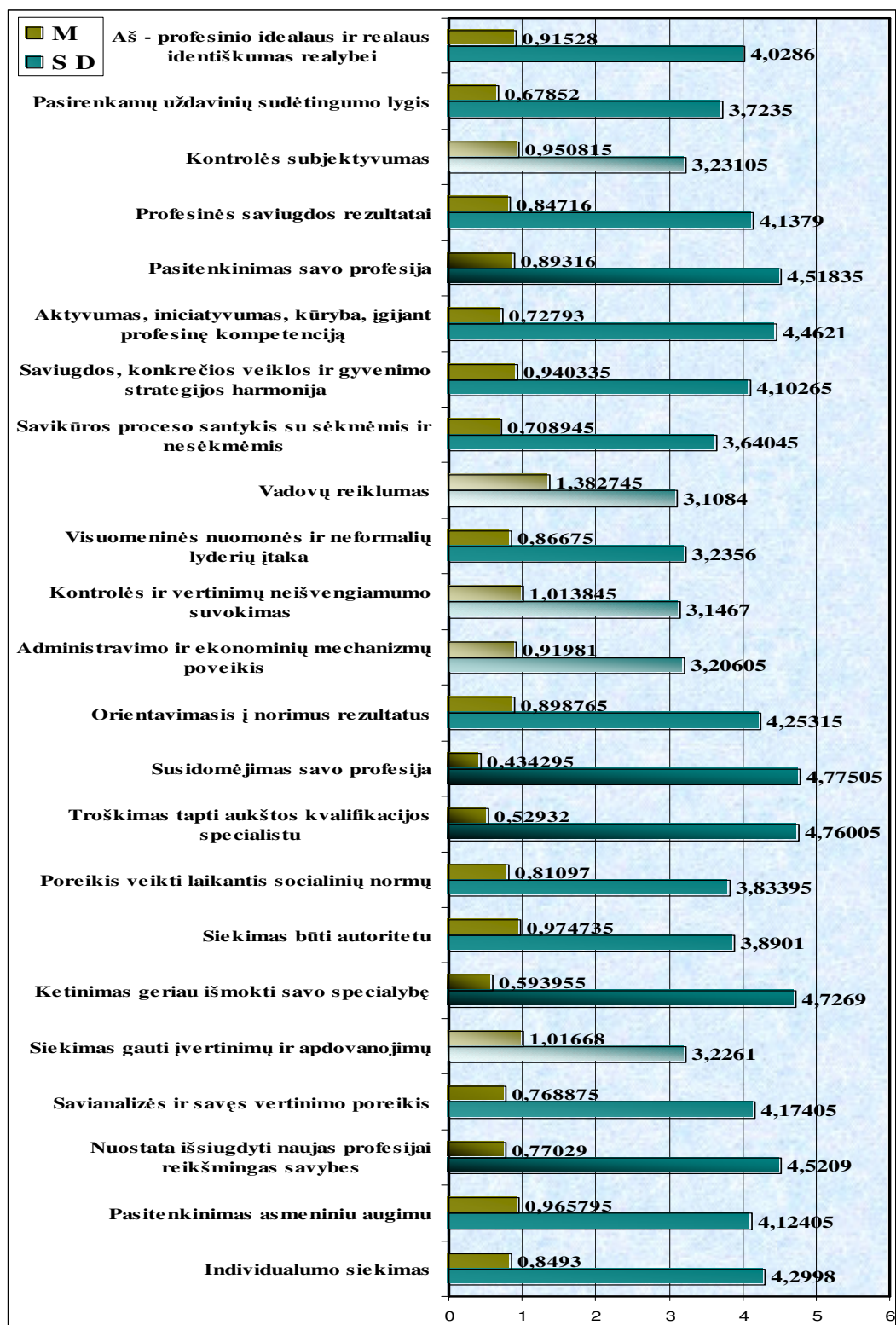
Gauti rezultatai pažymi, kad vyrai 56,3 % profesinį - kvalifikacinį lygį vertina labiau nei moterys 41,8 %.

Norint gauti gerus ugdymo rezultatus labai svarbu yra ir pedagogų saviugda. Saviugda, kaip ir bet kuri kita veikla yra polimotyvuota - žadinama visu motyvų kompleksu:

Pedagogų saviugdros motyvacijos įvertinimas, A grupė

Pedagogų saviugdos motyvacijos įvertinimas B grupė

Išnaginėjus gautus abiejų gupių duomenis, matome tris geriausiai įvertintas motyvacias: ketinimas geriau išmokti savo specialybę, troškimas tapti aukštos kvalifikacijos, susidomėjimas savo profesija. Tačiau dėl neigiamai vertinamų motyvacių nuomonės šiek tiek išsiskyrė. Profesinės mokyklos pedagogai (A) kaip blogiausias motyvacias pažymėjo - vadovų reiklumą, kontrolės ir vertinimų neišvengiamumo suvokimą, administravimo ir ekonominių mechanizmų poveikį, visuomeninės nuomonės ir neformalių lyderių įtaką. O štai specialiosios mokyklos pedagogai (B) pirmą vietą, kaip blogiausiai motyvaciai, skyrė - siekimas gauti įvertinimų ir apdovanojimų, sekančiai, - visuomeninės nuomonės ir neformalių lyderių įtaka ir vadovų reiklumas. Skalės patikimumas $\alpha = 0,9470$, kas rodo aukštą skalės homogeniškumą. Pateikiame šios dalies koreliacinę matricą. A grupėje tarp profesijos pedagogo kompetencijos ir pedagogų motyvacijos yra silpnas ryšys o tarp kitų skalių jis neegzistuoja. Tarp pedagogų motyvacijos ir darbo priemonių pakankamumo ryšio nėra o tarp kitų skalių - silpnas. B grupėje - profesijos pedagogo kompetencijos ir integruotų mokyklų vertinimo, taip pat tarp pedagogų motyvacijos ir darbinė integracijos bei darbo priemonių pakankamumo koreliacijos ryšys yra silpnas, o tarp kitų jo visai nėra. Labai stiprūs ryšiai pasireiškia tik tarp tų pačių skalių.

2 lentelė

Pedagogų kompetencijos vertinimo koreliacinė matrica

		Darbinė integracija	Profesijos pedagogo kompetencija	Pedagogų motyvacija	Darbo priemonių pakankamumas	Mokinių integracijos būdų vertinimas	Darbas spec mokyklose	Integruotų mokyklų vertinimas	Neigalių mokinių vertinimas
A grupė									
Profesijos pedagogo kompetencija	koreliacijos koef.	,024	1	,365(**)	,043	,172	,115	,144	,122
	N	94	94	94	94	94	94	94	94
Pedagogų motyvacija	koreliacijos koef.	,222(*)	,365(**)	1	,023	,288(**)	,334(**)	,209(*)	,271(**)
	N	96	94	96	96	96	96	96	96
B grupė									
Profesijos pedagogo kompetencija	koreliacijos koef.	-,035	1	,142	,159	-,037	-,133	,208(*)	,040
	N	122	122	122	122	122	122	122	122
Pedagogų	koreliacijos	,297(**)	,142	1	,223(*)	-,124	,083	,026	,148

motyvacija	koef.								
	N	123	122	123	123	123	123	123	123
* Statistinio reikšmingumo lygmuo $p < 0.05$									
** Statistinio reikšmingumo lygmuo $p < 0.01$									

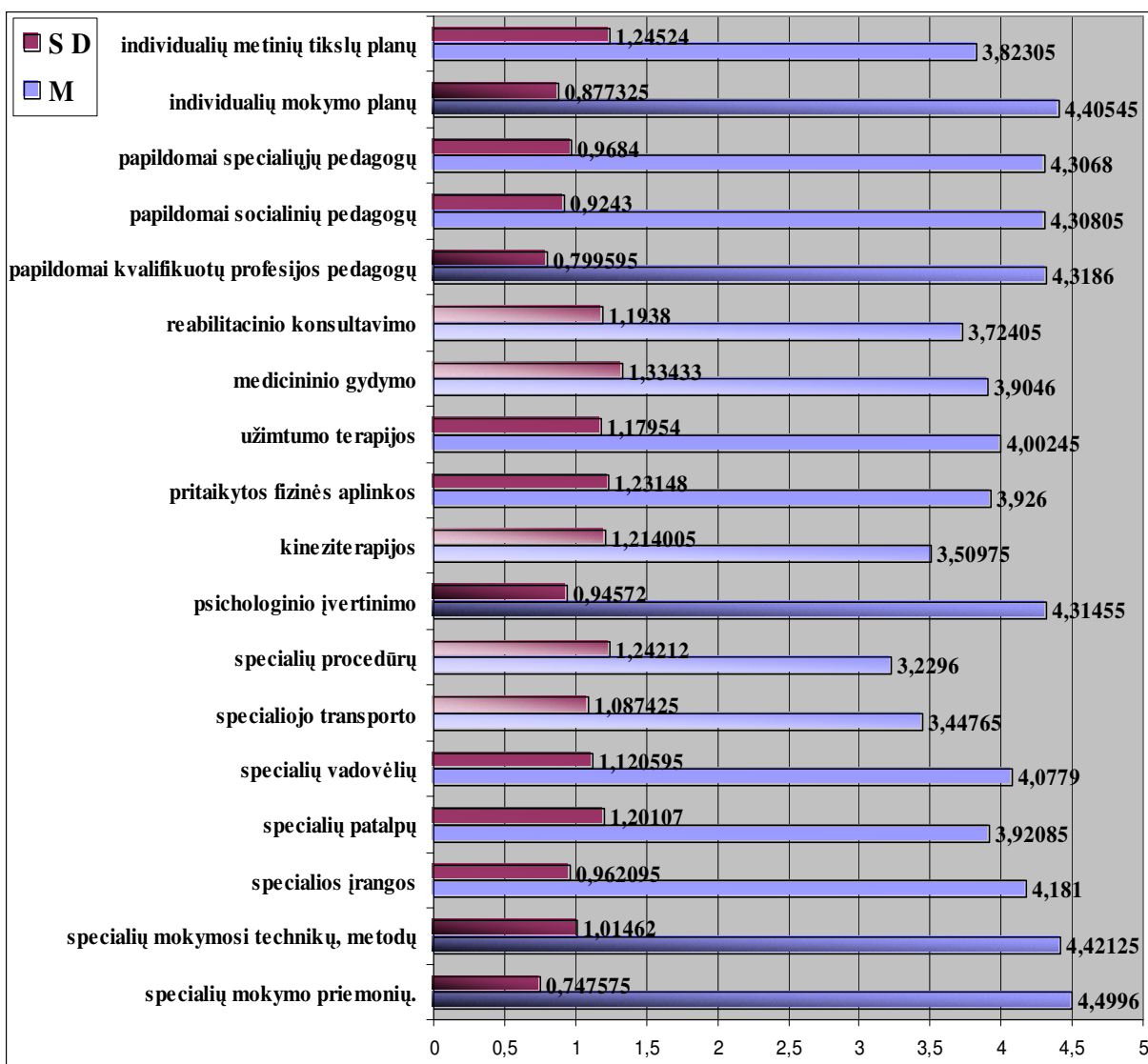
II. 2. 6. Neįgalių vaikų profesinio ugdymo integruotose mokyklose vertinimas

Norint rengti neįgalių vaikų profesinį ugdymą integruotose mokyklose, reiktų daug nuveikti pakeičiant mokyklos aplinką, įvedant naujus etatus, o gal net pakeisti visą mokyklos struktūrą.

Iš A grupės respondentų atsakymų galime pamatyti, kad darbui su neįgaliaisiais reikalingiausios yra specialiosios mokymo priemonės, specialios mokymosi technikos ir metodai, psichologinis įvertinimas, individualūs mokymo planai, didesnis kiekis kvalifikuotų profesijos pedagogų, socialinių pedagogų ir specialiųjų pedagogų (1 paveikslas). O B grupės pedagogai sutiktų dirbti integruotoje mokykloje, jeigu, pirmiausia, padidėtų atlyginimas, klasėse būtų ribotas mokinių skaičius, reiktų tėvų ir specialistų artimo bendravimo, būtų

1 paveikslas

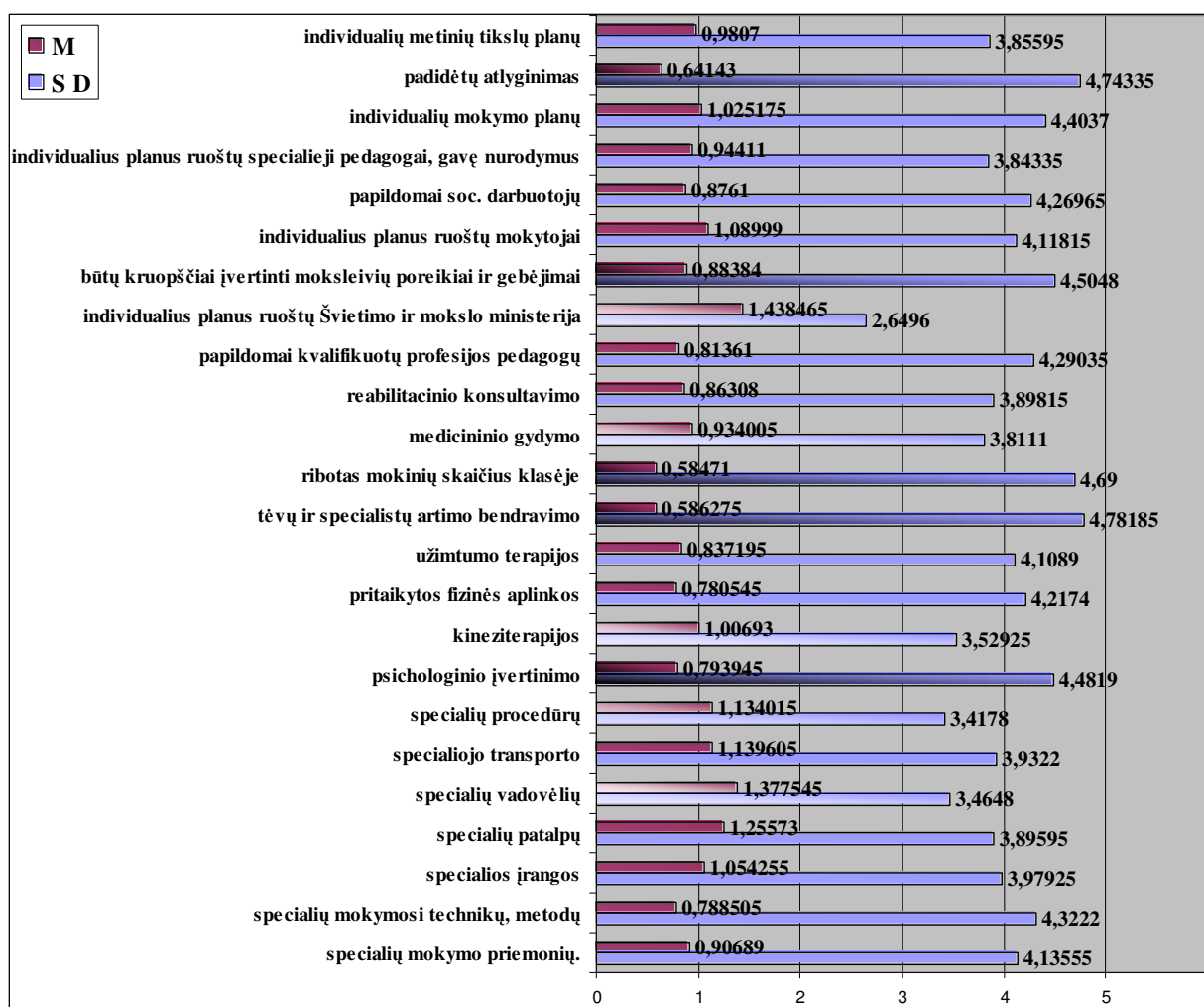
Sąlygų integruotam ugdymui vertinimas, A grupė

kruopščiai įvertinti moksleivių poreikiai ir gebėjimai. Toliau sektų praktiškai naudojami instrumentai ir kit. (2 paveikslas). Čia, praktiškai naudojami instrumentai - specialios mokymo priemonės; specialios mokymosi technikos, metodai; speciali įranga; specialios patalpos; pritaikyta fizinė aplinka; specialus transportas; specialūs vadovėliai. Specialiosios paslaugos - specialios procedūros; psichologinis įvertinimas; kineziterapija; užimtumo terapija; reabilitacinis konsultavimas; medicininis gydymas. Specialistų poreikis - papildomai kvalifikuotų profesijos pedagogų; Ugdymo planavimas - individualūs mokymo planai; individualūs metiniai tikslų planai; didesnis atlyginimas pedagogams; tėvų ir specialistų artimas bendravimas; ribotas mokinių skaičius klasėje; individualius mokymo ir metinius planus ruošų Švietimo ir mokslo ministerija; individualius mokymo ir metinius planus ruošų pedagogai su sąlyga, jog tai būtų įtraukta į jų pareigybes ir papildomai apmokama; papildomai socialinių pedagogų; individualius mokymo ir metinius planus ruošų spec. pedagogai, gavę minimalius nurodymus iš Švietimo ir mokslo ministerijos.

2 paveikslas

Sąlygų integruotam ugdymui vertinimas B grupė

**Praktiškai naudojamų instrumentų
reikalingumas, B grupė**

Pagal lytį	aukštas	vidutinis	žemas
vyras	27,3 %	45,5 %	27,3 %
moteris	21,3 %	31,3 %	47,5 %
Pagal respondentų metus			
iki 40 m.	16,1 %	25,8 %	58,1 %
40-50 m.	25,9 %	42,6 %	31,5 %
virš 50m.	28,6 %	33,3 %	38,1 %

Pagal šią lentelę matome, kad vyrams ir pedagogams kurie priklauso 40 – 50 m amžiaus grupei yra reikalingi praktiškai naudojami instrumentai (45,5 % ir 42,6 %). O moterims ir pedagogams kuriems yra iki 40 ir virš 50, tai nėra taip aktualu. Skalės patikimumas $\alpha = 0,8702$, tai rodo aukštą skalės stabilumą. 2 lentelėje pateikiama priemonių kurios yra reikalingos integruotam profesiniui ugdymui koreliacinė matrica. A grupėje statistiniai ryšiai yra tarp visų matricų, tik kai kur jie yra vidutiniai (praktiškai naudojamų instrumentų reikalingumas ir Spec. paslaugų reikalingumas), kai kur silpni (specialistų poreikis ir praktiškai naudojamų instrumentų reikalingumas). B grupėje - ryšio arba nėra (specialistų poreikis ir praktiškai naudojamų instrumentų reikalingumas), arba jis silpnas (ugdymo planavimo poreikis ir praktiškai naudojamų instrumentų reikalingumas), arba vidutinis (spec. paslaugų reikalingumas ir specialistų poreikis). Labai stiprūs ryšiai yra tik tarp tokių pačių skalių. Ypač stiprūs ryšiai pasireiškia tik tarp tų pačių skalių.

Priemonių reikalingumo integruotam mokymui koreliacinė matrica

			1.	2.	3.	4.
1.	Praktiškai naudojamų instrumentų reikalingumas	koreliacijos koef. A (N=96)	1	,551(**)	,201(*)	
		koreliacijos koef. B (N=123)	1	-,009		-,238(**)
2.	Spec. paslaugų reikalingumas	koreliacijos koef. A (N=96)	,551(**)	1	,574(**)	
		koreliacijos koef. B (N=123)	-,251(**)	1	,599(**)	,548(**)
	Specialistų poreikis	koreliacijos koef. A (N=96)	,201(*)	,574(**)	1	

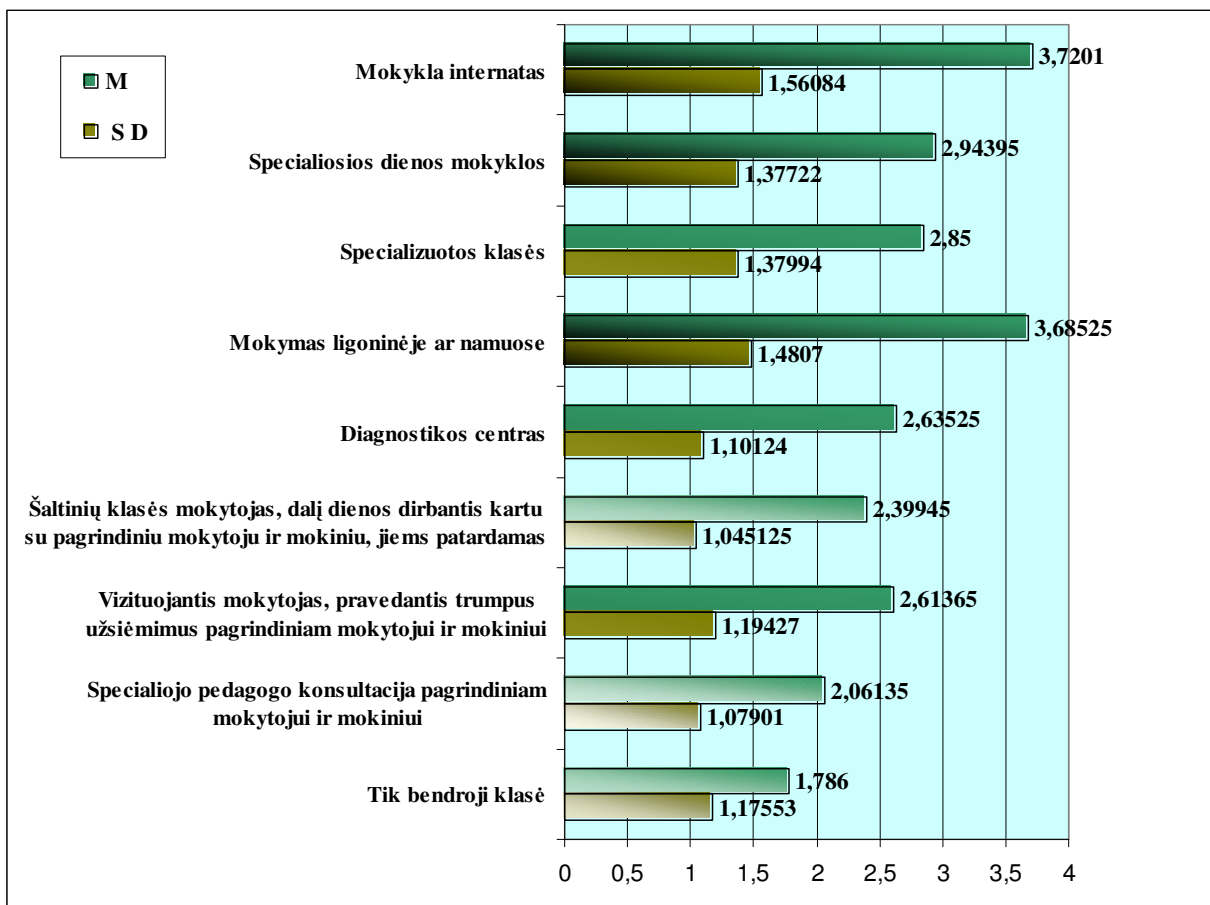
3.		koreliacijos koef. B (N=123)	-,009	,599(**)	1	,451(**)
4.	Ugdymo planavimo poreikis	koreliacijos koef. A (N=96)				
		koreliacijos koef. B (N=123)	-,238(**)	,548(**)	,451(**)	1
* Statistinio reikšmingumo lygmuo $p < 0.05$						
** Statistinio reikšmingumo lygmuo $p < 0.01$						

Sprendžiant, profesinės mokyklos tapimą integruota, klausimus yra svarbu pasirinkti mokymo formą pagal integracijos lygį. Mėginome išsiaiškinti pedagogų nuomonę apie ugdymo variantų varžymo lygį. Gavome tokius ryškesnius rezultatus: tik bendroji klasė, specializuotos klasės, specialiojo pedagogo konsultacija pagrindiniam mokytojui ir mokiniui. Reiktų pažymėti kad abi respondentų grupės atsakė labai panašiai. Skalės patikimumo laipsnis $\alpha = 0,7040$, kuris parodo aukštą skalės homogeniškumą.

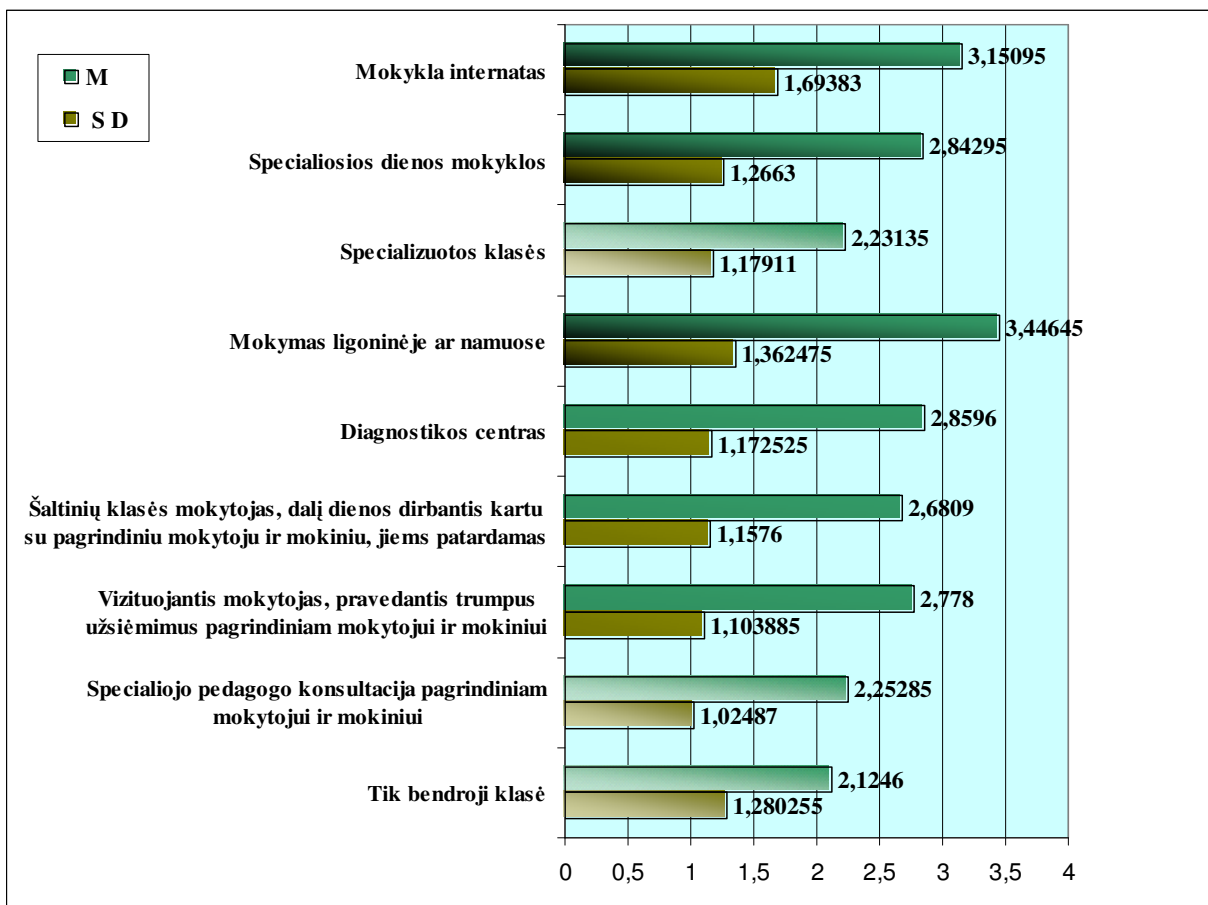
3 paveikslas

Moksleivių integracijos varžymo lygis

A grupė

B grupė

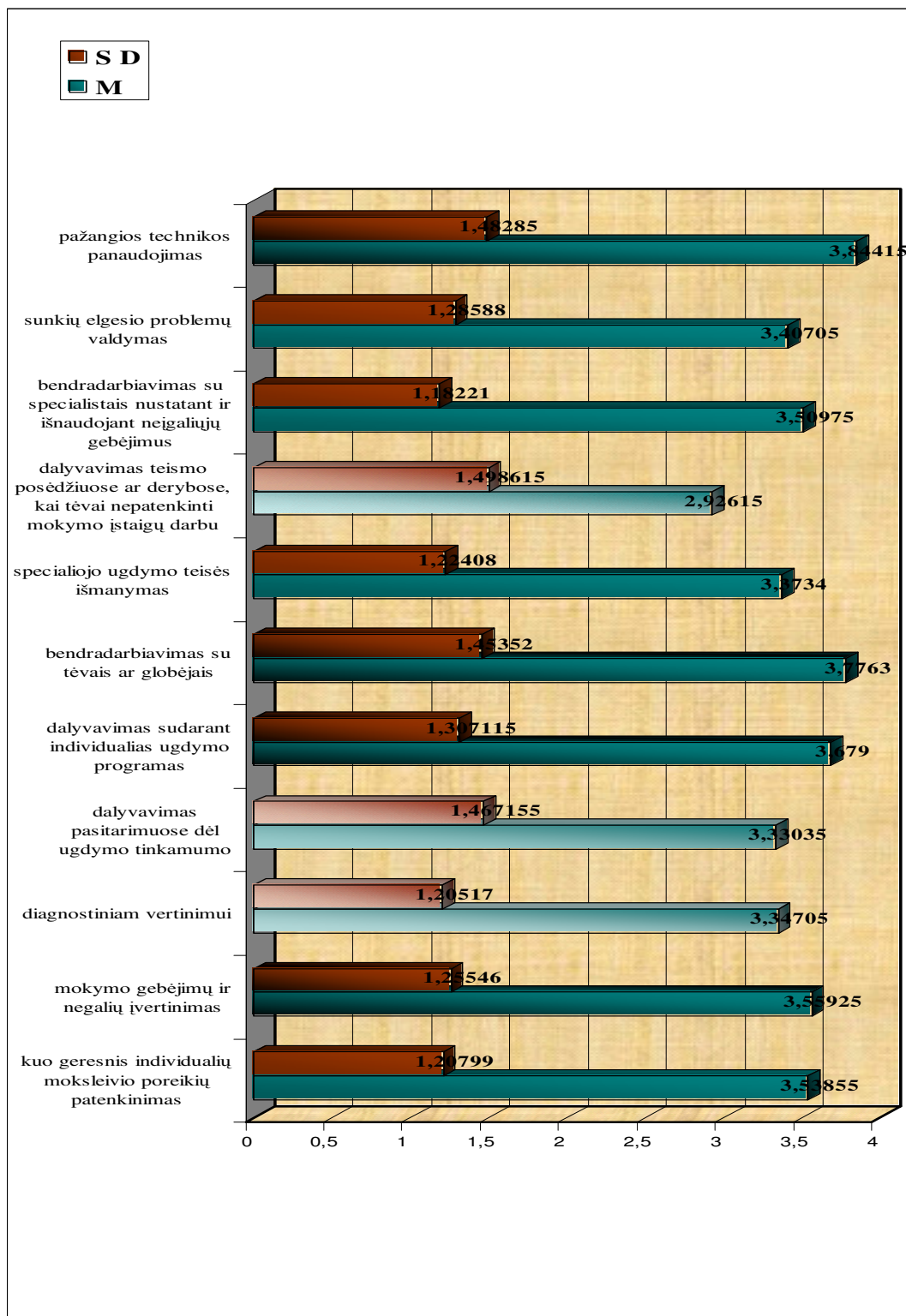

Dažnai darbuotojo gebėjimai reiškiasi per jo dalykinių, gebėjimų susipynimą su socialiniais bei asmens gebėjimais. Siekiant ugdyti pedagogams reikšmingiausias savybes, respondentų pagalba, stengiamės išskirti reikšmingiausias mokytojo pareigas. Gauti duomenys rodo, kad abi grupės sutinka jog yra svarbu, kad pedagogas naudotų pažangios technikos galimybes savo pamokose, dalyvautų pasitarimuose, kai sudaromos individualios ugdymo programos ir bendradarbiavimas su tėvais ar globėjais. Dauguma pedagogų mano, kad mokinių nukreipimas diagnostiniam vertinimui, dalyvavimas pasitarimuose dėl ugdymo tinkamumo, dalyvavimas teismo posėdžiuose ar derybose, kai tėvai ar globėjai nepatenkinti mokymo įstaigos darbu yra ne jų pareigos. Gauti rezultatai pateikiami 4 paveikslėlyje. Skalės patikimumo laipsnis $\alpha = 0,8955$, kas rodo aukštą skalės vientisumą.

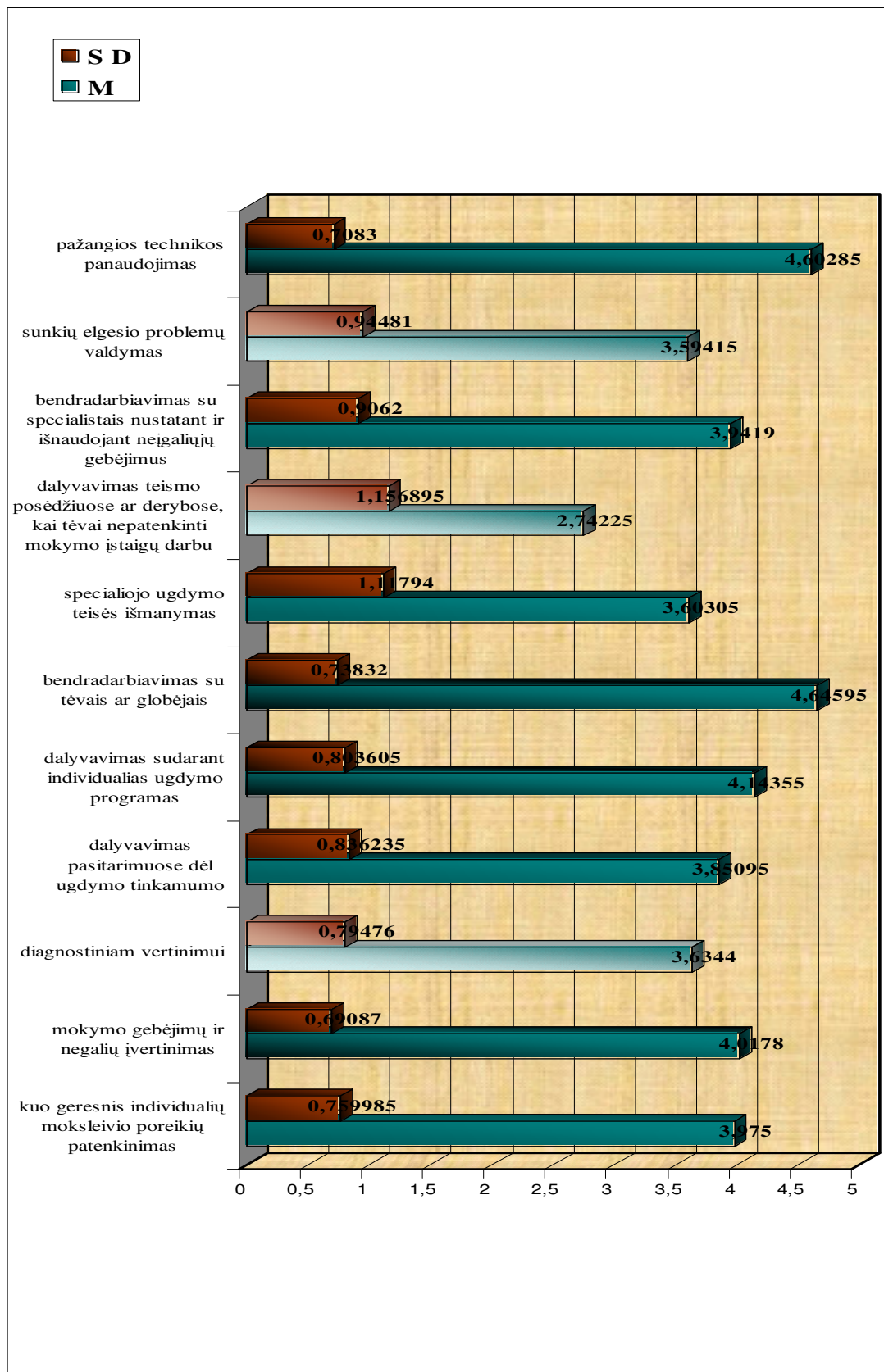
1 paveikslas

Pedagogų pareigų vertinimas

A grupė

B grupė

Paskutinėje anketos dalyje buvo pateikti pavieniai klausimai, norint sužinoti pedagogų nuomonę apie tam tikrus dalykus. Jie buvo suskirstyti į sekančias grupes: darbas specialiosiose mokyklose, integruotos mokyklos, neįgalūs mokiniai. Pateikiame keletą atsakymų į klausimus, kurie yra glaudžiau susiję su tyrimo tema o kitus atsakymų rezultatus pateikiame 8 - 9 prieduose. Iš dalies darbas specialiosiose mokyklose išrinkome teiginius: dirbti su psichinę negalią turinčiu mokiniu, būnant ne specialistu, neįmanoma (A grupėje $M = 3,28085$, $SD = 1,19456$, B grupėje $M = 4,1393$, $SD = 1,07138$); čia dirbu tik dėl atlyginimo (A grupėje $M = 2,4306$, $SD = 1,253885$, B grupėje $M = 2,7236$, $SD = 1,27588$); dirbti su kurčiuoju, būnant ne specialistu, neįmanoma (A grupėje $M = 3,5824$, $SD = 1,283735$, B grupėje $M = 4,1626$, $SD = 1,07409$); čia dirbantys turi turėti gerą specialųjį išsilavinimą ($M = 3,84495$, $SD = 1,144305$, B grupėje $M = 4,6066$, $SD = 0,87724$); spec. mokyklose suteikiama kvalifikuota pedagoginė, socialinė ir psichologinė pagalba (A grupėje $M = 3,51625$, $SD = 1,184245$, B grupėje $M = 3,7967$, $SD = 0,99967$); apie integraciją į visuomenę, baigus spec. mokyklą, negali būti nei kalbos (A grupėje $M = 2,33565$, $SD = 1,10768$, B grupėje $M = 2,3333$, $SD = 0,89320$); tokiose mokyklose, vaikai yra laimingesni, būdami tarp tokių kaip jie - nesijaučia atstumiami (A grupėje $M = 4,05195$, $SD = 0,924215$, B grupėje $M = 3,7886$, $SD = 0,88013$); dirbti su neregium, būnant ne specialistu, neįmanoma (A grupėje $M = 3,95615$, $SD = 1,17673$, B grupėje $M = 4$, $SD = 1,23983$); gerai būtų jei spec. mokyklose mokytųsi tik sunkią negalią turintys vaikai, o su lengva - integruotoje mokykloje (A grupėje $M = 2,96715$, $SD = 1,360185$, B grupėje $M = 4,4878$, $SD = 0,88119$). Dalyje apie integruotas mokyklas - neįmanoma visų neįgalių vaikų integruoti į bendrąsias mokyklas, kadangi kai kuriems iš jų reikalinga ypatinga priežiūra (A grupėje $M = 4,2833$, $SD = 0,875495$, B grupėje $M = 4,3740$, $SD = 0,84891$); pritarčiau tik daliai integracijai (moksleivių, turinčių ribotų galimybių veikti, ugdymas spec. klasėse) (A grupėje $M = 3,87905$, $SD = 1,135525$, B grupėje $M = 3,9590$, $SD = 1,08634$); integruotos mokyklos - tikra nesąmonė (A grupėje $M = 2,125$, $SD = 0,997355$, B grupėje $M = 2,5122$, $SD = 1,12619$); integruotos mokykla tampama tik dėl papildomo finansavimo (A grupėje $M = 2,9858$, $SD = 1,267085$, B grupėje $M = 2,97705$, $SD = 1,22406$); integruotos mokyklos nereikalingos, o finansavimą tegul atiduoda spec. mokykloms (A grupėje $M = 2,5828$, $SD = 1,0117$, B grupėje $M = 2,2114$, $SD = 1,12536$); integruotos mokyklos puikus sumanymas, taip sveiki vaikai išmoks gyventi kartu su neįgaliaisiais (A grupėje $M = 3,5292$, $SD = 0,94317$, B grupėje $M = 4,0893$, $SD = 1,07038$). Iš skyriaus neįgalūs mokiniai - tiek tėvai ar globėjai, tiek pats neįgalus nemoka siekti savo teisių (A grupėje $M = 3,08565$, $SD = 0,964605$, B grupėje $M = 3,6260$, $SD = 0,88149$); mūsų visuomenė dar nepasirengusi priimti tokius žmones (A grupėje $M = 3,4915$, $SD = 1,10014$, B grupėje $M = 3,9512$, $SD = 0,97387$); jie tokie patys vaikai kaip ir kiti, tik reikalauja daugiau pastangų, kantrybės ir laiko (A grupėje $M = 4,3186$, $SD = 0,74225$, B grupėje $M = 4,5691$, $SD = 0,76909$); negalima jų palikti likimo valioje, reikia pagalbėti apie ateitį (A grupėje $M = 4,43955$, $SD = 0,704075$, B grupėje $M = 4,6341$, $SD = 0,69268$); net ir neįgalūs žmonės yra asmenybės ir juos reikia priimti tokie kokie yra (A grupėje $M = 4,57345$, $SD = 0,755665$, B grupėje $M = 4,6992$, $SD = 0,67672$). Žemiau pateikiame šių dalių

koreliacijos lentelę. Iš čia matome, kad profesijos pedagogo kompetencijos skalė visiškai nekoraliuoja su kitomis skalėmis, A grupėje. Statistiniai ryšiai tarp neįgalių mokinių, integruotų mokyklų vertinimas ir integruotų mokyklų, neįgalių mokinių vertinimo, yra stiprūs. O štai B grupėje skalės arba visai nekoraliuoja arba šis ryšys yra silpnas. Labai stiprūs ryšiai pasireiškia tik tarp tų pačių skalių.

3 lentelė

Bendrujų klausimų koreliacijos matrica

		Darbinė integracija	Profesijos pedagogo kompetencija	Pedagogų motyvacija	Darbo priemonių pakankamumas	Mokinių integracijos būdų vertinimas	Darbas spec mokyklose	Integruotų mokyklų vertinimas	Neįgalių mokinių vertinimas
A grupė									
Darbas spec mokyklose	koreliacijos koef.	,460(**)	,115	,334(**)	,258(*)	,316(**)	1	,313(**)	,339(**)
	N	96	94	96	96	96	96	96	96
Integruotų mokyklų vertinimas	koreliacijos koef.	,294(**)	,144	,209(*)	,229(*)	,156	,313(**)	1	,703(**)
	N	96	94	96	96	96	96	96	96
Neįgalių mokinių vertinimas	koreliacijos koef.	,270(**)	,122	,271(**)	,227(*)	,129	,339(**)	,703(**)	1
	N	96	94	96	96	96	96	96	96
B grupė									
Darbas spec mokyklose	koreliacijos koef.	,239(**)	-,133	,083	,105	,066	1	,268(**)	,358(**)
	N	123	122	123	123	123	123	123	123
Integruotų mokyklų vertinimas	koreliacijos koef.	,150	,208(*)	,026	,112	-,003	,268(**)	1	,362(**)
	N	123	122	123	123	123	123	123	123
Neįgalių mokinių vertinimas	koreliacijos koef.	,255(**)	,040	,148	,144	-,091	,358(**)	,362(**)	1

	N	123	122	123	123	123	123	123	123
* Statistinio reikšmingumo lygmuo $p < 0.05$									
** Statistinio reikšmingumo lygmuo $p < 0.01$									

II. 3. Ar bendrasis profesinis ugdymas gali tapti specialiuoju?

Remiantis tyrimo rezultatais tai yra įmanoma, - bendrasis profesinis ugdymas gali tapti specialiuoju.

Didžioji dalis respondentų sutinka, kad neįgaliųjų profesinis rengimas yra reikalingas. Tačiau profesinės mokyklos pedagogai mano, kad šiuo metu, norint neįgaliajam įsigyti profesiją, sudarytos sąlygos yra blogos: nepakankamai skiriama lėšų, iki profesinis rengimas galėtų būti dar geresnis, taip pat ir pedagogai darbui su neįgaliaisiais galėtų būti ruošiami geriau, kad būtų optimaliau naudojamosi užsienio patirtimi, o ne tik materialine parama. Taipogi turėtų būti palengvintos sąlygos neįgaliesiems įsigijant profesiją. Kad bendroji profesinė mokykla galėtų tapti integruota, reikėtų apsispręsti pasirenkant ugdymo modelį, mokymo formą. Tyrimo rezultatų dėka galima teigti, kad yra tinkamiausias socialinės profesinės inkluzijos modelis ir geriausia būtų jei neįgalūs jaunuoliai galėtų mokytis bendrosiose klasėse. Tektų profesinei mokyklai įsigyti specialių mokymo priemonių, specialių mokymosi technikų, metodų, specialios įrangos, specialių patalpų, specialių vadovėlių, psichologinio įvertinimo, pritaikytos fizinės aplinkos, individualių mokymo planų, papildomai socialinių pedagogų, specialiųjų pedagogų, kvalifikuotų profesijos pedagogų. Profesinių mokyklų pedagogai sutiktų tapti integruotos profesinės mokyklos pedagogais jeigu padidėtų atlyginimas, klasėje būtų ribotas mokinių skaičius, būtų kruopščiai įvertinti moksleivių poreikiai ir gebėjimai, reikėtų tėvų ir specialistų artimo bendravimo.

Tačiau vien tik įsigyti profesiją nepakanka. Neįgalūs jaunuoliai vėliau susiduria su kita problema - su įsidarbinimo galimybėmis. Šiuo metu jų įsidarbinimo problemas sprendžia neįgalaus jaunuolio tėvai ar mokykla, nors turėtų spręsti socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Gerai būtų jei neįgaliems jaunuoliams, kaip paramos būdas būtų pagalba įsidarbinant bei pagalba darbo vietoje. Šiuo metu patys neįgalieji neturi motyvacijos, ieškotis darbo, nes darbdaviai nėra suinteresuoti suteikti darbą tokiam jaunuoliui.

IŠVADOS

Tyrimo pateiktos formuluotės, išskirti teoriniai argumentai leidžia teigti, kad tyrimas pavyko o gauti rezultatai yra reikšmingi integruoto profesinio proceso bei bendrąsias profesines mokyklas.

1. Įteisinus specialųjį ugdymą pagrindinėje mokykloje, pasitvirtinus požiūriui, kad neįgalūs yra tokie patys, kaip ir sveiki vaikai, pradedama kalbėti apie integruotas profesines mokyklas. Specialiosios mokyklos pedagogai mano, kad integruotos mokyklos reikalingos, ir kad integruota mokykla tampama ne tik dėl papildomo finansavimo. Ši hipotezė nepasitvirtino. Gautų duomenų dėka, galime teigti jog abiejų mokyklų pedagogai integruotas mokyklas vertina teigiamai, bet pritaria tik daliai integracijai.

2. Neįgaliųjų mokymas integruotoje profesinėje mokykloje, įdėjus daug pastangų, yra galimas. Specialiosios profesinės mokyklos pedagogai kaip reikalingiausias priemones, tokiam ugdymui, pažymėjo praktiškai naudojamus instrumentus, specialistus ir ugdymo programas. Profesinės mokyklos pedagogai pasirinko analogiškai, jeigu nekreipti dėmesio į tai, kad į pirmą vietą iškėlė visa kas yra glaudžiai susiję su jais pačiais - didesnis atlyginimas, ribotas skaičius mokinių klasėje ir pan. Specialiosios medicininės pagalbos suteikimas, neįgaliams mokiniams, abiejų grupių, buvo paliktas paskutinėje vietoje, kaip nelabai reikalingas ir sunkiai įdiegiamas tokiose institucijose. Hipotezė pasitvirtino.

3. Tyrimo duomenimis nustatyta, kad profesinės mokyklos perėjimui į integruotą profesinę mokyklą, pedagogų nuomone, tinkamiausias yra socialinės profesinio konkurencingumo modelis. Ir atsižvelgiant į tai, kad neįgalusis, baigęs mokyklą, galėtų lengviau integruotis į visuomenę, darbo rinką tinkamiausias variantas būtų bendroji klasė. Nors abi tiriamųjų grupės sutiko šiuo klausimu, tačiau remtis vien tyrimo rezultatais neapanka, nes yra rizika, kad šis modelis mūsų šalyje gali „neprigyti“, dėl kokių nors, tik Lietuvai, būdingų socioekonominių ypatumų.

4. Profesinio ugdymo integruotoje mokykloje aspektu nustatyta, kad profesinės mokyklos pedagogai galėtų tapti integruotos mokyklos pedagogais. Specialiosios profesinės mokyklos ir profesinės mokyklos pedagogų nuostatos į mokytojų pareigas, nuostatos į neįgaliuosius, darbo sąlygas buvo įvertintos panašiai. Tačiau hipotezė, kad ir profesinėse ir specialiosiose profesinėse mokyklose dirbantys pedagogai nėra pasiruošę dirbti su neįgaliaisiais, nepasitvirtino. Pedagogų bendrasis pasirengimas vertinamas gerai, tačiau galime teigti, kad jiems trūksta kvalifikacinio pasirengimo. Dauguma pedagogų teigia, kad dirbti su kurčiuoju ar psichinę negalią turinčiu mokiniu, būnant ne specialistu yra sunku. Ypač yra išskiriami vaikai turintys regėjimo negalią.

6. Švietimo politikos aspektu nustatyta, kad neįgaliųjų profesinis rengimas yra reikalingas, tačiau tam nėra sudaryta gerų sąlygų. Nėra optimaliai išnaudojama užsienio patirtis, sprendžiant neįgaliųjų integracijos problemas.

7. Daugumos apklaustųjų nuomone socialinė politika mūsų šalyje yra nepakankama ir neefektyvi. Dabar jaunuoliams baigusiems mokyklą, savimi reikia pasirūpinti patiems, arba tai daro jų artimieji. Respondentų nuomone šiuo metu esantis rėmimo būdas - pinigine pašalpa, nėra geriausias variantas. Kaip alternatyvą jie siūlo pagalbą įsidarbinant ir pagalbą darbo vietoje. Tai padėtų neįgalim jaunuoliui įsitvirtinti darbo rinkoje.

Profesinis neįgaliųjų regimas mūsų šalyje yra pageidaujamas, reikalingas ir teigiamai vertinamas profesinės mokyklos ir specialiosios profesinės mokyklos pedagogų. Svarbiausia yra tai, kad profesines mokyklas galima perorganizuoti į integruotas profesines mokyklas. Tačiau yra svarbu ką pasirinkt vyriausybė: ar ir toliau skatins neįgaliųjų neveiklumą, mokėdama įvairias pašalpas, ar valstybės lėšas investuos į neįgaliųjų profesinį rengimą.

REKOMENDACIJOS

1. Svarbu, kad steigiant integruotas profesines mokyklas būtų optimaliai naudojamos ne tik iš užsienio gaunama parama, bet ir kokybiškai pritaikoma patirtis ir pasiekimai. Taip pat yra būtinas neįgaliųjų organizacijų ir pačių neįgalių asmenų dalyvavimas bendruose projektuose, bendradarbiavimas su Europos Sąjungos šalimis.

2. Valstybės biudžetas, priklausantis nuo ekonomikos augimo, yra vienas iš pagrindinių profesinio rengimo finansavimo šaltinių. Todėl reikėtų siekti, kad būtų peržiūrėtas valstybės biudžetas, tam, kad daugiau lėšų būtų galima skirti integruoto profesinio rengimo įgyvendinimui, specialistų ruošimui ir pan., atitinkamai iš pedagogų reikalauti ugdymo kokybės kilimo. Taip pat reikėtų sudaryti išskirtines sąlygas neįgaliems įsigijant profesinį išsilavinimą.

3. Silpni ryšiai tarp įvairių švietimo ir darbo rinkos reguliavimo įstaigų. Todėl dabar profesinės adaptacijos klausimus sprendžia pats neįgalus asmuo arba jo artimieji. Remiantis tyrimo rezultatais geriausiai tai atlikti galėtų Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

4. Siekti, kad neįgalus jaunuolio, negalinčio rasti darbo rėmimo būdai būtų peržiūrėti ir pakeisti. Nes šiuo metu esantis rėmimo būdas - pinigine pašalpa, nėra efektyvus. Kaip galimus variantus pateikiame: pagalba įsidarbinant, pagalba darbo vietoje ar suteikiant gyvenamą plotą.

5. Nevyriausybinų organizacijų, žiniasklaidos veikla sugebėjo pakeisti daugelio žmonių nuostatas į neįgaliuosius. Tačiau vis dar reikia siekti, kad Švietimo ir mokslo ministerija kartu su universitetais, sudarytų galimybes o taip pat ir skatintų kelti pedagogų profesinį kvalifikacinį lygį, teigiamą saviugdą motyvaciją, teigiamų nuostatų formavimą. Plėsti specialistų rengimo programas, studijuojantiems suteikti daugiau psichologinių žinių, plačiau supažindinti su visomis neįgalumo formomis.

6. Siekti Švietimo ir mokslo ministerijos bei profesinių ir aukštųjų mokyklų pedagogų bendradarbiavimo. Tai galėtų padėti parengti kokybiškus individualius ugdymo planus neįgaliems mokiniams, padėtų vienodai interpretuoti neįgalumo suvokimą.

NAUDOTA LITERATŪRA

1. Adomaitienė R., Daukila S., Krikščiūnas B. ir kit. (2004). Profesinio mokymo psichologija ir pedagogika. Utena.
2. Ambrukaitis J. Specialiosios mokyklos parengiamojo laikotarpio ugdymo programų metodinės rekomendacijos. (1998). Vilnius.
3. Augulis R., Kočiūnas R. Psichologijos žodynas. (1993). Vilnius.
4. Baltoji knyga. Profesinis rengimas (1999). Vilnius: Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
5. Baranauskienė I. (2000) Bendrųjų gebėjimų ir profesinio rengimo sąveika ugdant neįymiai sutrikusio intelekto jaunuolius. Pedagogika. Šiauliai (45).
6. Baranauskienė I. (2001). Neįgalaus jaunimo profesinės perspektyvos kvalifikuotoje Europoje. Darbinis ir profesinis neįgaliųjų rengimas: turinio kaita. Šiauliai.
7. Baranauskienė I. (2002). Neįgaliųjų profesinis rengimas: kaip ekspertai vertina švietimo, ekonominės ir socialinės politikos sąveiką? Specialusis ugdymas. Šiauliai. 1 (6).
8. Baranauskienė I. (2002). Neįymiai sutrikusio intelekto asmenų pirminio profesinio rengimo Lietuvoje modeliavimas. Pedagogika. Šiauliai. (56).
9. Baranauskienė I. (2003). Neįymiai sutrikusio intelekto jaunuolių profesinės adaptacijos sąveika. Daktaro disertacija. Šiauliai.
10. Baranauskienė I., Ruškus J. (2004). Neįgaliųjų dalyvavimas darbo rinkoje: profesinio rengimo ir profesinės adaptacijos sąveika. Šiauliai.
11. Benesch. H. Psichologijos atlasas I d. (2002). Vilnius.
12. Benesch. H. Psichologijos atlasas II d. (2002). Vilnius.
13. Buitkuvienė J. Darbo patirtis. Keli integruoto ugdymo aspektai (2001). Vilnius.
14. Čekanavičius V., Murauskas G. (2000) Statistika ir jos tyrimai I dalis. Vilnius.
15. Daniels R., Stafford K. (2000). Atvirų visiems vaikams grupių kūrimas Specialiųjų poreikių vaikų integravimas. Vilnius.
16. Daniel P. Hallahan, James M. Kaffman (2003). Ypatingieji mokiniai. Specialiojo ugdymo įvadas. Vilnius.
17. Elijošius E., Pumputis J. (2001). Specialiųjų poreikių asmenų profesinio orientavimo aktualijos: teorijos ir praktikos sąveika. Darbinis ir profesinis neįgaliųjų rengimas: turinio kaita. Šiauliai.
18. Galkienė (2003). Pedagoginė sąveika integruoto ugdymo sąlygomis. Šiauliai.
19. Gudonis V., Valentinas A., Strimaitienė L. (2003). Bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenės nuostatos į specialiąsias klases ir jų ugdytinius. Specialusis ugdymas. Šiauliai (9).

20. Guščinskienė J. (2004). Taikomoji sociologija. Kaunas.
21. Individualios ugdymo programos sudarymas. Korekciniai žaidimai Supažindinimas su aplinkos gyvūnais. Vilnius. 1999.
22. Jovaiša L. (1981). Asmenybė ir profesija. Kaunas.
23. Jovaiša L. (1993). Pedagogikos terminai. Vilnius.
24. Juodraitis A. (2001). Neįgalių jaunuolių profesinės integracijos determinančių sąveikos problemos. Darbinis ir profesinis neįgaliųjų rengimas: turinio kaita. Šiauliai.
25. Kardelis K. (2002). Mokslų tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas.
26. Keinys S. Šiuolaikinis lietuvių kalbos žodynas (2002). Vilnius.
27. Kinderys A. Tarptautinių žodžių žodynas (2001). Vilnius.
28. Lietuvos Respublikos specialusis ugdymo įstatymas. Vilnius. 1999 m.
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2003). Jungtinių Tautų vystymo programa. Parama įgyvendinant nacionalinį žmogaus teisių veiksmų planą. Vilnius.
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 - 2004 metų PROGRAMA (2001). Programa IXP- 874 2001 07 07. Vilnius.
31. Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsauga. Vilnius.
32. Lietuvos Respublikos Seimas (2001). Pagalba. Vilnius.
33. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Vilnius. 2003.
34. Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas (1999). Vilnius.
35. Luobikienė I., Guščinskienė J., Palidauskaitė J, Vaitkier R. (1997). Sociologijos pagrindai. Kaunas.
36. Murina J. (2001). Neįgaliųjų profesinis rengimas. Darbinis ir profesinis neįgaliųjų rengimas: turinio kaita. Šiauliai.
37. Ruškus J. (1997). Neįgalusis asmuo ir visuomenė. Šiauliai.
38. Ruškus J. (2000). Specialiojo pedagogo socialinių nuostatų, pedagoginės sąveikos ir mokyklinės socializacijos ryšys. Daktaro disertacija. Šiauliai.
39. Ruškus J. (2001). Neįgaliųjų profesinio rengimo pedagogų socialinių nuostatų ypatumai. Darbinis ir profesinis neįgaliųjų rengimas: turinio kaita. Šiauliai.
40. Ruškus J. (2002). Negalės fenomenas. Šiauliai.
41. Socialinis pranešimas. Vilnius. 1998.
42. Specialiosios mokyklos programa „Vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo vaikų ugdymas“. (1998). Vilnius.
43. Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas. 2001. Vilnius.
44. Vaiko teisių konvencija. (1996). Vilnius.
45. Valenta A. (2003). Noriu būti gyvenimo dalininkas. Vilnius.
46. Amy Koeneman. (2001). Data collection instruments of profile school documentation. [žiūrėta 2005 - 03 - 22]. Prieiga per internetą: http://isb.butler.edu/nca_web/.

47. Certo N. & Harding N. (1983). Public school integration of severely handicapped students. [žiūrėta 2005 - 03 - 22]. Prieiga per internetą: <<http://www.normemma.com/arrlstc.htm>>.
48. Kunc N. & Emma Van der Klift. The right to be disabled. (2004). [žiūrėta 2005 - 03 - 22]. Prieiga per internetą: <<http://www.normemma.com/>>.
49. Lietuvos Respublikos užimtumo didinimo 2001 - 2004 metų programa. [žiūrėta 2005 - 03 - 22]. Prieiga per internetą: <<http://www.socmin.lt>>.
50. Merlino D. H., Hadjiligiou J., Wu D. M. (1990). Integrating reliability, maintainability and testability into the undergraduate curriculum. [Internete: DOI: 10.1109/ARMS.1990.67937] [žiūrėta 2005 - 03 - 22]. Prieiga per internetą: <<http://ieeexplore.ieee.org/search/freesrchabstract.jsp?arnumber=67937&isnumber=2413&punumber=112&k2dockey=67937@ieeecnfs&query=67937%3Cin%3Ear number&pos=0>>.
51. Shenberger P. (1996). Exceptional Children [Internete: HYG – 5265 - 96]. [žiūrėta 2005 - 03 - 22]. Prieiga per internetą: <<http://ohioline.osu.edu/hyg-fact/5000/5265.html>>.
52. Valenta A. Negalios fenomenas- kas jis? [žiūrėta 2004 - 11 - 12]. Prieiga per internetą: <<http://www.lass.lt>>.

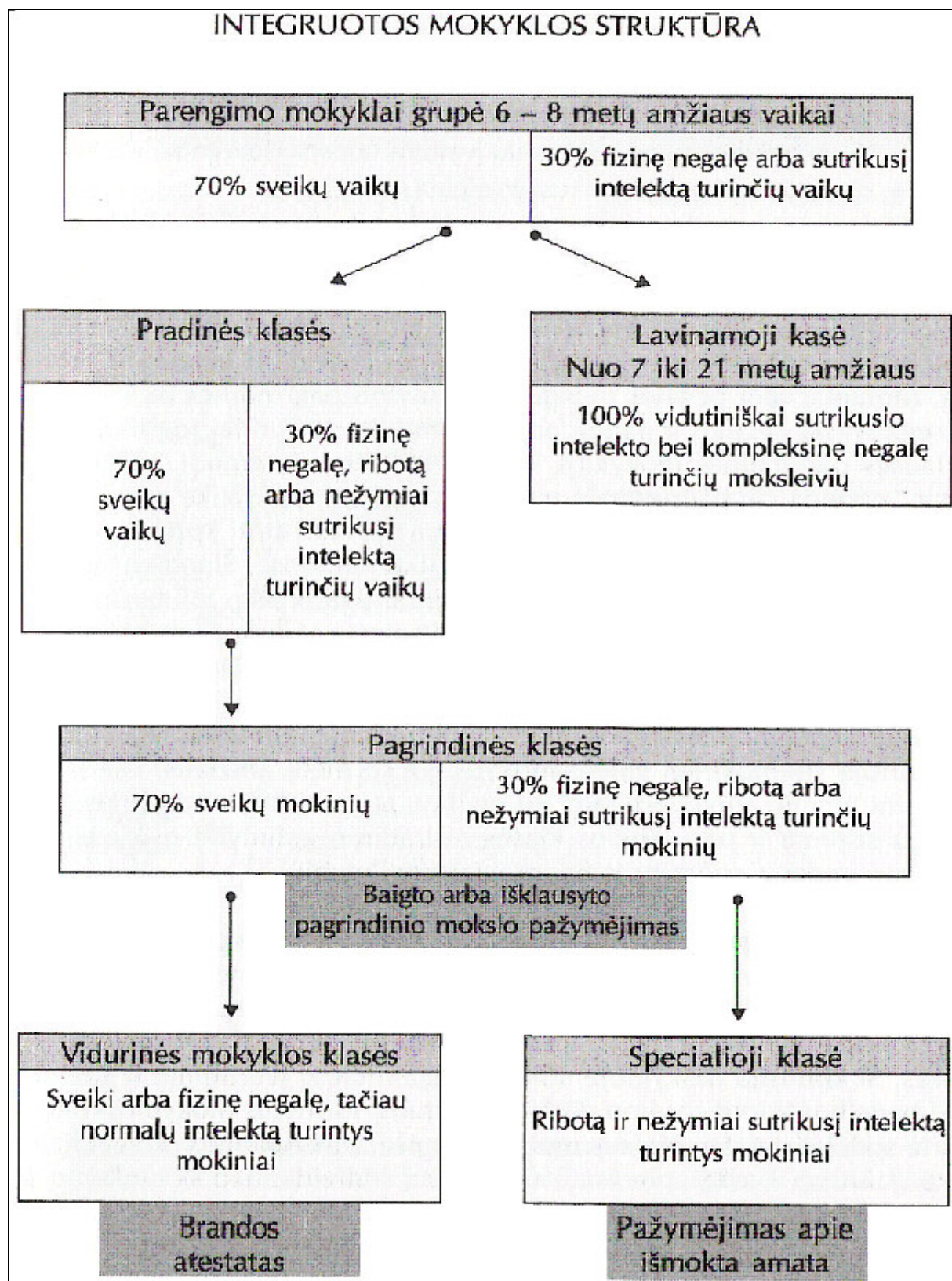
PRIEDAI

1 priedas

Bendrieji ir sąlyginai specifiniai darbo rinkos keliami iššūkiai profesiniam rengimui (pagal I. Baranauskienę, 2004)

Bendri iššūkiai	Refleksiniai teiginiai
Lankstumas	"Augantis technologinių ir organizacinių pokyčių mastas reikalauja greitai reaguojančių ir lanksčių darbo rinkų" (Rooij, 2002).
Konkurencija	"Globalizacija ir nuolatinė žinių visuomenės ir ekonomikos plėtra skatina vis didėjančią konkurenciją (Rooij, 2002).
Inovacinė veikla	"Žmonių veikla tampa vis abstraktesne (...) Profesinėje žmonių veikloje vis labiau ima dominuoti įvairios sprendimų reikalaujančios operacijos. Žmonėms palapsniui atitenka tik inovacinė veikla, kuri pakeičia iki šiol egzistavusių jų kvalifikacijos valdyti įrenginius, mašinas ir procesus sampratą" (Laužackas, 2002).
Ekonominių ir darbo tarptautinis charakteris	"Technologinė, ekonominė ir finansinė veikla praranda "vietos" faktorių. Europinės darbo rinkos formavimasis keičia ligšiolines konkurencijos ir darbo užimtumo sąlygas" (Laužackas, 2002).
Socialinė partnerystė	"Socialinės partnerystės plėtojimas pastaruoju metu glaudžiai susipina su Europos integracijos uždaviniais" (Šileikis, 2002).
Verslumas	"Verslumo požiūriu besiremiantis profesinis rengimas galėtų tapti perspektyvus informacinių technologijų amžiuje vykstančių globalizacijos ir rinkos orientavimo procesų kaitos aspektu" (Buck, 2002).
Į rinką orientuota individuali atsakomybė	"Šiuo požiūriu profesinis rengimas turėtų skatinti už mokymąsi individualią atsakomybę, kuri auga priklausomai nuo kvalifikacijos lygio ir amžiaus grupių" (Buck, 2002).
Mokymasis visą gyvenimą	„(...) du vienodai reikšmingus mokymosi visą gyvenimą tikslus: skatinti aktyvų pilietiškumą ir didinti galimybę įsidarbinti" (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001}.

<p>Lietuvos pramonės restruktūrizacija</p>	<p>"Užimtumo pasiskirstymas pagal labiausiai su pramone susijusias profesijas kaitos tendencijos rodo, kad pramonės, paslaugų sektoriuje vyksta technologinės ir ekonominės restruktūrizacijos procesai, o technologinė ir ekonominė raida yra palankiausia aukštos kvalifikacijos specialistams ir darbuotojams" (Tūtlys, 2002).</p>
<p>Nedarbas</p>	<p>„(...) egzistuoja didelis nepasirengusių darbo rinkai žmonių bei žemos kvalifikacijos darbininkų skaičius, nemažai žmonių tiesiog izoliavosi nuo besikeičiančios visuomenės (didelė dalis ilgalaikių bedarbių). Nedarbas Lietuvoje - naujas reiškinys, daugelis nesuvokia, kaip elgtis naujoje darbo rinkos situacijoje" (Matiušaityte, 2001).</p>
<p>Probleminės darbo rinkos grupės</p>	<p>„(...) susiformuoja atskiros asmenų grupės, kurios ypatingai nukenčia nuo nedarbo.(...) tai probleminės darbo rinkos grupės, kurias sudaro moterys, jaunimas, pagyvenę asmenys, ilgalaikiai bedarbiai" (Matiušaityte,2001).</p>
<p>Regioninės plėtros</p>	<p>„(...) sparčiai didėjantys kokybiniai darbo jėgos užimtumo skirtumai tarp didžiųjų miestų ir kaimiškųjų regionų" (Tūtlys, 2002).</p>
<p>Skurdas</p>	<p>„(...) skurdo lygis Lietuvoje 2000 m. buvo 16%. Taigi žemiau šio skurdo ribos gyveno apie 560 tūkst. Gyventojų“ (Lazutka, 2001).</p>

DIDŽIAUSIAS INTEGRACIJOS LAIPSNIS

<i>Ugdymo vieta</i>	<i>Tik bendroji klasė</i>	<i>Specialiojo pedagogo konsultacija</i>	<i>Vizituojantis mokytojas</i>	<i>Šaltinių klasės mokytojas</i>
Pagrindinės ugdymo vietos ypatybės	Pagrindinis mokytojas tenkina visus mokslėvių poreikius; mokslėvių negalios gali būti oficialiai nenustatytos, neįvardytos; mokslėviai yra visiškai integruoti.	Pagrindinis mokytojas tenkina visus mokslėvių poreikius, kartais padedamas vieno ar kelių specialiojo ugdymo konsultantų; mokslėvių negalios gali būti oficialiai nenustatytos ir neįvardytos; mokslėviai būna visiškai integruoti.	Visas mokymas arba didžioji jo dalis tenka pagrindiniam mokytojui; specialusis pedagogas kartais moko mokslėvius ir (arba) konsultuoja mokytoją; mokslėviai integruoti, išskyrus trumpus mokymo užsiėmimus.	Didžiąją laiko dalį moko pagrindinis mokytojas; specialusis pedagogas dirba dalį dienos ir pataria pagrindiniam mokytojui; mokslėviai didžiąją mokymo laiko dalį būna integruoti.
Mokslėviai, kuriems teikiamos paslaugos	Mokslėviai, turintys lengvų mokymosi negalių, emocinių arba elgesio sutrikimų arba lengvą protinį atsilikimą; mokslėviai su fizinėmis negaliomis.	Mokslėviai su lengvomis mokymosi negaliomis, emociniais ar elgesio sutrikimais ar lengvai protiškai atsilikę.	Mokslėviai su regos sutrikimais ar fizinėmis negaliomis; taip pat sutrikusios komunikacijos mokslėviai.	Mokslėviai, turintys lengvų ar vidutinių emocinių, elgesio, mokymosi, komunikacijos sutrikimų.
Pagrindinis specialiojo pedagogo vaidmuo	Jokio	Parodo, kaip mokyti, moko, esant reikalui, padeda pagrindiniam mokytojui.	Reguliariai lankytis klasėje ir prižiūrėti, kad mokslėviams būtų tinkamai parinktas mokymas, mokymo priemonės ir kitos paslaugos; konsultuoti, parodyti, kaip mokyti, nukreipti mokslėvius pas pagrindinį mokytoją; įvertinti mokslėvių mokymąsi ir, esant reikalui, juos mokyti; siekti visišką mokslėvio integracijos.	Įvertinti kiekvieno mokslėvio mokymo ir elgesio valdymo būtinybę; mokyti individualiai ar mažomis grupėmis pagal parengtą programą bendrojoje klasėje arba šaltinių klasėje; pagrindiniam mokytojui patarti, kaip mokyti ir tai parodyti; nukreipti mokslėvius į kitas įstaigas, idant būtų suteiktos papildomos paslaugos; siekti visišką mokslėvio integracijos.

MAŽIAUSIAS INTEGRACIJOS LAIPSNIS

<i>Diagnostikos centras</i>	<i>Mokymas ligoinėje arba namuose</i>	<i>Specializuotos klasės</i>	<i>Specialiosios dienos mokyklos</i>	<i>Mokykla-internatas</i>
<p>Specialusis pedagogas moko visą ar beveik visą laiką – kelias dienas ar savaites ir sudaro specialiajam ar pagrindiniam mokytojui mokyimo planą arba pateikia rekomendacijas; moksleiviai būna centre visiškai atskirti, tačiau, nustačius raidos diagnozę ir parengus ugdymo rekomendacijas, gali būti iš dalies ar visiškai integruoti į bendrojo ugdymo mokyklas ar bendrąsias klases.</p>	<p>Specialusis pedagogas ugdymo paslaugas ligoinėje ar namuose teikia tol, kol moksleivis gali grįžti į įprastą klasę (bendrąją arba specialiąją), iš kurios jis kurį laiką buvo pasitraukęs; trumpam laikui moksleivis būna visiškai atskirtas.</p>	<p>Moksleivius visą ar beveik visą laiką moko specialusis pedagogas specialiojoje klasėje; dalį mokykloje praleidžiamo laiko gali mokyti pagrindinis mokytojas bendrojoje klasėje; moksleiviai dažniausiai arba visada būna atskirti.</p>	<p>Specialusis pedagogas moko atskiroje mokykloje; taip pat gali bendradarbiauti su bendrųjų arba specialiųjų klasių mokytojais bendrojo ugdymo mokykloje; mokiniai visiškai arba dažniausiai būna atskirti.</p>	<p>Kaip ir specialiosios dienos mokyklos; specialusis pedagogas bendradarbiauja ir su kitu personalu, siekdamas sukurti terapinę arba mokomąją aplinką; moksleiviai būna visiškai arba dažniausiai atskirti.</p>
<p>Su lengvais sutrikimais moksleiviai, kurie nėra gavę jokių ar tinkamų paslaugų.</p>	<p>Moksleiviai su fizinėmis negaliomis; moksleiviai, kurie gydomi ar tiriami mediciniškai.</p>	<p>Moksleiviai, vidutiniškai ar sunkiai protiškai atsilikę, arba turintys emocinių/elgesio sutrikimų.</p>	<p>Moksleiviai, turintys sunkią ar labai sunkią fizinę arba protinę negalią.</p>	<p>Moksleiviai, sunkiai ar labai sunkiai protiškai atsilikę, arba turintys emocinių/elgesio sutrikimų.</p>
<p>Ugdymo požiūriu įvertinti moksleivio stipriąsias ir silpnąsias puses; raštu parengti rekomendacijas perimančiam mokytojui, kaip toliau mokyti ir valdyti vaiko elgesį; paaiškinti šias rekomendacijas perimančiam mokytojui, o prireikus jas įvertinti arba peržiūrėti.</p>	<p>Surinkti duomenis iš moksleivio lankomos mokyklos; palaikyti ryšį su mokytojais (pagrindiniu arba specialiuoju) ir mokyti vaiką pagal jo mokyklinę programą; parengti moksleivį grįžti į mokyklą (bendrojo ugdymo ar specialiąją).</p>	<p>Vadovauti specialiosioms klasėms ir jas mokyti; mokyti daugelio programoje nurodytų dalykų; siekti moksleivių integracijos į bendrąsias klases.</p>	<p>Vadovauti ir mokyti neįgalius moksleivius individualiai arba mažomis grupėmis; siekti moksleivių integruoti į bendrojo ugdymo mokyklas.</p>	<p>Kaip ir specialiosios dienos mokyklos; bendradarbiauti su internato personalu, siekiant tinkamai suderinti mokyklos programą su nemokykline veikla.</p>

Individualioji ugdymo programa (IUP)
Darželio pavadinimas _____

Vaikas _____ Gimimo data _____

Tėvai arba globėjai _____ Telefonas _____
Adresas _____
Sutrikimų sritys _____
Numatoma trukmė _____ Lygis _____
IUP taikoma nuo _____ iki _____
Skirta bendrai grupės veiklai ar veiklai mažoje grupelėje _____
IUP susirinkimo dalyviai _____

Vaikas	Data	Dalyvis / Ryšys su vaiku	Data
Tėvas / motina	Data	Dalyvis / Ryšys su vaiku	Data
Darželio vadovė	Data	Dalyvis / Ryšys su vaiku	Data
Auklėtoja	Data	Dalyvis / Ryšys su vaiku	Data

Specialiojo ugdymo ir teiktinų paslaugų santrauka

Paslaugos	Dažnumas	Aplinka	Paslaugų teikimo data

<p>Aš SUTINKU su šios IUP turiniu. Aš turėjau galimybę ištraukti į šios IUP kūrimą. Aš gavau šios IUP kopiją.</p>	<p>Aš NESUTINKU su šios IUP turiniu. Aš turėjau galimybę ištraukti į šios IUP kūrimą. Aš gavau šio IUP kopiją.</p>
---	--

Tėvo arba globėjo parašas	Data	Tėvo arba globėjo parašas	Data

Individualioji ugdymo programa

Darželio pavadinimas _____

Vaiko vardas, pavardė _____

Metų tikslas: _____

Trumpalaikiai uždaviniai	Įvertinimas	Data ir pažanga
	Darbelių pavyzdžiai	
	Stebėjimas	
	Elgesio ir veiklos ypatumų aprašai	
	Epizodiškasis aprašymas	
	Kriterinis įvertinimas	
	Normatyviniai testai	

Metų tikslas: _____

Trumpalaikiai uždaviniai	Įvertinimas	Data ir pažanga
	Darbelių pavyzdžiai	
	Stebėjimas	
	Elgesio ir veiklos ypatumų aprašai	
	Epizodiškasis aprašymas	
	Kriterinis įvertinimas	
	Normatyviniai testai	

Mokykla

1 psl.

Klasė

Pavardė

Vardas

ADAPTUOTA PROGRAMA

Dalykas

Mokslo metai

Mokytojo pavardė

Parašas

Tėvų pavardės

Parašas

Mokyklos vadovas

Parašas

Užpildymo data

Kurios klasės bendrojo lavinimo programą labiausiai atitinka realios mokinio žinios ir mokėjimai?

Kurios klasės bendrojo lavinimo programa adaptuojama?

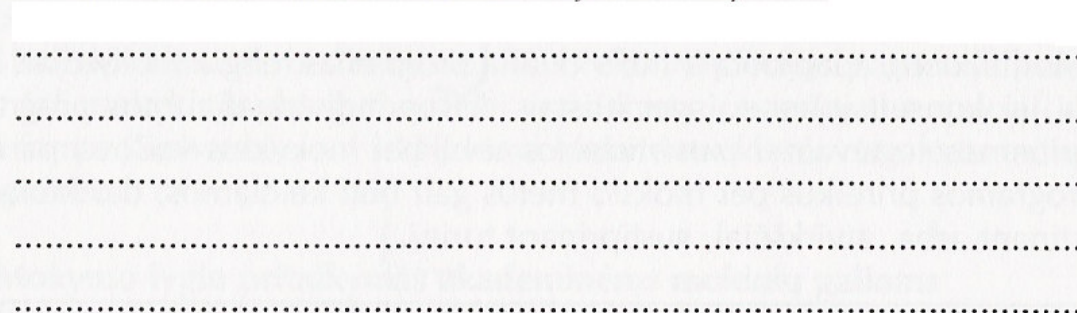

Arba

Kurios klasės specialiojo ugdymo programa pritaikoma?

Kokia literatūra ir vadovėliai naudojami mokymui?

Specialiosios pagalbos grupė:

Logopedas

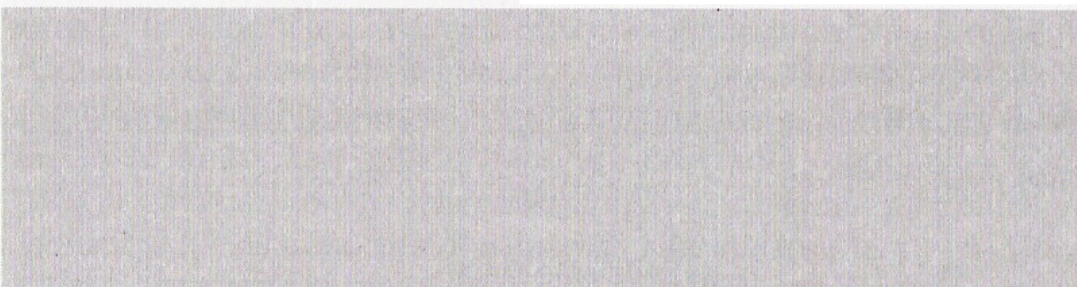
Specialusis pedagogas

Psichologas

Gydomosios gimnastikos mokytojas

Mokytojas – konsultantas

Apibendrinti programos tikslai:

INDIVIDUALIZUOTOS DARBO FORMOS

3 psl

Pažymėti langeliuose

- Supaprastinamos užduotys.
- Pasakojamųjų dalykų žinios, patikrinamos testais.
- Disgrafinių klaidų grupė skaičiuojama kaip viena klaida (painiojamos panašios grafemos, grafiniai vienetai, simboliai).

Papildomos priemonės rašto darbams:

- rašomoji mašinėlė, kompiuteris;*
- lapas paryškintomis linijomis, testai paryškintu arba padidintu šriftu.*

- Leidžiama rašyti spausdintinėmis raidėmis.
- Nereikalaujama dailaus rašto.
- Rašant žodžiai tariami garsiai.
- Mažinamos skaitymo užduotys
- Nereikalaujama skaityti.
- Nereikalaujama skaityti garsiai.

Tekstai mokiniui perskaitomi:

- visada;*
- kartais.*
- Skaitomas tekstas sekamas naudojant pagalbines priemones (pieštuką, liniuotę, eilutės trafaretą ir pan.)
- Prieš pateikiant užduotis suformuluojami konkretūs klausimai.
- Nereikalaujama mokytiis mintinai.
- Mažinamos mintino mokymosi užduočių apimtys.
- Atsakinėti leidžiama, naudojantis paties sudarytu planu.
- Aiškinant žodžiu naudojama iliustruojanti medžiaga.
- Schemos, grafiniai piešiniai, žemėlapiai komentuojami žodžiu.
- Naudojamos paprastos schemos, grafiniai piešiniai, žemėlapiai.

- Nereikalaujama naudoti žemėlapių, schemų. 4 psl.
- Naudojamos specialiai parengtos užduotys, kuriose aiškiai išdėstoma skaičių struktūra (dešimtys, šimtai, tūkstančiai ir pan.), pažymimos vietos, kuriose dėl regimojo suvokimo problemų mokinys gali daryti klaidas.
- Nereikalaujama atlikti braižymo užduočių.
- Mažinamos braižymo užduočių apimtys.
- Tekstiniai uždaviniai turi atspindėti gyvenimiškas situacijas arba būti iliustruojami.
- Tekstiniai uždaviniai analizuojami naudojant uždavinio išsprendimo schemas.

Matematikos pamokų metu leidžiama naudotis:

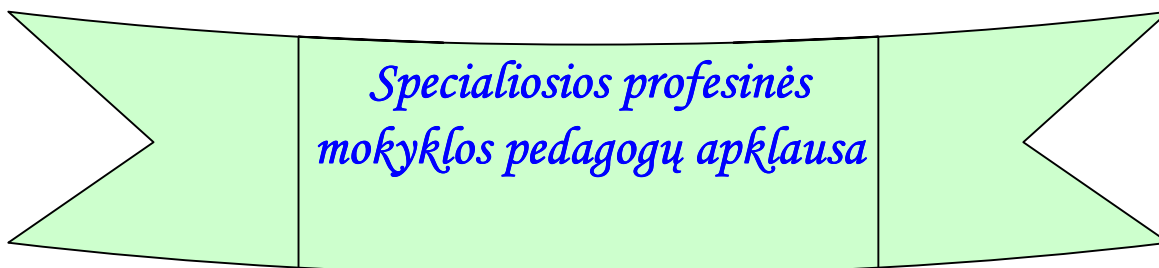
- daugybės lentelė;*
- taisyklių, formulių rinkiniais;*
- skaičiavimo mašinėlėmis;*
- kitomis papildomomis priemonėmis (išvardyti)*
.....

Naudojamos dėmesį sutelkiančios priemonės:

- periodiškai atkreipiamas dėmesys į mokinio atliekamą užduotį;*
- pažymimi dėmesį sutelkiantys pasiekimai;*
- naudojamas tarpinis atsiskaitymas atliekant užduotį;*
- naudojami mokytojo ir mokinio susitarimai, sutelkiantys dėmesį;*
- nestabdomi pagalbiniai judesiai, padedantys sutelkti dėmesį;*
- naudojamos įvairios paskatinimo priemonės, akcentuojamos sėkmės.*
- Kita (išvardyti)*
.....
.....

Padarytų atžymų skaičius (įrašyti)

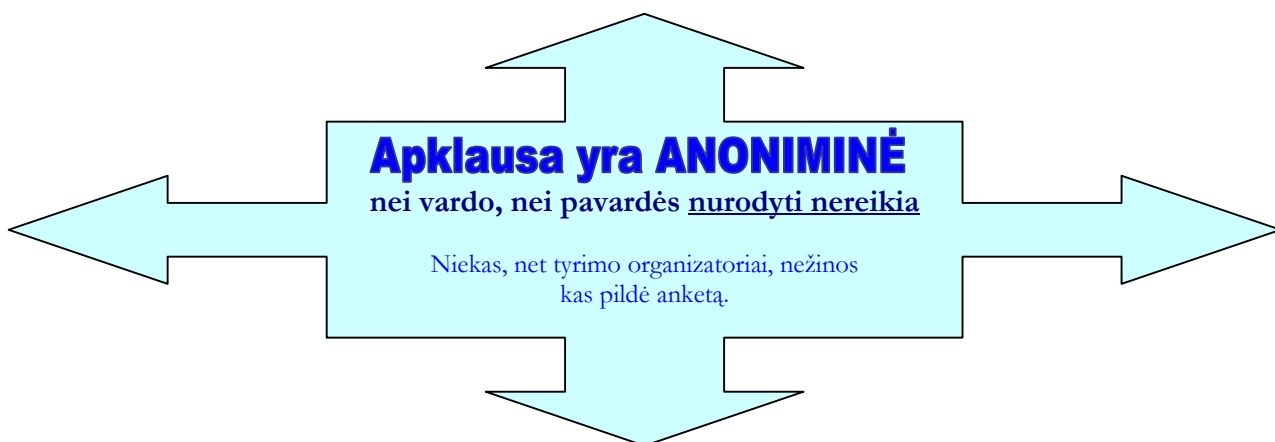
6 priedas

Gerbiami pedagogai,

Anketoje prašome apibūdinti neįgalių jaunuolių profesinio rengimo situaciją Lietuvoje.

- Ką Jūs manote apie dabartinę neįgalių jaunuolių profesinio rengimo situaciją Lietuvoje?
- Kaip Jūs manote, kokiomis sąlygomis įmanomas neįgalių vaikų profesinis ugdymas integruotoje mokykloje?

Apklausoje dalyvauja per 300 pedagogų iš visos Lietuvos.

Kiekvieno Jūsų nuomonė yra labai svarbi. Anketoje nėra teisingų ar neteisingų klausimų ir atsakymų. Labai prašome nepalikti neatsakytų klausimų.

Anketai užpildyti reikės apie 20 min.
Būtų malonu jei anketą užpildytute iki sausio 14 d.

Nuoširdžiai dėkojame ir linkime sėkmės

ANKETA PRADĖTI PILDYTI ČIA

APIE JUS

Kiek Jums metų (įrašykite):
Kuriais metais pradėjote dirbti šioje įstaigoje:
Kiek metų dirbate su neįgaliais vaikais:
Kokias specialybes turite:

Toliau Jums tinkamus atsakymus pažymėkite taip:

Jūsų lytis:

- vyras
- moteris

Kokia Jūsų darbo įstaigos geografinė padėtis?

- didmiestį
- mieste
- miestelyje

Jūsų dėstomas dalykas:

- specialybės teorija
- specialybės praktinis mokymas
- specialybės teorija ir praktika
- kita (įrašykite).....

Jūsų išsilavinimas: pedagoginis

- aukštosios studijos (magistratūra ir pan.)
- aukštasis
- nebaigtas aukštasis
- aukštesnysis
- spec. vidurinis
- vidurinis
- nebaigtas vidurinis

ŠVIETMO POLITIKA

Atsakydami į klausimus pažymėkite tik vieną, Jūsų nuomone, patį tinkamiausią atsakymo variantą.

Jums tinkamus atsakymus pažymėkite taip: ☒

Ar reikalingas neįgalių asmenų profesinis rengimas?	☐ Labai reikalingas ☐ Reikalingas ☐ Nežinau ☐ Nereikalingas ☐ Visiškai nereikalingas
Kokios sudarytos sąlygos neįgaliam jaunuoliui įsigyti profesiją Lietuvoje?	☐ Labai geros ☐ Geros ☐ Nežinau ☐ Blogos ☐ Labai blogos
Ar pakankamai valstybė skiria lėšų neįgalių mokinių profesinio rengimo gerinimui?	☐ Perdaug ☐ Pakankamai ☐ Nežinau ☐ Mažai ☐ Permažai
Kaip Lietuvoje vykdomas ikiprofesinis rengimas?	☐ Labai gerai ☐ Gerai ☐ Patenkinamai ☐ Blogai ☐ Nežinau
Kaip paruošiami mokytojai darbui su neįgaliais asmenimis?	☐ Labai gerai ☐ Gerai ☐ Patenkinamai ☐ Blogai ☐ Nežinau
Ar reikia neįgaliesiems sudaryti išskirtines profesinio rengimo sąlygas?	☐ Labai reikia ☐ Reikia ☐ Nežinau ☐ Nereikia ☐ Visiškai nereikia

Ar pakankamai naudojamasi užsienio patirtimi ir praktika?	☐ Protingai, atsižvelgiant į situaciją Lietuvoje ☐ Viskas kopijuojama akiai ☐ Visai nesinaudojama ☐ Naudojamasi tik materialine parama ☐ Nežinau
--	---

Primename, anketa yra ANONIMINĖ, niekas nesužinos nei Jūsų vardo, nei pavardės.

SOCIALINĖ POLITIKA

Jums tinkamus atsakymus pažymėkite taip: ☒

Kas šiuo metu sprendžia neįgaliųjų profesinės adaptacijos klausimus (galimi du atsakymo variantai)?	☐ Neįgalaus jaunuolio artimieji ☐ Pats neįgalus jaunuolis ☐ Mokykla ☐ Visuomeninės neįgaliųjų organizacijos ☐ Socialinės rūpybos skyriai ☐ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ☐ Darbdavių organizacijos
Kas turėtų spręsti neįgaliųjų profesinės adaptacijos klausimus (galimi du atsakymo variantai)?	☐ Neįgalaus jaunuolio artimieji ☐ Pats neįgalus jaunuolis ☐ Mokykla ☐ Visuomeninės neįgaliųjų organizacijos ☐ Socialinės rūpybos skyriai ☐ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ☐ Darbdavių organizacijos
Koks tinkamiausias neįgalaus jaunuolio, baigusio profesinio rengimo mokyklą, rėmimo būdas (galimi du atsakymo variantai)?	☐ Piniginė pašalpa ☐ Pagalba įsidarbinant ☐ Pagalba darbo vietoje ☐ Suteikiant gyvenamą plotą ☐ Suteikiant psichologinę paramą ☐ Paskiriant socialinį pedagogą
Dabartinė socialinė pagalba, neįgaliam jaunuoliui, baigusiam profesinio rengimo mokyklą:	☐ Efektyvi ☐ Pakankama ☐ Neapgalvota ☐ Nepakankama ☐ Nežinau

PRIMENAME,
 nėra teisingų ar neteisingų atsakymų.
 Prašome nepalikti neatsakytų klausimų.
 Svarbu, kad anketą užpildytute iki galo.

PROFESINIS RENGIMAS

Pateikiami specialiojo profesinio ugdymo modeliai.

Ar jie galėtų būti pritaikyti Lietuvoje?

Žymėjimo
pavyzdys:

Profesinio ugdymo modeliai	NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	TAIP
Socialinės profesinės inkluzijos	NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	TAIP

Profesinio ugdymo modeliai	NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	TAIP
<i>Socialinės profesinės inkluzijos</i> (rinkos liberaliojo). Mokymas paremtas realiomis sąlygomis būsimoje darbo vietoje, kur mokymo turinys pritaikytas prie gamybos proceso, rinkos poreikių. Profesinis neįgalųjų rengimas priklauso nuo negalės pobūdžio ir nuo pasirinktos profesijos. Jis orientuotas į asmenį, o rengti profesijai pradedama tik įvertinus asmens poreikius ir įgūdžius. Profesinio rengimo planai yra individualūs. Tačiau apsiribojama siaura profesine kvalifikacija.	NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	TAIP
<i>Profesinio konkurencingumo</i> (dualinio). Čia profesinis konsultavimas vyksta sistemingai ir pagal moksliai pagrįstą metodiką. Yra įsteigiamos įmonės, kur neįgalūs jaunuoliai ne tik mokomi profesijos, bet ir gauna specialiąją pagalbą. Daugiau dėmesio skiriama individualiam mokymui. Pagrindinę profesinio mokymo dalį	NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	TAIP

<p>sudaro gamybinis mokymas. Laikomasi tikros įmonės darbo tvarkos ir režimo. Tiek mokydamiesi, tiek pabaigę profesinio rengimo įmonę neįgalūs asmenys gauna realią psichologinę, socialinę, medicininę ir finansinę pagalbą.</p>				
<p>Profesinės segregacijos. Neįgaliesiems specialiai kuriamos "saugaus darbo" įmonės ar "saugaus darbo" skyriai, kur numatytas saugus darbo organizavimas, profesinė, socialinė, medicininė priežiūra, sudarytos sąlygos tobulėti ir pereiti į darbą konkurencijos sąlygomis. Leidžiama neįgaliam žmogui priprasti prie profesinės veiklos sistemos reikalavimų. Nesugebantiems įgyti reikiamą kvalifikaciją darbui suteikiama galimybė dirbti ir pragyventi iš savo darbo. Socialinėje įmonėje neįgaliesiems asmenims ne tik padedama darbo vietose, bet ir rūpinamasi jų socialine gerove. Pagalbos intensyvumas priklauso nuo negalės pobūdžio ir neįgalaus asmens socialinių ryšių.</p>	NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	TAIP
<p>Mokyklinis modelis. Profesijos mokoma mokykloje: perteikiamos ne tik profesinės žinios, įgūdžiai ir gebėjimai, bet ir mokoma bendrųjų dalykų. Profesinis rengimas iš esmės vyksta mokyklos dirbtuvėse. Daug dėmesio teikiama specialybės teoriniam mokymui, mokymo sąlygos dažnai būna nutolusios nuo realios gamybos. Nepalaikomi reikiami ryšiai su potencialiais darbdaviais, tarpininkais, mokiniams nesuteikiama reali pagalba ieškant darbo, mokymo turinys moksliskai nepagrįstas, nepakankamai ugdomi mokinių bendrieji gebėjimai.</p>	NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	TAIP

Dar truputį kantrybės, liko visai nedaug.

Prašau atsakykite į visus klausimus.

DARBINĖ INTEGRACIJA

Kaip manote, kodėl neįgaliems asmenims sunku integruotis į darbo rinką

Žymėjimo pavyzdys:

	NE	gal ne	gal taip	TAIP
<i>Socialiai nepriimtino elgesio</i>	•	•	•	•

	NE	gal ne	gal taip	TAIP
<i>Socialiai nepriimtino elgesio</i>	•	•	•	•
<i>Menko darbdavių ir potencialių bendradarbių suinteresuotumo</i>	•	•	•	•
<i>Nepakankamo darbdavių informavimo</i>	•	•	•	•
<i>Nepakankamos paramos įsidarbinimo procese</i>	•	•	•	•
<i>Stigmos baimės</i>	•	•	•	•
<i>Neigiamo įvaizdis</i>	•	•	•	•
<i>Nepakankamai apgalvotos vyriausybės politikos</i>	•	•	•	•
<i>Nepakankamo pasirengimo savarankiškam gyvenimui</i>	•	•	•	•
<i>Padidėjusios konkurencijos darbo rinkoje</i>	•	•	•	•
<i>Profesinio pasirengimo ir kvalifikacijos trūkumo</i>	•	•	•	•
<i>Nepalankios šalies ekonominės situacijos</i>	•	•	•	•
<i>Nepalankios teisinės situacijos</i>	•	•	•	•
<i>Neįgalaus asmens motyvacijos</i>	•	•	•	•
<i>Visuomeninių organizacijų paramos stokos</i>	•	•	•	•
<i>Negalės pobūdžio</i>	•	•	•	•
<i>Darbo rinkoje nepaklausios specialybės</i>	•	•	•	•
<i>Neįgalaus jaunuolio bendravimo įgūdžių</i>	•	•	•	•
<i>Neįgalaus asmens socialinių įgūdžių</i>	•	•	•	•

<i>Neįgalaus mokinio aktyvumo stokos</i>	•	•	•	•
<i>Geografinės aplinkos sąlygojimo</i>	•	•	•	•
<i>Socialinių ryšių deficito</i>	•	•	•	•

PROFESIJOS PEDAGOGO KOMPETENCIJA

*Kaip vertinate šias pedagogų savybes?
Kurios iš jų dažniausia pasireiškia?*

Žymėjimo

pavyzdys:

Jei manote, kad savybė pasireiškia retai, žymėkite taip:

Pasireiškia dažnai	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Pasireiškia retai
--------------------	---	---	---	---	---	-------------------

Uždarumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Bendravimas
Konkretus mąstymas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Abstraktus mąstymas
Emocinis nepastovumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Emocinis stabilumas
Nuolankumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Dominavimas
Susirūpinimas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Nerūpestingumas
Įsipareigojimų vengimas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Atkaklus tikslo siekimas
Drovumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Draša
Griežtumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Jautrumas
Pasitikėjimas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Įtarumas
Praktiškumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Nepraktiškumas
Tiesumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Diplomatija
Ramumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Nerimastingumas
Konservatyvumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Radikalumas
Konformizmas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Savarankiškumas
Žema savikontrolė	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Drausmingumas
Atsipalaidavimas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Įtampa

***Pedagogų saviugda paprastai būna motyvuota.
Įvertinkite šiuos motyvus***

Žymėjimo pavyzdys:

Individualumo siekinimas	1	2	3	4	5
-----------------------------	---	---	---	---	---

Individualumo siekinimas	1	2	3	4	5
Pasitenkinimas asmeniniu augimu	1	2	3	4	5
Nuostata išsiugdyti naujas profesijai reikšmingas savybes	1	2	3	4	5
Savianalizės ir savęs vertinimo poreikis	1	2	3	4	5
Siekinimas gauti įvertinimų ir apdovanojimų	1	2	3	4	5
Ketinimas geriau išmokyti savo specialybę	1	2	3	4	5
Siekinimas būti autoritetu	1	2	3	4	5
Poreikis veikti laikantis socialinių normų	1	2	3	4	5
Troškimas tapti aukštos kvalifikacijos specialistu	1	2	3	4	5
Susidomėjimas savo profesija	1	2	3	4	5
Orientavimasis į norimus rezultatus	1	2	3	4	5
Administravimo ir ekonominių mechanizmų poveikis	1	2	3	4	5
Kontrolės ir vertinimų neišvengiamumo suvokimas	1	2	3	4	5
Visuomeninės nuomonės ir neformalių lyderių įtaka	1	2	3	4	5
Vadovų reiklumas	1	2	3	4	5
Savikūros proceso santykis su sėkmėmis ir nesėkmėmis	1	2	3	4	5
Saviugdosa, konkrečios veiklos ir gyvenimo strategijos harmonija	1	2	3	4	5
Aktyvumas, iniciatyvumas, kūryba, įgijant profesinę kompetenciją	1	2	3	4	5
Pasitenkinimas savo profesija	1	2	3	4	5
Profesinės saviugdosa rezultatai	1	2	3	4	5
Kontrolės subjektyvumas	1	2	3	4	5
Pasirenkamų uždavinių sudėtingumo lygis	1	2	3	4	5
Aš - profesinio idealaus ir realaus identiškumas realybei	1	2	3	4	5

Jums puikiai sekasi!

Jau artėjate prie pabaigos!

Ar tikrai atsakote į kiekvieną klausimą?
Labai prašome, nepraleiskite nei vieno.

NEĮGALIŲ VAIKŲ PROFESINIS UGDYMAS INTEGRUOTOJE MOKYKLOJE

*Be ko būtų neįmanomas profesinis ugdymas
integruotoje mokykloje?*

Žymėjimo
pavyzdys:

Tam reikia:	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
specialių mokymo priemonių	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP

Tam reiktų:	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
specialių mokymo priemonių	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
specialių mokymosi technikų, metodų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
specialios įrangos	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
specialių patalpų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
specialių vadovėlių	NE	Lyg ir	Nežinau	Lyg ir	TAIP

		ne		taip	
specialiojo transporto	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
specialių procedūrų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
psichologinio įvertinimo	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
kineziterapijos	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
pritaikytos fizinės aplinkos	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
užimtumo terapijos	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
medicininio gydymo	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
reabilitacinio konsultavimo	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
papildomai kvalifikuotų profesijos pedagogų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
papildomai socialinių pedagogų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
papildomai specialiųjų pedagogų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
individualių mokymo planų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
individualių metinių tikslų planų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP

Kokie ugdymo variantai mažiausiai varžytų moksleivių integraciją?

Žymėjimo pavyzdys: Jei manote, kad didžiausias integracijos laipsnis, žymėkite taip:

Didžiausias integracijos laipsnis	☒	☐	☐	☐	☐	Mažiausias integracijos laipsnis
-----------------------------------	-------------------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	----------------------------------

<i>Ugdymo paslaugų variantai</i>	<i>Integracijos lygis</i>				
Tik bendroji klasė	☒	☐	☐	☐	☐
Specialiojo pedagogo konsultacija pagrindiniam mokytojui ir mokiniui	☒	☐	☐	☐	☐
Vizituojantis mokytojas, pravedantis trumpus užsiėmimus pagrindiniam mokytojui ir mokiniui	☒	☐	☐	☐	☐
Šaltinių klasės mokytojas, dalį dienos dirbantis kartu su pagrindiniu mokytoju ir mokiniu, jiems patardamas	☒	☐	☐	☐	☐
Diagnostikos centras	☒	☐	☐	☐	☐
Mokymas ligoninėje ar namuose	☒	☐	☐	☐	☐

Specializuotos klasės	☐	☐	☐	☐	☐
Specialiosios dienos mokyklos	☐	☐	☐	☐	☐
Mokykla internatas	☐	☐	☐	☐	☐

Įvertinkite pedagogų pareigas

Žymėjimo pavyzdys:

Kuo geresnis individualių moksleivio poreikių patenkinimas	①	②	☒	④	⑤
--	---	---	-------------------------------------	---	---

	①	②	③	④	⑤
Kuo geresnis individualių moksleivio poreikių patenkinimas	①	②	③	④	⑤
Mokymosi gebėjimų ir negalių įvertinimas	①	②	③	④	⑤
Nukreipimas diagnostiniam vertinimui	①	②	③	④	⑤
Dalyvavimas pasitarimuose dėl ugdymo tinkamumo	①	②	③	④	⑤
Dalyvavimas sudarant individualias ugdymo programas	①	②	③	④	⑤
Bendradarbiavimas su tėvais ar globėjais	①	②	③	④	⑤
Specialiojo ugdymo teisės išmanymas	①	②	③	④	⑤
Dalyvavimas teismo posėdžiuose ar derybose, kai tėvai ar globėjai nepatenkinti mokymo įstaigos darbu	①	②	③	④	⑤
Bendradarbiavimas su specialistais nustatant ir išnaudojant neįgaliųjų gebėjimus	①	②	③	④	⑤
Sunkių elgesio problemų valdymas	①	②	③	④	⑤
Pažangios technikos panaudojimas	①	②	③	④	⑤

Norėtume sužinoti Jūsų nuomonę apie šiuos dalykus:

Žymėjimo pavyzdys:

	NE	Gal ne	Nežinau	Gal taip	TAIP
<i>Socialiai nepriimtino elgesio</i>	☐	☐	☒	☐	☒

	NE	Gal ne	Nežinau	Gal taip	TAIP
Apie darbą spec. mokykloje					
Manau, kad darbas spec. mokykloje yra įdomus, kūrybingas	☐	☐	☐	☐	☐
Čia dirbantys pedagogai gali neturėti asmeninio gyvenimo, jį tenka paaukoti savo mokiniams	☐	☐	☐	☐	☐
Jei galėčiau visiems laikams palikčiau specialiąją mokyklą	☐	☐	☐	☐	☐
Nenorėčiau, kad mano šeimos nariai dirbtų tokį darbą	☐	☐	☐	☐	☐
Dirbdamas mokytoju patiriu tik džiaugsmą	☐	☐	☐	☐	☐
Man patinka (patiktų) dirbti su kurčiais vaikais	☐	☐	☐	☐	☐
Čia dirbantis turi pasišvesti neįgaliems vaikams, o ne savo	☐	☐	☐	☐	☐

šeimai					
Dirbti su psichinę negalią turinčiu mokiniu, būnant ne specialistu, neįmanoma	○	○	●	●	●
Dažnai darbe mane apima neviltis	○	○	●	●	●
Pedagogas privalo pats tobulėti ir taikyti naujoves savo darbe	○	○	●	●	●
Sunku dirbti tokioje mokykloje, nes niekas nevertina tavo darbo	○	○	●	●	●
Pedagogas turi būti pakantus šiems vaikams, nes kitaip jis negalės dirbti su jais	○	○	●	●	●
Čia dirbu tik dėl atlyginimo	○	○	●	●	●
Nuliūstu kai nepasiekiu rezultatų kokių tikėjaisi	○	○	●	●	●
Čia dirbti yra žalinga sveikatai	○	○	●	●	●
Malonu kai vaikai džiaugiasi pasiektais rezultatais	○	○	●	●	●
Tai sunkus darbas, o pasiekti rezultatai maži	○	○	●	●	●
Dirbti su kurčiuoju, būnant ne specialistu, neįmanoma	○	○	●	●	●
Čia dirbantys turi turėti gerą specialųjį išsilavinimą	○	○	●	●	●
Pedagogų tikslas yra atskleisti neįgalaus mokinio asmenybę	○	○	●	●	●
Šis darbas yra beviltiškas	○	○	●	●	●
Dirbu šį darbą tik dėl didesnio atlyginimo (priedo)	○	○	●	●	●
Čia dirbti reikia mažiau atsakomybės	○	○	●	●	●
Ir šis darbas ir jo rezultatai manęs netenkina	○	○	●	●	●
Džiaugiuosi pasirinkusi šį darbą	○	○	●	●	●
Dirbant tokioje mokykloje reikalingas atsidavimas ir pasiaukojimas, kitaip negalėsi jo atlikti gerai	○	○	●	●	●
Spec. mokyklose suteikiama kvalifikuota pedagoginė, socialinė ir psichologinė pagalba	○	○	●	●	●
Apie integraciją į visuomenę, baigus spec. mokyklą, negali būti nei kalbos	○	○	●	●	●
Man maloniau mokyti neregį vaiką	○	○	●	●	●
Spec. institucijų uždavinys- atriboti neįgaliuosius nuo visuomenės	○	○	●	●	●
Gerai būtų jei spec. mokyklose mokytųsi tik sunkią negalią turintys vaikai, o su lengva- integruotoje	○	○	●	●	●
Šiose institucijose trūksta veikimo laisvės	○	○	●	●	●
Mielai mokyčiau (mokau) kurčius vaikus	○	○	●	●	●
Vaikams yra gėda prisipažinti, kad mokėsi spec. mokykloje	○	○	●	●	●
Tokiose mokyklose, vaikai yra laimingesni, būdami tarp tokių kaip jie- nesijaučia atstumiami	○	○	●	●	●
Mielai dirbčiau su mokiniu turinčiu psichinę negalią	○	○	●	●	●
Dirbti su neregium, būnant ne specialistu, neįmanoma	○	○	●	●	●

Dirbti su protiškai atsilikusiais nematau prasmės	○	○	●	●	●
Kai kurie vaikai čia dar labiau sužalojami	○	○	●	●	●
Gerai būtų jei spec. mokyklose mokytusi tik sunkią negalią turintys vaikai, o su lengva - integruotoje mokykloje	○	○	●	●	●
Tokiose institucijose trūksta namų šilumos ir priežiūros	○	○	●	●	●
Apie integruotas mokyklas					
Neįmanoma visų neįgalių vaikų integruoti į bendrąsias mokyklas, kadangi kai kuriems iš jų reikalinga ypatinga priežiūra	○	○	●	●	●
Tik integruotoje mokykloje neįgaliems vaikams suteikiama kvalifikuota pagalba	○	○	●	●	●
Visi vaikai turėtų mokytis integruotose mokyklose, nes taip lengviau įsiliesti į visuomenę	○	○	●	●	●
Pritarčiau tik dalinei integracijai (moksleivių, turinčių ribotų galimybių veikti, ugdymas spec. klasėse)	○	○	●	●	●
Integruotos mokyklos- tikra nesąmonė	○	○	●	●	●
Nieko prieš neturiu visišką integraciją (moksleivių, turinčių ribotų galimybių veikti, ugdymas bendrose klasėse)	○	○	●	●	●
Pradžioje būtų sunku dirbti ir pedagogams, ir sveikiems vaikams, ir neįgaliesiems kartu, tačiau tai puiki „investicija“ ateičiai	○	○	●	●	●
Integruotos mokyklos tikra nesąmonė, nes normalūs vaikai jų nepriims į savo tarpą, užgaulios, tyčiosis	○	○	●	●	●
Integruotos mokyklos reikalingos, taip neįgalieji lengviau įsilies į visuomeninį gyvenimą	○	○	●	●	●
Gerai būtų jei integruotoje mokykloje mokytusi tik lengvą negalią turintys vaikai, o su sunkia - spec. mokyklose	○	○	●	●	●
Integruotos mokykla tampama tik dėl papildomo finansavimo	○	○	●	●	●
Integruotos mokyklos puikus sumanymas, taip sveiki vaikai iš moks gyventi kartu su neįgaliaisiais	○	○	●	●	●
Integruotos mokyklos nereikalingos, o finansavimą tegul atiduoda spec. mokykloms	○	○	●	●	●
Apie neįgalius mokinius					
Neįgalūs vaikai lengviau integruosis į visuomenę jei turės pagrindinius įgūdžius	○	○	●	●	●
Tiek tėvai ar globėjai, tiek pats neįgalus nemoka siekti savo teisių	○	○	●	●	●
Kam stengtis vis tiek nieko gero iš jų nebus, taps nusikaltėliais	○	○	●	●	●
Toki vaikai iš prigimties labiau yra linkę į blogį	○	○	●	●	●
Gerai būtų jei neįgalus asmuo galėtų darbo rinkoje dalyvauti lygiomis teisėmis	○	○	●	●	●
Jie nejaučia dėkingumo, pagarbos, neturi supratimo	○	○	●	●	●
Šalia neįgalaus jaučiuosi nemaloniai	○	○	●	●	●

Mūsų visuomenė dar nepasirengusi priimti tokius žmones	☐	☐	☒	☒	☒
Patys neįgalieji sukelia sveikųjų neigiamas reakcijas į negalią	☐	☐	☒	☒	☒
Mylint tokius vaikus galima sulaukti to paties ir iš jų	☐	☐	☒	☒	☒
Jie toki patys vaikai kaip ir kiti, tik reikalauja daugiau pastangų, kantrybės ir laiko	☐	☐	☒	☒	☒
Kam juos mokyti, juk vis tiek nieko nesupranta	☐	☐	☒	☒	☒
Dauguma tokių mokinių yra nepilnaverčiai	☐	☐	☒	☒	☒
Tiek tėvai ar globėjai, tiek pats neįgalus puikiai naudojasi tuo kas jiems priklauso pagal įstatymą	☐	☐	☒	☒	☒
Negalima jų palikti likimo valioje, reikia pagalvoti apie ateitį	☐	☐	☒	☒	☒
Gerai būtų jei neįgalus asmuo galėtų mokytis lygiomis teisėmis	☐	☐	☒	☒	☒
Neįgalūs vaikai yra užguiti, apleisti, bet įdomūs	☐	☐	☒	☒	☒
Mūsų visuomenė puikiai supranta ir sugyvena su šiais žmonėmis	☐	☐	☒	☒	☒
Jie yra egoistai, trokštantys dėmesio tik sau vienam	☐	☐	☒	☒	☒
Net ir neįgalūs žmonės yra asmenybės ir juos reikia priimti tokius kokie yra	☐	☐	☒	☒	☒

Nuoširdžiai dėkojame už sugaištą laiką. Norime paprašyti, kad dar kartą patikrintūt ar neliko neatsakytų klausimų.

Primename: anketą ANONIMINĖ,

niekas nežinos kas ją pildė.

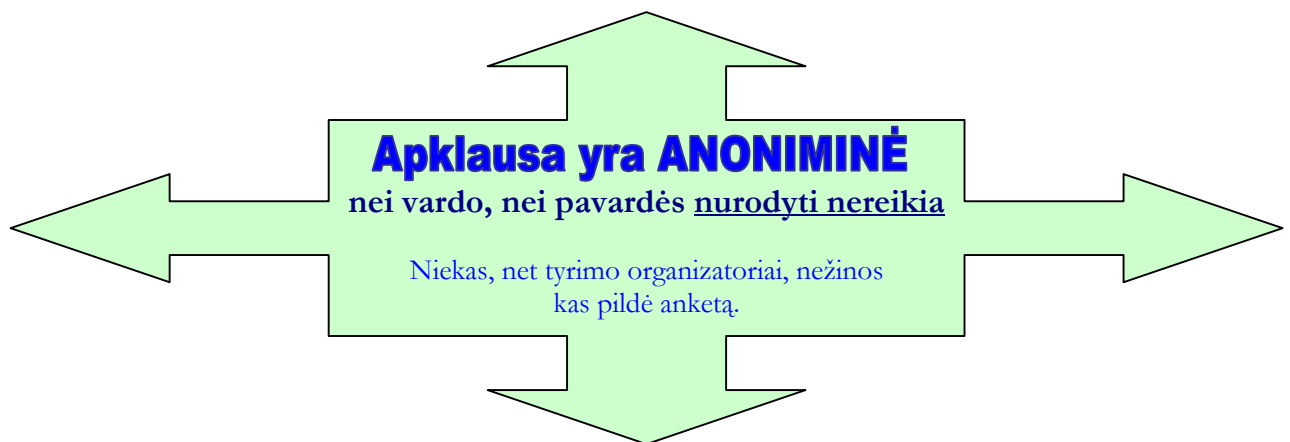
Linkime sėkmės!

Gerbiami pedagogai,

Anketoje prašome apibūdinti neįgalių jaunuolių profesinio rengimo situaciją Lietuvoje.

- Ką Jūs manote apie dabartinę neįgalių jaunuolių profesinio rengimo situaciją Lietuvoje?
- Kaip Jūs manote, kokiais sąlygomis įmanomas neįgalių vaikų profesinis ugdymas integruotoje mokykloje?

Apklausoje dalyvauja per 300 pedagogų iš visos Lietuvos.

Kiekvieno Jūsų nuomonė yra labai svarbi. Anketoje nėra teisingų ar neteisingų klausimų ir atsakymų. Labai prašome nepalikti neatsakytų klausimų.

Anketai užpildyti reikės apie 20 min.

Nuoširdžiai dėkojame ir linkime sėkmės

ANKETA PRADĖTI PILDYTI ČIA

APIE JUS

Kiek Jums metų (įrašykite):

Kuriais metais pradėjote dirbti šioje įstaigoje:

Kokias specialybes turite:

Toliau Jums tinkamus atsakymus pažymėkite taip:

Jūsų lytis:

- vyras
- moteris

Kokia Jūsų darbo įstaigos geografinė padėtis?

- didmiestį
- mieste
- miestelyje

Jūsų dėstomas dalykas:

- specialybės teorija
- specialybės praktinis mokymas
- specialybės teorija ir praktika
- kita (įrašykite).....

Jūsų išsilavinimas: pedagoginis

- aukštosios studijos (magistratūra ir pan.)
- aukštasis
- nebaigtas aukštasis
- aukštesnysis
- spec. vidurinis
- vidurinis
- nebaigtas vidurinis

ŠVIETMO POLITIKA

Atsakydami į klausimus pažymėkite tik vieną. Jūsų nuomone, patį tinkamiausią atsakymo variantą.

Jums tinkamus atsakymus pažymėkite taip: ☒

Ar reikalingas neįgalių asmenų profesinis rengimas?	☐ Labai reikalingas ☐ Reikalingas ☐ Nežinau ☐ Nereikalingas ☐ Visiškai nereikalingas
Kokios sudarytos sąlygos neįgaliam jaunuoliui įsigyti profesiją Lietuvoje?	☐ Labai geros ☐ Geros ☐ Nežinau ☐ Blogos ☐ Labai blogos
Ar pakankamai valstybė skiria lėšų neįgalių mokinių profesinio rengimo gerinimui?	☐ Perdaug ☐ Pakankamai ☐ Nežinau ☐ Mažai ☐ Permažai
Kaip Lietuvoje vykdomas ikiprofesinis rengimas?	☐ Labai gerai ☐ Gerai ☐ Patenkinamai ☐ Blogai ☐ Nežinau
Kaip paruošiami mokytojai darbui su neįgaliais asmenimis?	☐ Labai gerai ☐ Gerai ☐ Patenkinamai ☐ Blogai ☐ Nežinau
Ar reikia neįgaliesiems sudaryti išskirtines profesinio rengimo sąlygas?	☐ Labai reikia ☐ Reikia ☐ Nežinau ☐ Nereikia ☐ Visiškai nereikia
Ar pakankamai naudojamosi užsienio patirtimi ir praktika?	☐ Protingai, atsižvelgiant į situaciją Lietuvoje ☐ Viskas kopijuojama akiai ☐ Visai nesinaudojama ☐ Naudojamosi tik materialine parama

Nežinau

*Primename, anketa yra ANONIMINĖ,
niekas nesužinos nei Jūsų vardo, nei pavardės.*

SOCIALINĖ POLITIKA

Jums tinkamus atsakymus pažymėkite taip:

Kas šiuo metu sprendžia neįgaliųjų profesinės adaptacijos klausimus (galimi du atsakymo variantai)?	☐ Neįgalus jaunuolio artimieji ☐ Pats neįgalus jaunuolis ☐ Mokykla ☐ Visuomeninės neįgaliųjų organizacijos ☐ Socialinės rūpybos skyriai ☐ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ☐ Socialinės rūpybos skyriai ☐ Darbdavių organizacijos
Kas turėtų spręsti neįgaliųjų profesinės adaptacijos klausimus (galimi du atsakymo variantai)?	☐ Neįgalus jaunuolio artimieji ☐ Pats neįgalus jaunuolis ☐ Mokykla ☐ Visuomeninės neįgaliųjų organizacijos ☐ Socialinės rūpybos skyriai ☐ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ☐ Socialinės rūpybos skyriai ☐ Darbdavių organizacijos
Koks tinkamiausias neįgalus jaunuolio, baigusio profesinio rengimo mokyklą, rėmimo būdas (galimi du atsakymo variantai)?	☐ Piniginė pašalpa ☐ Pagalba įsidarbinant ☐ Pagalba darbo vietoje ☐ Suteikiant gyvenamą plotą ☐ Suteikiant psichologinę paramą ☐ Paskiriant socialinį pedagogą
Dabartinė socialinė pagalba, neįgaliam jaunuoliui, baigusiam profesinio rengimo mokyklą:	☐ Efektyvi ☐ Pakankama ☐ Neapgalvota ☐ Nepakankama ☐ Nežinau

PRIMENAME,
 nėra teisingų ar neteisingų atsakymų.
 Prašome nepalikti neatsakytų klausimų.
 Svarbu, kad anketą užpildytute iki galo.

PROFESINIS RENGIMAS

*Pateikiami specialiojo profesinio ugdymo modeliai.
 Ar jie galėtų būti pritaikyti Lietuvoje?*

Žymėjimo
 pavyzdys:

Profesinio ugdymo modeliai	NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	TAIP
Socialinės profesinės inkluzijos	NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	TAIP

Profesinio ugdymo modeliai	NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	TAIP
<i>Socialinės profesinės inkluzijos (rinkos liberaliojo).</i> Mokymas paremtas realiomis sąlygomis būsimoje darbo vietoje, kur mokymo turinys pritaikytas prie gamybos proceso, rinkos poreikių. Profesinis neįgalųjų rengimas priklauso nuo negalės pobūdžio ir nuo pasirinktos profesijos. Jis orientuotas į asmenį, o rengti profesijai pradedama tik įvertinus asmens poreikius ir įgūdžius. Profesinio rengimo planai yra individualūs. Tačiau apsiribojama siaura profesine kvalifikacija.	NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	TAIP
<i>Profesinio konkurencingumo (dualinio).</i> Čia profesinis konsultavimas vyksta sistemingai ir pagal moksliskai pagrįstą metodiką. Yra įsteigiamos įmonės, kur neįgalūs jaunuoliai ne tik mokomi profesijos, bet ir gauna specialiąją pagalbą. Daugiau dėmesio skiriama individualiam mokymui. Pagrindinę profesinio mokymo dalį sudaro gamybinis mokymas. Laikomasi tikros įmonės darbo tvarkos ir režimo.	NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	TAIP

Tiek mokydamiesi, tiek pabaigę profesinio rengimo įmonę neįgalūs asmenys gauna realią psichologinę, socialinę, medicininę ir finansinę pagalbą.				
Profesinės segregacijos. Neįgaliesiems specialiai kuriamos "saugaus darbo" įmonės ar "saugaus darbo" skyriai, kur numatytas saugus darbo organizavimas, profesinė, socialinė, medicininė priežiūra, sudarytos sąlygos tobulėti ir pereiti į darbą konkurencijos sąlygomis. Leidžiama neįgaliam žmogui priprasti prie profesinės veiklos sistemos reikalavimų. Nesugebantiems įgyti reikiamą kvalifikaciją darbui suteikiama galimybė dirbti ir pragyventi iš savo darbo. Socialinėje įmonėje neįgaliems asmenims ne tik padedama darbo vietose, bet ir rūpinamasi jų socialine gerove. Pagalbos intensyvumas priklauso nuo negalės pobūdžio ir neįgalaus asmens socialinių ryšių.	NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	TAIP
Mokyklinis modelis. Profesijos mokoma mokykloje: perteikiamos ne tik profesinės žinios, įgūdžiai ir gebėjimai, bet ir mokoma bendrųjų dalykų. Profesinis rengimas iš esmės vyksta mokyklos dirbtuvėse. Daug dėmesio teikiama specialybės teoriniam mokymui, mokymo sąlygos dažnai būna nutolusios nuo realios gamybos. Nepalaikomi reikiami ryšiai su potencialiais darbdaviais, tarpininkais, mokiniam nesuteikiama reali pagalba ieškant darbo, mokymo turinys moksliskai nepagrįstas, nepakankamai ugdomi mokinių bendrieji gebėjimai.	NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	TAIP

Dar truputį kantrybės, liko visai nedaug.

Prašau atsakykite į visus klausimus.

DARBINĖ INTEGRACIJA

Kaip manote, kodėl neįgaliems asmenims sunku integruotis į darbo rinką

Žymėjimo pavyzdys:

	NE	gal ne	gal taip	TAIP
<i>Socialiai nepriimtino elgesio</i>	•	•	•	•

	NE	gal ne	gal taip	TAIP
<i>Socialiai nepriimtino elgesio</i>	•	•	•	•
<i>Menko darbdavių ir potencialių bendradarbių suinteresuotumo</i>	•	•	•	•
<i>Nepakankamo darbdavių informavimo</i>	•	•	•	•
<i>Nepakankamos paramos įsidarbinimo procese</i>	•	•	•	•
<i>Stigmos baimės</i>	•	•	•	•
<i>Neigiamo įvaizdis</i>	•	•	•	•
<i>Nepakankamai apgalvotos vyriausybės politikos</i>	•	•	•	•
<i>Nepakankamo pasirengimo savarankiškam gyvenimui</i>	•	•	•	•
<i>Padidėjusios konkurencijos darbo rinkoje</i>	•	•	•	•
<i>Profesinio pasirengimo ir kvalifikacijos trūkumo</i>	•	•	•	•
<i>Nepalankios šalies ekonominės situacijos</i>	•	•	•	•
<i>Nepalankios teisinės situacijos</i>	•	•	•	•
<i>Neįgalaus asmens motyvacijos</i>	•	•	•	•
<i>Visuomeninių organizacijų paramos stokos</i>	•	•	•	•
<i>Negalės pobūdžio</i>	•	•	•	•
<i>Darbo rinkoje nepaklausios specialybės</i>	•	•	•	•
<i>Neįgalaus jaunuolio bendravimo įgūdžių</i>	•	•	•	•
<i>Neįgalaus asmens socialinių įgūdžių</i>	•	•	•	•

<i>Neįgalaus mokinio aktyvumo stokos</i>	•	•	•	•
<i>Geografinės aplinkos sąlygojimo</i>	•	•	•	•
<i>Socialinių ryšių deficito</i>	•	•	•	•

PROFESIJOS PEDAGOGO

KOMPETENCIJA

Kaip vertinate šias pedagogų savybes, kurios iš jų dažniausia pasireiškia?

Žymėjimo

pavyzdys:

Jei manote, kad savybė pasireiškia retai, žymėkite taip:

Pasireiškia dažnai	⊙	⊙	⊙	⊙	☒	Pasireiškia retai
--------------------	---	---	---	---	----------------------------------	-------------------

Uždarumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Bendravimas
Konkretus mąstymas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Abstraktus mąstymas
Emocinis nepastovumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Emocinis stabilumas
Nuolankumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Dominavimas
Susirūpinimas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Nerūpestingumas
Įsipareigojimų vengimas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Atkaklus tikslo siekimas
Drovumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Drąsa
Griežtumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Jautrumas
Pasitikėjimas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Įtarumas
Praktiškumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Nepraktiškumas
Tiesumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Diplomatija
Ramumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Nerimastingumas
Konservatyvumas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Radikalumas
Konformizmas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Savarankiškumas
Žema savikontrolė	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Drausmingumas
Atsipalaidavimas	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	Įtampa

Pedagogų saviugda paprastai būna motyvuota.

Įvertinkite šiuos motyvus

Žymėjimo pavyzdys:

Individualumo sieikimas	1	2	3	4	5
----------------------------	---	---	---	---	---

Individualumo sieikimas	1	2	3	4	5
Pasitenkinimas asmeniniu augimu	1	2	3	4	5
Nuostata išsiugdyti naujas profesijai reikšmingas savybes	1	2	3	4	5
Savianalizės ir savęs vertinimo poreikis	1	2	3	4	5
Sieikimas gauti įvertinimų ir apdovanojimų	1	2	3	4	5
Ketinimas geriau išmokti savo specialybę	1	2	3	4	5
Sieikimas būti autoritetu	1	2	3	4	5
Poreikis veikti laikantis socialinių normų	1	2	3	4	5
Troškimas tapti aukštos kvalifikacijos specialistu	1	2	3	4	5
Susidomėjimas savo profesija	1	2	3	4	5
Orientavimasis į norimus rezultatus	1	2	3	4	5
Administravimo ir ekonominių mechanizmų poveikis	1	2	3	4	5
Kontrolės ir vertinimų neišvengiamumo suvokimas	1	2	3	4	5
Visuomeninės nuomonės ir neformalių lyderių įtaka	1	2	3	4	5
Vadovų reiklumas	1	2	3	4	5
Savikūros proceso santykis su sėkmėmis ir nesėkmėmis	1	2	3	4	5
Saviugdosa, konkrečios veiklos ir gyvenimo strategijos harmonija	1	2	3	4	5
Aktyvumas, iniciatyvumas, kūryba, įgijant profesinę kompetenciją	1	2	3	4	5
Pasitenkinimas savo profesija	1	2	3	4	5
Profesinės saviugdosa rezultatai	1	2	3	4	5
Kontrolės subjektyvumas	1	2	3	4	5
Pasirenkamų uždavinių sudėtingumo lygis	1	2	3	4	5
Aš - profesinio idealaus ir realaus identiškumas realybei	1	2	3	4	5

Jums puikiai sekasi!

Jau artėjate prie pabaigos!

Ar tikrai atsakote į kiekvieną klausimą?
Labai prašome, nepraleiskite nei vieno.

NEĮGALIŲ VAIKŲ PROFESINIS UGDYMAS INTEGRUOTOJE MOKYKLOJE

Ar sutiktūte dirbti integruotoje profesinėje mokykloje, jei būtų išpildytos šios sąlygos?

Žymėjimo
pavyzdys:

Tam reikia:	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
specialių mokymo priemonių	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP

Tam reiktų:	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
specialių mokymo priemonių	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
specialių mokymosi technikų, metodų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
specialios įrangos	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
specialių patalpų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
specialių vadovėlių	NE	Lyg ir	Nežinau	Lyg ir	TAIP

		ne		taip	
specialiojo transporto	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
specialių procedūrų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
psichologinio įvertinimo	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
kineziterapijos	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
pritaikytos fizinės aplinkos	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
užimtumo terapijos	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
tėvų ir specialistų artimo bendravimo	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
ribotas mokinių skaičius klasėje	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
medicininio gydymo	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
reabilitacinio konsultavimo	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
papildomai kvalifikuotų profesijos pedagogų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
individualius mokymo ir metinius planus ruošų Švietimo ir mokslo ministerija	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
būtų kruopščiai įvertinti moksleivių poreikiai ir gebėjimai	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
individualius mokymo ir metinius planus ruošų pedagogai su sąlyga, jog tai būtų įtraukta į jų pareigybes ir papildomai apmokama	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
papildomai socialinių pedagogų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
individualius mokymo ir metinius planus ruošų spec. pedagogai, gavę minimalius nurodymus iš Švietimo ir mokslo ministerijos	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
individualių mokymo planų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
padidėtų atlyginimas	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP
individualių metinių tikslų planų	NE	Lyg ir ne	Nežinau	Lyg ir taip	TAIP

Kokie ugdymo variantai mažiausiai varžytų moksleivių integraciją?

Žymėjimo pavyzdys: Jei manote, kad didžiausias integracijos laipsnis, žymėkite taip:

Didžiausias integracijos laipsnis	☒	☐	☐	☐	☐	Mažiausias integracijos laipsnis
-----------------------------------	-------------------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	----------------------------------

<i>Ugdymo paslaugų variantai</i>	<i>Integracijos lygis</i>				
Tik bendroji klasė	☒	☐	☐	☐	☐
Specialiojo pedagogo konsultacija pagrindiniam mokytojui ir mokiniui	☒	☐	☐	☐	☐
Vizituojantis mokytojas, pravedantis trumpus užsiėmimus pagrindiniam mokytojui ir mokiniui	☒	☐	☐	☐	☐
Šaltinių klasės mokytojas, dalį dienos dirbantis kartu su pagrindiniu mokytoju ir mokiniu, jiems patardamas	☒	☐	☐	☐	☐
Diagnostikos centras	☒	☐	☐	☐	☐
Mokymas ligoninėje ar namuose	☒	☐	☐	☐	☐
Specializuotos klasės	☒	☐	☐	☐	☐
Specialiosios dienos mokyklos	☒	☐	☐	☐	☐
Mokykla internatas	☒	☐	☐	☐	☐

Kaip įvertintūte pedagogų pareigas

Žymėjimo pavyzdys:

Kuo geresnis individualių moksleivio poreikių patenkinimas	①	②	☒ ③	④	⑤
--	---	---	---------------------------------------	---	---

	①	②	③	④	⑤
Kuo geresnis individualių moksleivio poreikių patenkinimas	①	②	③	④	⑤
Mokymosi gebėjimų ir negalių įvertinimas	①	②	③	④	⑤
Nukreipimas diagnostiniam vertinimui	①	②	③	④	⑤
Dalyvavimas pasitarimuose dėl ugdymo tinkamumo	①	②	③	④	⑤
Dalyvavimas sudarant individualias ugdymo programas	①	②	③	④	⑤
Bendradarbiavimas su tėvais ar globėjais	①	②	③	④	⑤
Specialiojo ugdymo teisės išmanymas	①	②	③	④	⑤
Dalyvavimas teismo posėdžiuose ar derybose, kai tėvai	①	②	③	④	⑤

ar globėjai nepatenkinti mokymo įstaigos darbu					
Bendradarbiavimas su specialistais nustatant ir išnaudojant neįgaliųjų gebėjimus	①	②	③	④	⑤
Sunkių elgesio problemų valdymas	①	②	③	④	⑤
Pažangios technikos panaudojimas	①	②	③	④	⑤

***Norėtume sužinoti Jūsų nuomonę
apie šiuos dalykus:***

Žymėjimo

pavyzdys:

	NE	Gal ne	Nežinau	Gal taip	TAIP
<i>Socialiai nepriimtino elgesio</i>	○	○	●	●	● ●

	NE	Gal ne	Neži- nau	Gal taip	TAIP
<i>Apie darbą integruotoje mokykloje</i>					
Šis darbas yra beviltiškas	○	○	○	○	●
Tik integruotoje mokykloje neįgaliems vaikams suteikiama kvalifikuota pagalba	○	○	○	○	●
Malonu kai vaikai džiaugiasi pasiektais rezultatais	○	○	○	○	●
Pritarčiau tik dalinei integracijai (moksleivių, turinčių ribotų galimybių veikti, ugdymas spec. klasėse)	○	○	○	○	●
Mielai dirbčiau su mokiniu turinčiu psichinę negalią	○	○	○	○	●
Nieko prieš neturiu visišką integraciją (moksleivių, turinčių ribotų galimybių veikti, ugdymas bendrose klasėse)	○	○	○	○	●
Dirbti su protiškai atsilikusiais nematau prasmės	○	○	○	○	●
Dirbant tokioje mokykloje reikalingas atsidavimas ir pasiaukojimas, kitaip negalėsi jo atlikti gerai	○	○	○	○	●
Integruotos mokyklos reikalingos, taip neįgalieji lengviau įsilies į visuomeninį gyvenimą	○	○	○	○	●
Dirbti su neregium, būnant ne specialistu, neįmanoma	○	○	○	○	●
Integruota mokykla tampama tik dėl papildomo finansavimo	○	○	○	○	●
Dirbti tokioje mokykloje yra žalinga sveikatai	○	○	○	○	●
Nuliūsčiau jei nepasiekčiau rezultatų kokių tikėjau	○	○	○	○	●
Gerai būtų jei integruotoje mokykloje mokytųsi tik lengvą negalią turintys vaikai, o su sunkia - spec. mokyklose	○	○	○	○	●
Čia dirbti reikėtų mažiau atsakomybės	○	○	○	○	●
Džiaugčiausi dirbdama šį darbą	○	○	○	○	●
Mielai mokyčiau kurčius vaikus	○	○	○	○	●
Dirbčiau šį darbą tik dėl didesnio atlyginimo (priedo)	○	○	○	○	●
Pradžioje būtų sunku dirbti ir pedagogams, ir sveikiems vaikams, ir neįgaliesiems kartu, tačiau tai puiki „investicija“ ateičiai	○	○	○	○	●

Integruotos mokyklos tikra nesąmonė, nes normalūs vaikai jų nepriims į savo tarpą, užgaulios, tyčiosis	☐	☐	☒	☒	☒
Ir šis darbas ir jo rezultatai manęs netenkintų	☐	☐	☒	☒	☒
Man maloniau būtų mokyti neregį vaiką	☐	☐	☒	☒	☒
Integruotos mokyklos- tikra nesąmonė	☐	☐	☒	☒	☒
Neįmanoma visų neįgalių vaikų integruoti į bendrąsias mokyklas, kadangi kai kuriems iš jų reikalinga ypatinga priežiūra	☐	☐	☒	☒	☒
Pedagogų tikslas yra atskleisti neįgalaus mokinio asmenybę	☐	☐	☒	☒	☒
Čia dirbantys turėtų turėti gerą specialųjį išsilavinimą	☐	☐	☒	☒	☒
Dirbti su kurčiuoju, būnant ne specialistu, neįmanoma	☐	☐	☒	☒	☒
Toks darbas yra labai sunkus, o pasiekti rezultatai maži	☐	☐	☒	☒	☒
Integruotos mokyklos puikus sumanymas, taip sveiki vaikai iš moks gyventi kartu su neįgaliaisiais	☐	☐	☒	☒	☒
Dirbti su psichinę negalią turinčiu mokiniu, būnant ne specialistu, neįmanoma	☐	☐	☒	☒	☒
Man patiktų dirbti su kurčiais vaikais	☐	☐	☒	☒	☒
Čia dirbčiau tik dėl atlyginimo	☐	☐	☒	☒	☒
Pedagogas turėtų būti pakantus šiems vaikams, nes kitaip jis negalės dirbti su jais	☐	☐	☒	☒	☒
Sunku būtų dirbti tokioje mokykloje, nes niekas nevertintų tavo darbo	☐	☐	☒	☒	☒
Pedagogas privalo pats tobulėti ir taikyti naujoves savo darbe	☐	☐	☒	☒	☒
Tokiame darbe mane dažnai apimtų neviltis	☐	☐	☒	☒	☒
Integruotos mokyklos nereikalingos, o finansavimą tegul atiduoda spec. mokykloms	☐	☐	☒	☒	☒
Čia dirbantis turėtų pasišvęsti neįgaliesiems vaikams, o ne savo šeimai	☐	☐	☒	☒	☒
Dirbant su neįgaliais vaikais pasiekti rezultatų neįmanoma	☐	☐	☒	☒	☒
Apie darbą spec. mokykloje					
Spec. mokyklose suteikiama kvalifikuota pedagoginė, socialinė ir psichologinė pagalba	☐	☐	☒	☒	☒
Apie integraciją į visuomenę, baigus spec. mokyklą, negali būti nei kalbos	☐	☐	☒	☒	☒
Spec. mokykla man asocijuojasi su kolonijom ir kit. nemaloniais dalykais	☐	☐	☒	☒	☒
Spec. institucijų uždavinys - atriboti neįgaliuosius nuo visuomenės	☐	☐	☒	☒	☒
Gerai būtų jei spec. mokyklose mokytųsi tik sunkią negalią turintys vaikai, o su lengva- integruotoje	☐	☐	☒	☒	☒
Šiose institucijose trūksta veikimo laisvės	☐	☐	☒	☒	☒
Vaikams yra gėda prisipažinti, kad mokėsi spec. mokykloje	☐	☐	☒	☒	☒

Tokiose mokyklose, vaikai yra laimingesni, būdami tarp tokių kaip jie- nesijaučia atstumiami	☐	☐	☒	☒	☒
Kai kurie vaikai čia dar labiau sužalojami	☐	☐	☒	☒	☒
Gerai būtų jei spec. mokyklose mokytųsi tik sunkią negalią turintys vaikai, o su lengva - integruotoje mokykloje	☐	☐	☒	☒	☒
Tokiose institucijose trūksta namų šilumos ir priežiūros	☐	☐	☒	☒	☒
<i>Apie neįgalius mokinius</i>					
Neįgalūs vaikai lengviau integruosis į visuomenę jei turės pagrindinius įgūdžius	☐	☐	☒	☒	☒
Tiek tėvai ar globėjai, tiek pats neįgalus nemoka siekti savo teisių	☐	☐	☒	☒	☒
Kam stengtis vis tiek nieko gero iš jų nebus, taps nusikaltėliais	☐	☐	☒	☒	☒
Toki vaikai iš prigimties labiau yra linkę į blogį	☐	☐	☒	☒	☒
Gerai būtų jei neįgalus asmuo galėtų darbo rinkoje dalyvauti lygiomis teisėmis	☐	☐	☒	☒	☒
Jie nejaučia dėkingumo, pagarbos, neturi supratimo	☐	☐	☒	☒	☒
Šalia neįgalus jaučiuosi nemaloniai	☐	☐	☒	☒	☒
Mūsų visuomenė dar nepasirengusi priimti tokius žmones	☐	☐	☒	☒	☒
Patys neįgalieji sukelia sveikųjų neigiamas reakcijas į negalią	☐	☐	☒	☒	☒
Mylint tokius vaikus galima sulaukti to paties ir iš jų	☐	☐	☒	☒	☒
Jie toki patys vaikai kaip ir kiti, tik reikalauja daugiau pastangų, kantrybės ir laiko	☐	☐	☒	☒	☒
Kam juos mokyti, juk vis tiek nieko nesupranta	☐	☐	☒	☒	☒
Dauguma tokių mokinių yra nepilnaverčiai	☐	☐	☒	☒	☒
Tiek tėvai ar globėjai, tiek pats neįgalus puikiai naudojasi tuo kas jiems priklauso pagal įstatymą	☐	☐	☒	☒	☒
Negalima jų palikti likimo valioje, reikia pagalvoti apie ateitį	☐	☐	☒	☒	☒
Gerai būtų jei neįgalus asmuo galėtų mokytis lygiomis teisėmis	☐	☐	☒	☒	☒
Neįgalūs vaikai yra užguiti, apleisti, bet įdomūs	☐	☐	☒	☒	☒
Mūsų visuomenė puikiai supranta ir sugyvena su šiais žmonėmis	☐	☐	☒	☒	☒
Jie yra egoistai, trokštantys dėmesio tik sau vienam	☐	☐	☒	☒	☒
Net ir neįgalūs žmonės yra asmenybės ir juos reikia priimti tokius kokie yra	☐	☐	☒	☒	☒

Nuoširdžiai dėkojame už sugaištą laiką. Norime paprašyti, kad dar kartą patikrintūt ar neliko neatsakytų klausimų.

*Primename: anкета ANONIMINĖ,
niekas nežinos kas ją pildė.*

Linkime sėkmės!

Spec. mokykla	M	SD
Manau, kad darbas spec. mokykloje yra įdomus, kūrybingas	3,91195	1,07943
Čia dirbantys pedagogai gali neturėti asmeninio gyvenimo, jį tenka paaukoti savo mokiniams	2,82345	1,41243
Jeį galėčiau visiems laikams palikčiau specialiąją mokyklą	2,9038	1,24642
Nenorėčiau, kad mano šeimos nariai dirbtų tokį darbą	3,31455	1,40655
Dirbdamas mokytoju patiriu tik džiaugsmą	3,33075	1,19732
Man patinka (patiktų) dirbti su kurčiais vaikais	2,68425	1,237885
Čia dirbantis turi pasišvęsti neįgaliems vaikams, o ne savo šeimai	2,39475	1,42039
Dirbti su psichinę negalią turinčiu mokiniu, būnant ne specialistu, neįmanoma	3,28085	1,19456
Dažnai darbe mane apima neviltis	2,57995	1,342605
Pedagogas privalo pats tobulėti ir taikyti naujoves savo darbe	4,79465	0,56696
Sunku dirbti tokioje mokykloje, nes niekas nevertina tavo darbo	3,3535	1,27944
Pedagogas turi būti pakantus šiems vaikams, nes kitaip jis negalės dirbti su jais	4,584	0,688115
Čia dirbu tik dėl atlyginimo	2,4306	1,253885
Nuliūstu kai nepasiekiu rezultatų kokių tikėjaisi	3,6461	1,2939
Čia dirbti yra žalinga sveikatai	3,043	1,44982
Malonu kai vaikai džiaugiasi pasiektais rezultatais	4,80235	0,70285
Tai sunkus darbas, o pasiekti rezultatai maži	4,1822	0,824305
Dirbti su kurčiuoju, būnant ne specialistu, neįmanoma	3,5824	1,283735
Čia dirbantys turi turėti gerą specialųjį išsilavinimą	3,84495	1,144305
Pedagogų tikslas yra atskleisti neįgalaus mokinio asmenybę	4,4022	0,65232
Šis darbas yra beviltiškas	1,8973	0,884065
Dirbu šį darbą tik dėl didesnio atlyginimo (priedo)	2,13675	1,22347
Čia dirbti reikia mažiau atsakomybės	1,49505	0,71968
Ir šis darbas ir jo rezultatai manęs netenkina	2,55925	1,11182
Džiaugiuosi pasirinkusi šį darbą	3,24505	1,29456
Dirbant tokioje mokykloje reikalingas atsidavimas ir pasiaukojimas, kitaip negalėsi jo atlikti gerai	4,06415	0,933375
Spec. mokyklose suteikiama kvalifikuota pedagoginė, socialinė ir psichologinė pagalba	3,51625	1,184245

Apie integraciją į visuomenę, baigus spec. mokyklą, negali būti nei kalbos	2,33565	1,10768
Man maloniau mokytis neregį vaiką	2,63635	0,680175
Spec. institucijų uždavinys- atriboti neįgaliuosius nuo visuomenės	1,7768	0,804005
Gerai būtų jei spec. mokyklose mokytųsi tik sunkią negalią turintys vaikai, o su lengva- integruotoje	3,16885	1,21466
Šiose institucijose trūksta veikimo laisvės	3,1197	1,06348
Mielai mokytčiau (mokau) kurčius vaikus	2,666	1,073235
Vaikams yra gėda prisipažinti, kad mokėsi spec. mokykloje	4,0767	1,13928
Tokiose mokyklose, vaikai yra laimingesni, būdami tarp tokių kaip jie- nesijaučia atstumiami	4,05195	0,924215
Mielai dirbčiau su mokiniu turinčiu psichinę negalią	2,9014	1,10509
Dirbti su neregium, būnant ne specialistu, neįmanoma	3,95615	1,17673
Dirbti su protiškaite atsilikusiais nematau prasmės	2,12095	0,992495
Kai kurie vaikai čia dar labiau sužalojami	1,8896	1,05212
Gerai būtų jei spec. mokyklose mokytųsi tik sunkią negalią turintys vaikai, o su lengva - integruotoje mokykloje	2,96715	1,360185
Tokiose institucijose trūksta namų šilumos ir priežiūros	2,88435	1,18434
Integruotos mokyklos	M	SD
Neįmanoma visų neįgalių vaikų integruoti į bendrąsias mokyklas, kadangi kai kuriems iš jų reikalinga ypatinga priežiūra	4,2833	0,875495
Tik integruotoje mokykloje neįgaliems vaikams suteikiama kvalifikuota pagalba	2,9793	1,162645
Visi vaikai turėtų mokytis integruotose mokyklose, nes taip lengviau įsiliesti į visuomenę	2,85155	1,233945
Pritarčiau tik daliai integracijai (moksleivių, turinčių ribotų galimybių veikti, ugdymas spec. klasėse)	3,87905	1,135525
Integruotos mokyklos- tikra nesąmonė	2,125	0,997355
Nieko prieš neturiu visišką integraciją (moksleivių, turinčių ribotų galimybių veikti, ugdymas bendrose klasėse)	2,75935	1,072185
Pradžioje būtų sunku dirbti ir pedagogams, ir sveikiems vaikams, ir neįgaliesiems kartu, tačiau tai puiki „investicija“ ateičiai	3,34455	1,004605
Integruotos mokyklos tikra nesąmonė, nes normalūs vaikai jų nepriims į savo tarpą, užgaulios, tyčiosios	2,56045	1,141015
Integruotos mokyklos reikalingos, taip neįgalieji lengviau įsilies į visuomeninį gyvenimą	3,66845	1,025795
Gerai būtų jei integruotoje mokykloje mokytųsi tik lengvą negalią turintys vaikai, o su sunkia - spec. mokyklose	3,64975	1,14554

Integruotos mokykla tampama tik dėl papildomo finansavimo	2,9858	1,267085
Integruotos mokyklos puikus sumanymas, taip sveiki vaikai iš moks gyventi kartu su neįgaliaisiais	3,5292	0,94317
Integruotos mokyklos nereikalingos, o finansavimą tegul atiduoda spec. mokykloms	2,5828	1,0117
Neįgalūs mokiniai	M	SD
Neįgalūs vaikai lengviau integruosis į visuomenę jei turės pagrindinius įgūdžius	4,5181	0,69945
Tiek tėvai ar globėjai, tiek pats neįgalus nemoka siekti savo teisių	3,08565	0,964605
Kam stengtis vis tiek nieko gero iš jų nebus, taps nusikaltėliais	1,791	0,901335
Toki vaikai iš prigimties labiau yra linkę į blogį	2,4712	1,349525
Gerai būtų jei neįgalus asmuo galėtų darbo rinkoje dalyvauti lygiomis teisėmis	3,61485	1,132435
Jie nejaučia dėkingumo, pagarbos, neturi supratimo	2,37005	1,26313
Šalia neįgalaus jaučiuosi nemaloniai	1,82235	0,984405
Mūsų visuomenė dar nepasirengusi priimti tokius žmones	3,4915	1,10014
Patys neįgalieji sukelia sveikųjų neigiamas reakcijas į negalią	2,5747	1,02513
Mylint tokius vaikus galima sulaukti to paties ir iš jų	4,0219	1,18361
Jie toki patys vaikai kaip ir kiti, tik reikalauja daugiau pastangų, kantrybės ir laiko	4,3186	0,74225
Kam juos mokyti, juk vis tiek nieko nesupranta	1,5215	0,576645
Dauguma tokių mokinių yra nepilnaverčiai	2,03895	0,95094
Tiek tėvai ar globėjai, tiek pats neįgalus puikiai naudojasi tuo kas jiems priklauso pagal įstatymą	3,10025	1,252725
Negalima jų palikti likimo valioje, reikia pagalvoti apie ateitį	4,43955	0,704075
Gerai būtų jei neįgalus asmuo galėtų mokytis lygiomis teisėmis	3,60595	1,000725
Neįgalūs vaikai yra užguiti, apleisti, bet įdomūs	3,4099	1,1879
Mūsų visuomenė puikiai supranta ir sugyvena su šiais žmonėmis	2,7232	1,065025
Jie yra egoistai, trokštantys dėmesio tik sau vienam	2,57225	1,11175
Net ir neįgalūs žmonės yra asmenybės ir juos reikia priimti tokius kokie yra	4,57345	0,755665

Integruota mokykla	M	SD
Šis darbas yra beviltiškas.	2,0738	,96353
Tik integruotoje mokykloje neįgaliems vaikams suteikiama kvalifikuota pagalba.	3,5820	1,04320
Malonu kai vaikai džiaugiasi pasiektais rezultatais.	4,7967	,71241
Pritarčiau tik daliniai integracijai.	3,9590	1,08634
Mielai dirbčiau su mokiniu turinčiu psichinę negalią.	2,5203	1,14770
Nieko prieš neturiu visišką integraciją.	2,9837	1,13067
Dirbti su protiškai atsilikusiais nematau prasmės.	2,4472	1,15378
Dirbant tokioje mokykloje reikalingas atsidavimas ir pasiaukojimas, kitaip negalėsi jo atlikti gerai.	4,6341	,77108
Integruotos mokyklos yra reikalingos, taip lengviau neįgalieji įsilies į visuomeninį gyvenimą.	4,3171	,85236
Dirbti su neregium, būnant nespecialistu, neįmanoma.	4,0000	1,23983
Integruotos mokykla tampama tik dėl papildomo finansavimo.	2,9593	1,22406
Dirbti tokioje mokykloje yra žalinga sveikatai.	2,7705	1,19078
Nuliūščiau jei nepasiekčiau rezultatų kokių tikėjau.	3,8699	1,13050
Gerai būtų jei integruotoje mokykloje mokytųsi tik lengvą negalią turintys vaikai, o su sunkia tik spec. mokyklose.	4,4878	,88119
Čia dirbti reiktų tik mažesnės atsakomybės.	1,6179	1,02045
Džiaugčiausi dirbdama šį darbą.	2,6585	,99860
Mielai mokyčiau kurčius vaikus.	2,4797	1,06625
Dirbčiau tik dėl didesnio atlyginimo (priedo).	2,8862	1,35019
Pradžioje būtų sunku dirbti ir pedagogams, ir sveikiems vaikams, neįgaliesiems kartu, tačiau tai puiki „investicija“ ateičiai.	4,1220	1,09084
Integruotos mokyklos tikra nesąmonė, nes normalūs vaikai jų nepriims į savo tarpą, užgaulios, tyčiosios.	2,5122	1,12619
Ir šis darbas ir jo rezultatai manęs netenkintų.	2,7886	1,11805
Man maloniau būtų mokyti neregį vaiką.	2,4016	1,00132
Integruotos mokyklos-tikra nesąmonė.	1,7967	,84891
Neįmanoma visų neįgalių vaikų integruoti į bendrąsias mokyklas, kadangi kai kuriems iš jų reikalinga ypatinga priežiūra.	4,3740	,88149
Pedagogų tikslas yra atskleisti neįgalaus mokinio asmenybę.	4,4797	,82332
Čia dirbantys turėtų turėti gerą specialųjį išsilavinimą.	4,6066	,87724

Dirbti su kurčiuoju, būnant ne specialistu, neįmanoma.	4,1626	1,07409
Toks darbas yra labai sunkus, o pasiekti rezultatai maži.	3,7480	1,02903
Integruotos mokyklos puikus sumanymas, taip sveiki vaikai išmoks gyventi kartu su neįgaliaisiais.	4,0894	,89633
Dirbti su psichinę negalią turinčiu mokiniu, būnant ne specialistu, neįmanoma.	4,1393	1,07038
Man patiktų dirbti su kurčiais vaikais.	2,3821	1,06756
Čia dirbčiau tik dėl atlyginimo.	2,7236	1,27588
Pedagogas turėtų būti pakantus šiems vaikams, nes kitaip negalės dirbti su jais.	4,6829	,83290
Sunku būtų dirbti tokioje mokykloje, nes niekas nevertintų tavo darbo.	2,9350	1,38339
Pedagogas privalo pats tobulėti ir taikyti naujoves savo darbe.	4,8618	,48460
Tokiame darbe mane dažnai apimtų neviltis.	3,1057	1,03078
Integruotos mokyklos yra nereikalingos, o finansavimą tegu atiduoda spec. mokykloms.	2,2114	1,12536
Čia dirbantys turėtų pasišvęsti neįgaliesiems vaikams, o ne savo šeimai.	3,2358	1,29362
Dirbant su neįgaliais vaikais pasiekti rezultatų neįmanoma.	2,1545	1,04828
Spec. mokykla	M	SD
Spec. mokyklose suteikiama kvalifikuota pedagoginė, socialinė ir psichologinė pagalba.	3,7967	,99967
Apie integraciją į visuomenę, baigus spec. mokyklą, negali būti nei kalbos.	2,3333	,89320
Spec. mokykla man asocijuojasi su kolonijomis ir kt. nemaloniais dalykais.	1,6992	,98293
Atriboti neįgaliuosius nuo visuomenės.	1,8197	1,06807
Gerai būtų jei spec. mokyklose mokytųsi tik sunkią negalią turintys vaikai, o su lengva-integruotose.	4,0976	1,11189
Šiose institucijose trūksta veikimo laisvės.	2,9919	,89164
Vaikams yra gėda prisipažinti, kad mokėsi spec. mokykloje.	3,6748	1,16292
Tokiose mokyklose, vaikai yra laimingesni, būdami tarp tokių kaip jie-nesijaučia atstumiami.	3,7886	,88013
Kai kurie vaikai čia dar labiau sužalojami.	2,8293	1,04574
Gerai būtų jei spec. mokyklose mokytųsi tik sunkią negalią turintys vaikai, o su lengva-integruotose.	4,0000	1,13079
Tokiose institucijose trūksta namų šilumos ir priežiūros.	3,1148	1,09240
Neįgalūs mokiniai	M	SD
Neįgalūs vaikai lengviau integruosis į visuomenę jei turės pagrindinius įgūdžius.	4,2927	,85633

Tiek tėvai ar globėjai, tiek pats neįgalus nemoka siekti savo teisių.	3,6260	,88149
Kam stengtis vis tiek nieko gero iš jų nebus, taps nusikaltėliais.	1,6148	,87619
Tokie vaikai iš prigimties labiau yra linkę į blogį.	1,7273	,96609
Gerai būtų jei neįgalus asmuo galėtų darbo rinkoje dalyvauti lygiomis teisėmis.	4,1240	,82230
Jie neįaučia dėkingumo, pagarbos, neturi supratimo.	1,9837	1,06343
Šalia neįgalaus jaučiasi nemaloniai.	1,8862	1,08796
Mūsų visuomenė dar nepasirengusi priimti tokius žmones.	3,9512	,97387
Patys neįgalieji sukelia neigiamas reakcijas į negalią.	2,3171	1,10377
Mylint tokius vaikus galima sulaukti to paties ir iš jų.	4,4390	,70300
Jie toki patys vaikai kaip ir kiti, tik reikalauja daugiau pastangų, kantrybės ir laiko.	4,5691	,76909
Kam juos mokyti, juk vis tiek nieko nesupranta.	1,5285	,80292
Dauguma tokių mokinių yra nepilnaverčiai.	2,1220	1,12778
Tiek tėvai ar globėjai, tiek pats neįgalus puikiai naudojami tuo kas jiems priklauso pagal įstatymą.	2,9756	1,11225
Negalima jų palikti likimo valioje, reikia pagalvoti apie ateitį.	4,6341	,69268
Gerai būtų jei neįgalus asmuo galėtų mokytis lygiomis teisėmis	4,2033	,90499
Neįgalūs vaikai yra užguiti, apleisti, bet įdomūs.	3,3740	1,11912
Mūsų visuomenė puikiai supranta ir sugyvena su šiais žmonėmis.	2,1951	,99720
Jie yra egoistai, trokštantys dėmesio tik sau.	2,2213	,93165
Net ir neįgalūs žmonės yra asmenybės ir juos reikia priimti tokie kokie yra.	4,6992	,67672